

TÜRKMENISTANYŇ BILIM MINISTRIGI

**MAGTYMGULY ADYNDAKY TÜRKMEN DÖWLET
UNIWERSITETI**

KRIMINALISTIKA

A Ş G A B A T – 2010

G.A.Muradowa

KAZYÝET BALLISTIKI SÖZLÜGI

Türkmenistanyň Bilim ministrligi tarapyndan hödürlenildi

Ylmy redaktor D.M.Taganow

A Ş G A B A T – 2010

Sözbaşy

1. Giriş
2. Kriminalistika kursuna giriş
3. Kriminalistiki meňzediş
4. Kazyýet operatiw fotografiýasy
5. Yz çalmak
6. Resminamalaryň tehniki kriminalistiki barlagy
7. Haty kriminalistiki taýdan barlamak
8. Daşky alamatlary boýunça adamlary meňzetmek
9. Derňew taktikasynyň umumy meseleleri
10. Hadysanyň bolan ýerini gözden geçirmegiň taktikasy
11. Sorag etmegiň taktikasy
12. Tanamak derňew hereketiniň taktikasy
13. Öý dökmegiň taktikasy
14. Derňew eksperimentiň taktikasy

15. Seljerişi geçirmegiň taktikasy
16. Jenaýatlaru derňemegiň metodikasynyň umumy düzgünleri
17. Adam öldürmegini derňemek
18. Zähmet howpsuzlyk kadalarynyň jenaýatçylykly
bozulmalaryny derňemek
19. Wezipä daýanylyp edilýän jenaýatlary derňemek
20. Ogurlyklary, talaňçylyklary we garakçylykly çozuşlary derňemek
21. Ýol hereketleriniň howpsuzlyk jenaýatçylyk
bozulmalaryny derňemek
22. Ýangynyň howpsuzlyk kadalarynyň jenaýatçylykly
bozulmalaryny derňemek
23. Hödürlenýän esasy we goşmaça edebiýatlar

G I R I Ş

Hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedow “meniň halkymyň eşretli durmuşynyň gözbaşlaryny ylym-bilim ulgamynyň kämilleşmeginde görýärin”

Türkmenistanda bilim ulgamyny kämilleşdirmek hakynda Türkmenistanyň Prezidentiniň 2007-nji ýylyň fewral aýynyň 15-de çykaran Permanyndan, “Bilim-terbiýeçilik edaralarynyň işini kämilleşdirmek hakynda” 2007-nji ýylyň 4-nji martyndaky kararyndan gelip çykýan wezipeleri durmuşa ornaşdyrmakda Ýokary okuw mekdepleri üçin türkmen dilinde kitaplaryň çykarylmagynyň uly ähmiýeti bar.

Garaşsyz, baky bitarap Türkmenistan demokratik, dünýewi we hukuk döwletidir. Türkmen halkynyň baý taryhy mirasyna, onuň syýasy we hukuk medeniýetine esaslanýan we ol bir wagtda-da döwlet gurluşynyň ykrar edilen öňdebaryjy dünýä tejribelerinden ugur alýan Türkmenistan döwletiniň häzirkizaman kanunçylygy kemala geldi.

Türkmenistanyň döwlet we hukuk esaslaryny bilmek ýaşlar üçin zerur bilimleriniň biridir. Türkmenistanda bilim ynsanperwerlige, demokratiýa, milli aň-düşünjelilioge hem-de adamlaryň we halklaryň biri-birine hormat goýmagyna esaslanýar.

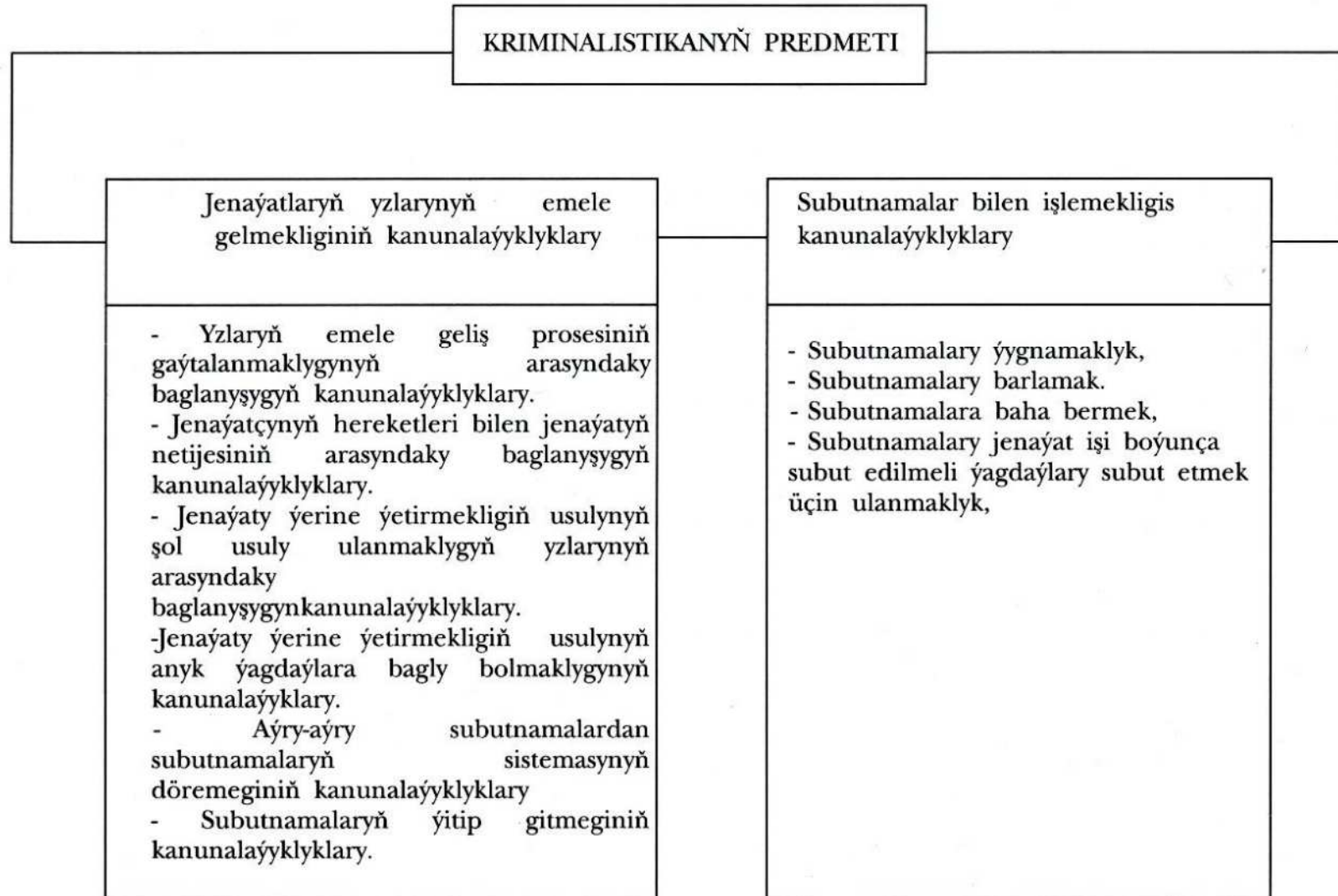
Hukuk bilimleriniň özleşdirilmegi ýaşlarda Türkmenistanyň döwleti, hukugy hakynda tutuş düşüňjäniň döremegine, hukuk pikirlenmesiniň ösmegine ýardam eder, olara her bir bilimli adamyň aýrylmaz sypaty bolan hukuk medeniýetini edinmäge kömek eder.

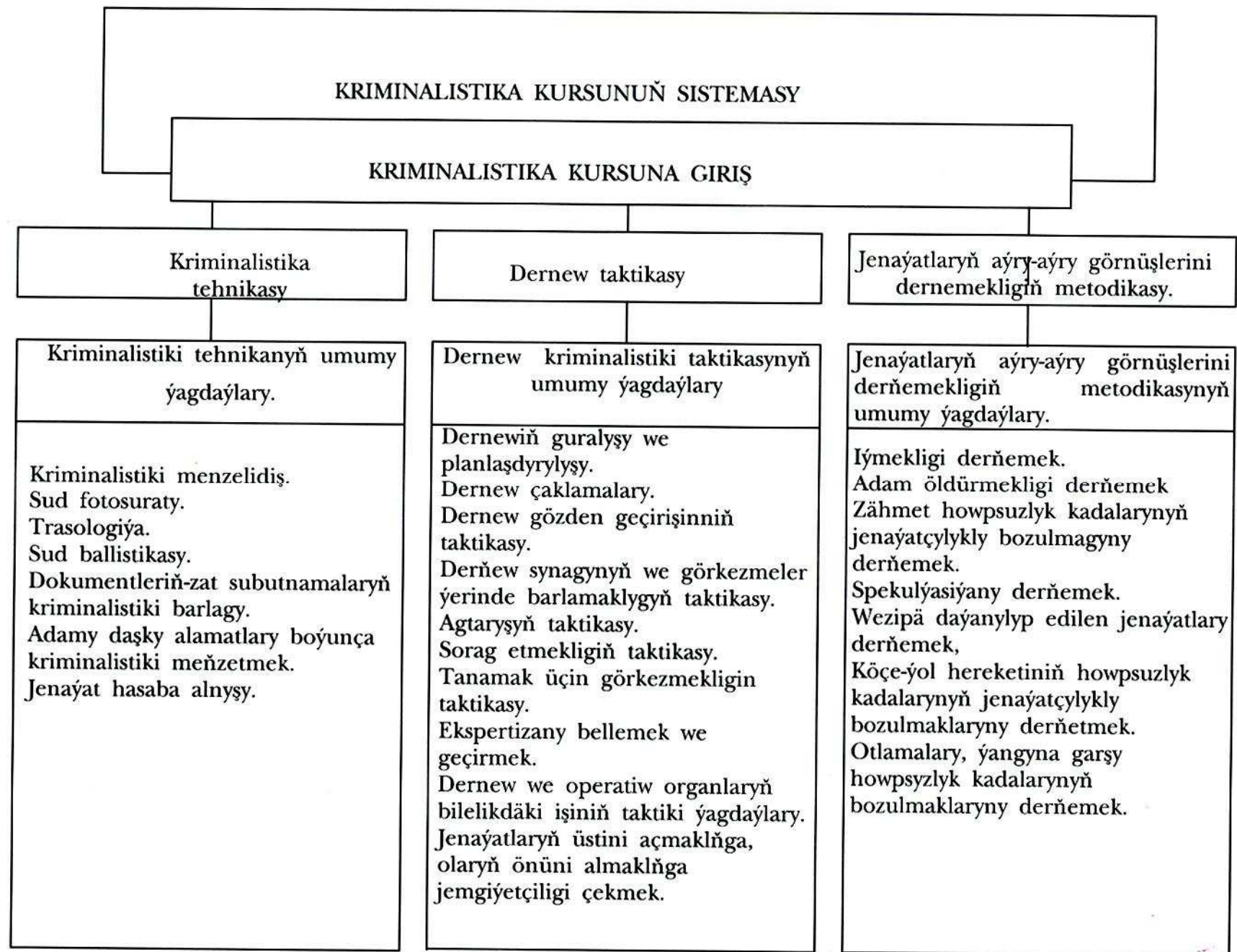
Hukuk hünärmenleri üçin taýýarlanýan kitaplaryň sany gün-günden köpeliýär. Kriminalistika ugrundan şu birinji okuw gollanmada çyzgylaryň üsti bilen esasy temalar berilýär. Hukuk öwreniş hünäri boýunça bilim alýan talyplar we hukuk goraýjy edaralarynyň sülçileri üçin derňewde zerur gerekli maglumatlar, çalt derňew hereketlerini geçirmek, birinji we soňky etaplarda yzygiderli geçirmeli derňew hereketleri we operatiw gözleg işleri görkezilen.

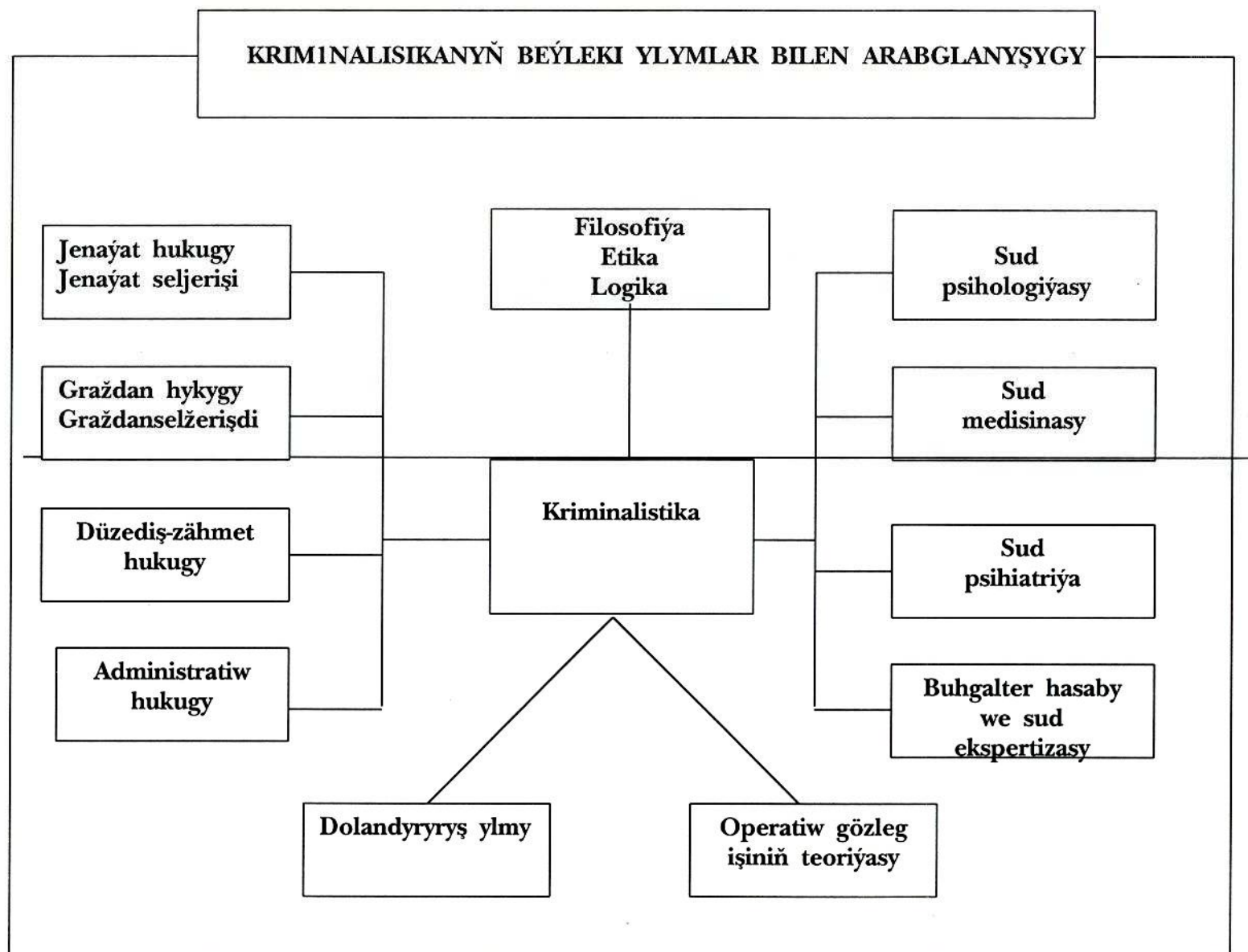
Hukuk öwreniş hünärinde bilim alýan talyplaray bilimlerini kämilleşdirmekde, prokuraturanyň, polisiýanyň, döwlet hopsuzlyk ministriginiň sülçileri professional wezipe borçlaryny ýerine ýetirenlerinde “Kriminalistika” okuw gollanmasy uly ýardam berer.

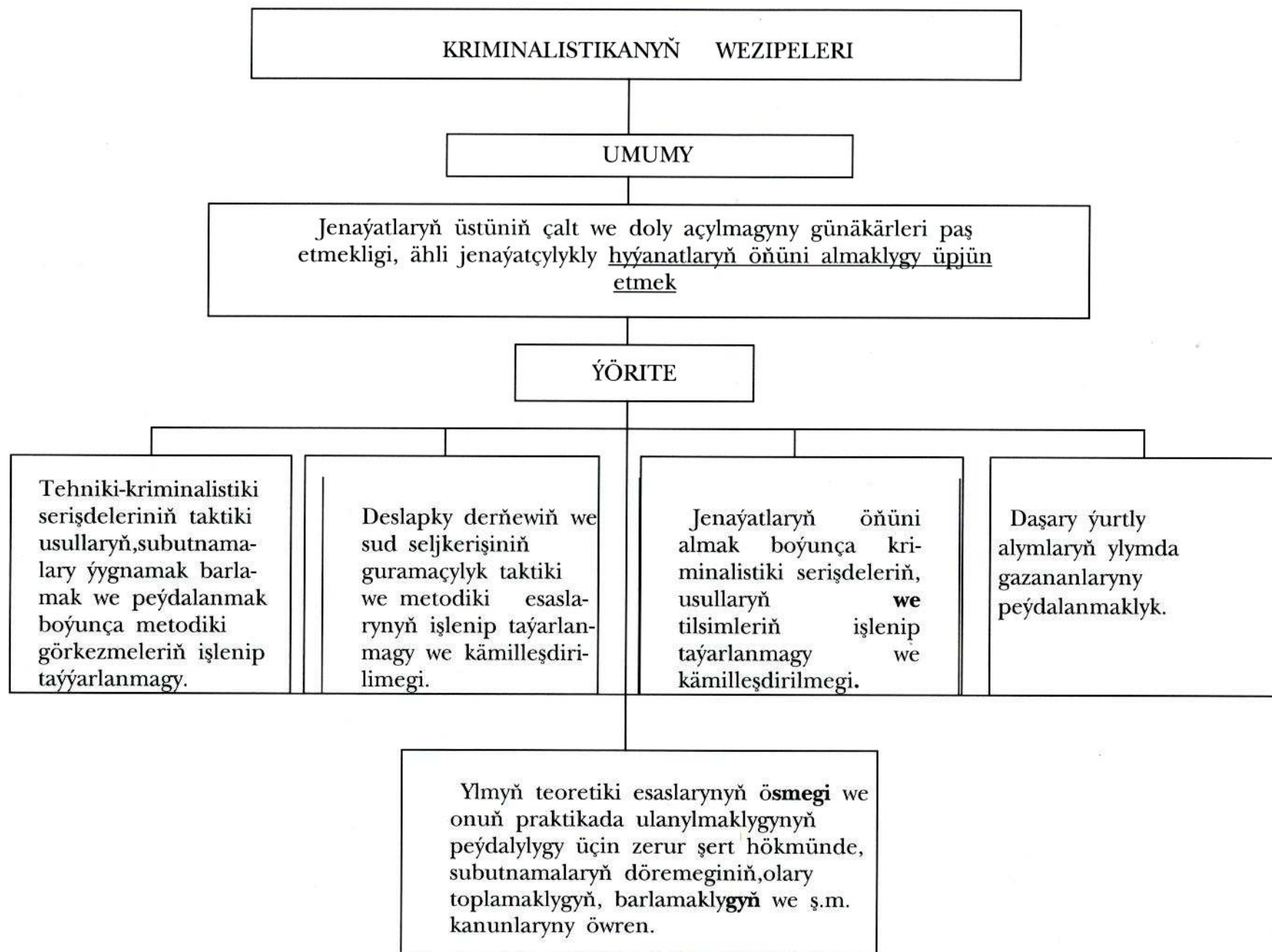
I TEMA. KRIMINALISTIKA KURSUNA GIRIŞ.

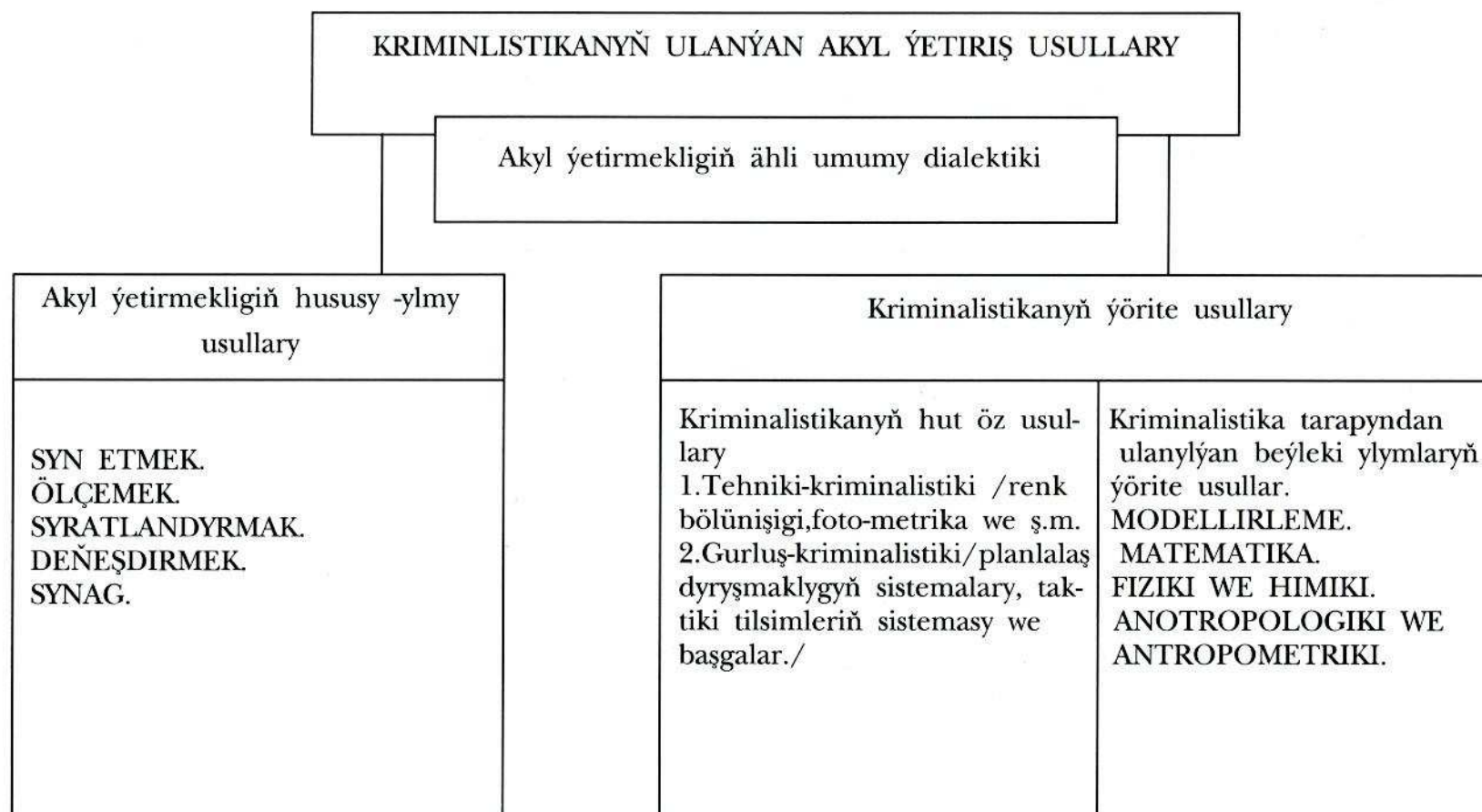
KRIMINALISTIKA-munuň özi, subutnamalaryň döreýşi, hasaba alnyşy, dernelişi, olara baha berlişi, olaryň ulanylyşy boýunça kanunalaýyklyklar barada, şol kanunalaýyklyklary öwrenmeklik esasynda sud dernewiniň serişdeleri we usullary barada, şonuň ýaly-da, jenaýatlaryň önüni almak barada ylmydyr.

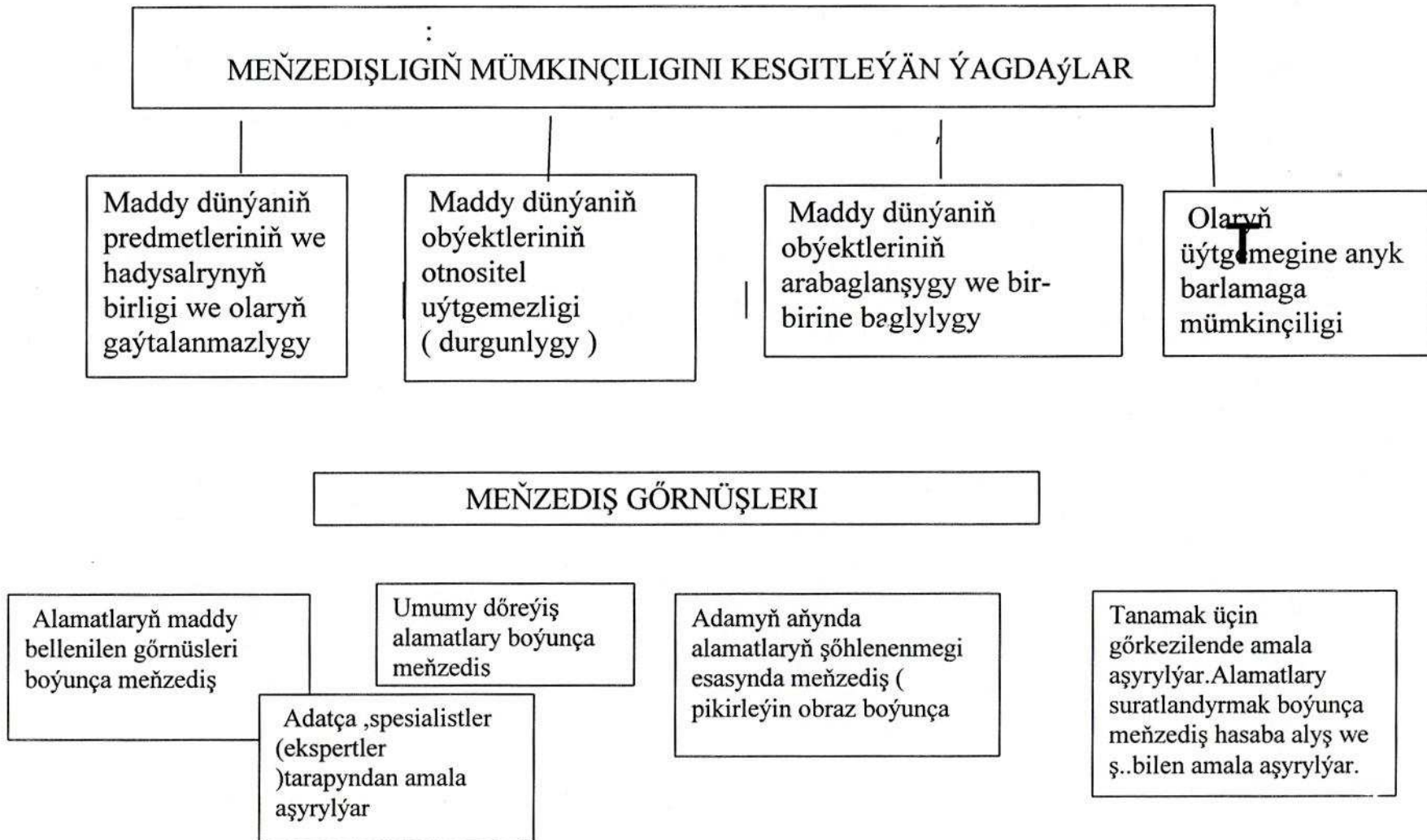

Tema -2. Kriminalistiki meňzediş.

Meňzediş teoriýasy-munuň özi meňzedişligiň barlygyny ýa-da ýoklugyny subut etmeklik üçin zerur bolan kadalaryň we düzguňleriň sistemasdyr.

Meňzediş barlagyň bir görnüşi bolmak bilen ,ol gözlenýan obýekti tamkalyga kömek edýär

EKSPERT MEŅZEDIŞINIŇ ŞERTLERI

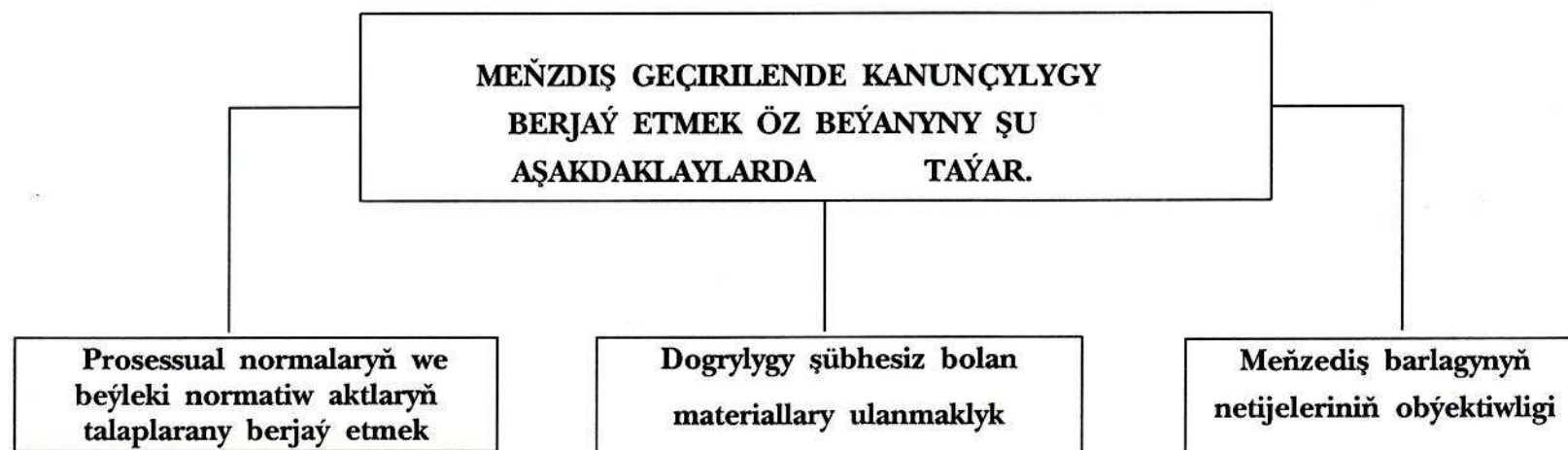
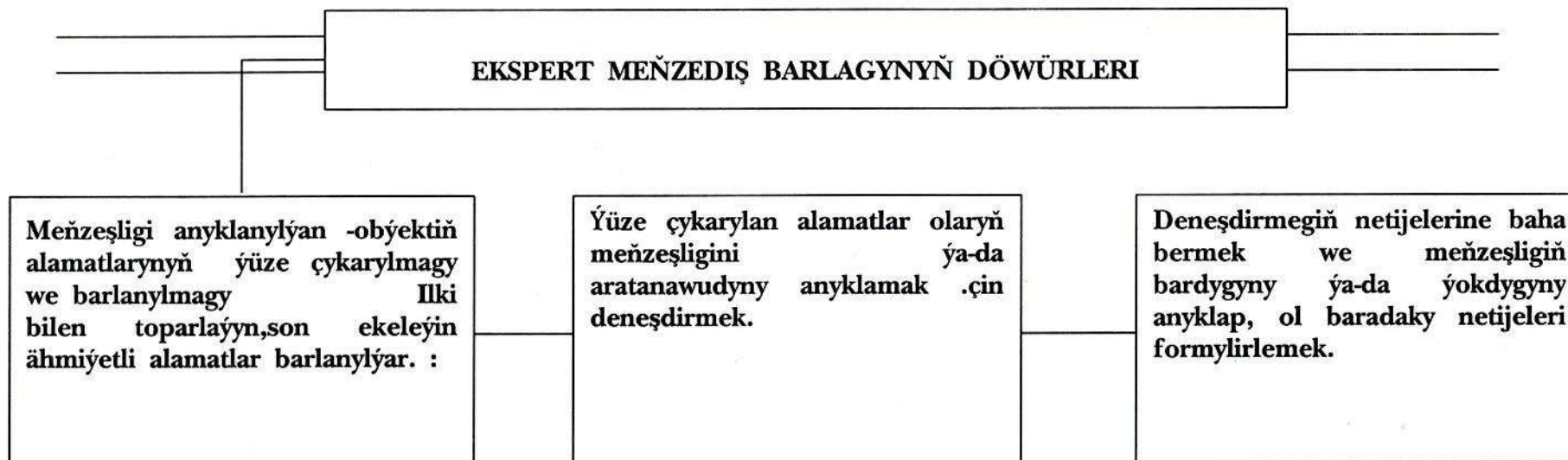
Meñzedilýän we
meñzetýän obýektleriniň
ýä-da olaryň
nusgalarynyň bol-
maklygy.

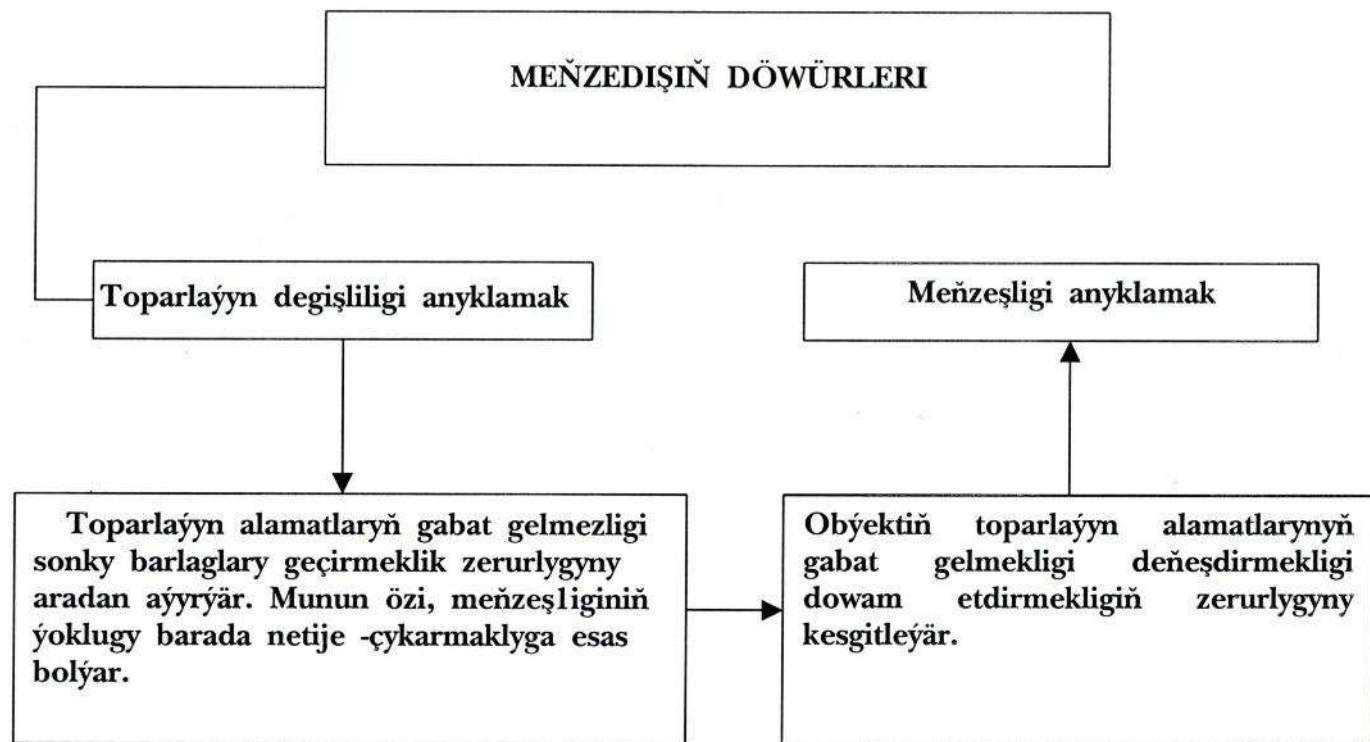
Meñzediş diňe bir
meñzetýän obýekt bilen,
ýa-da onuň nusgasy
bilen hem geçirilip
bilner.

Meñzetýän obýektde
meñzedilýän obýektiň
hysysy alamatlaryň
jemiň

şöhlelendirilmegi we ol
alamatlaryň meñzediş
geçirmeklik pursatyna
çenli - otnositel
üýtgeşsiz saklanyp
galmagy

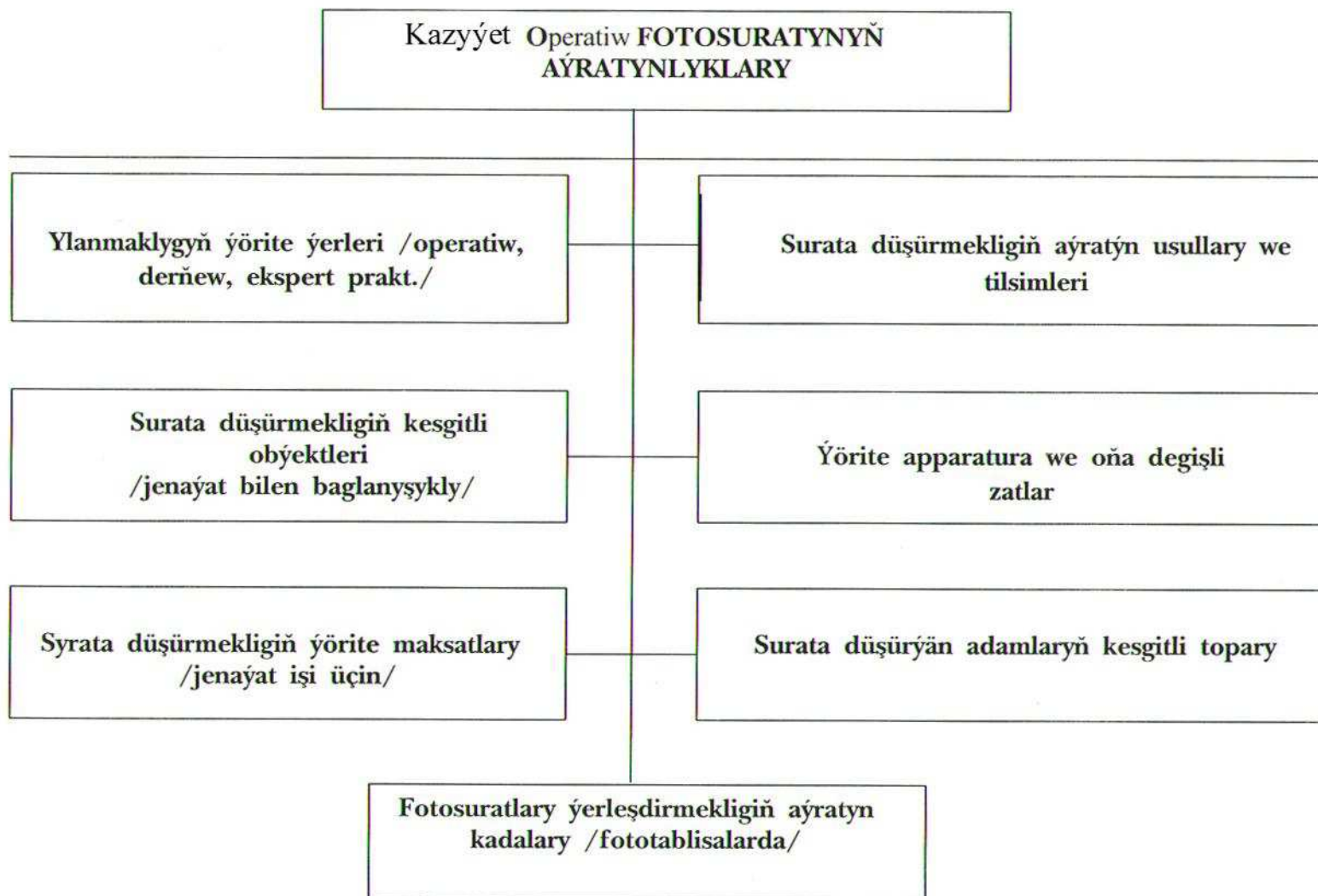
Meñdediş aky etirş prosesi
hökmünde dialektiki
logikanyň talaplaryna
laýyklykda amala aşyrylmaly-
dyr, Munuň özi, ähli
prosesiň kesgitli yzygi-
derligini aňladýandyr.

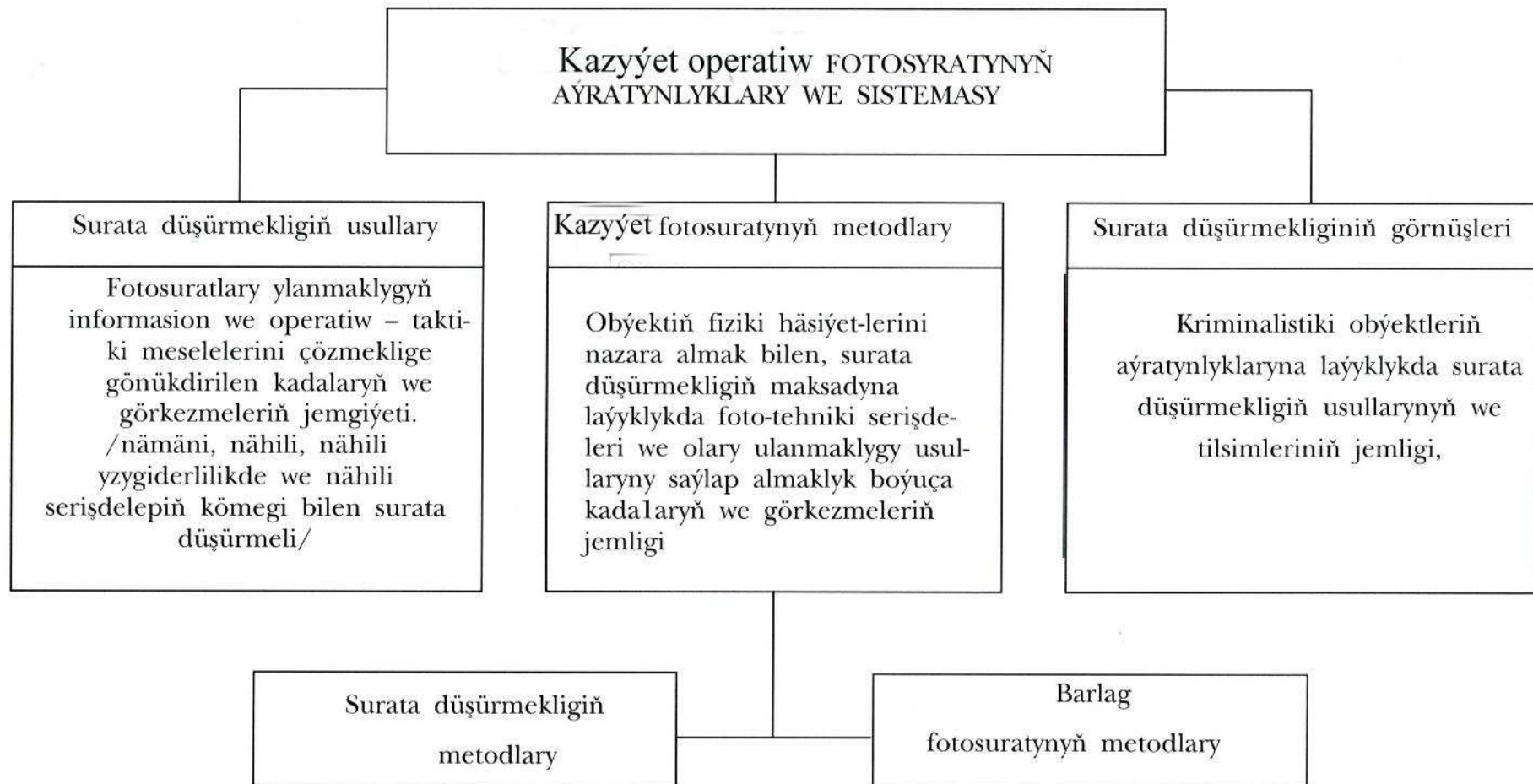

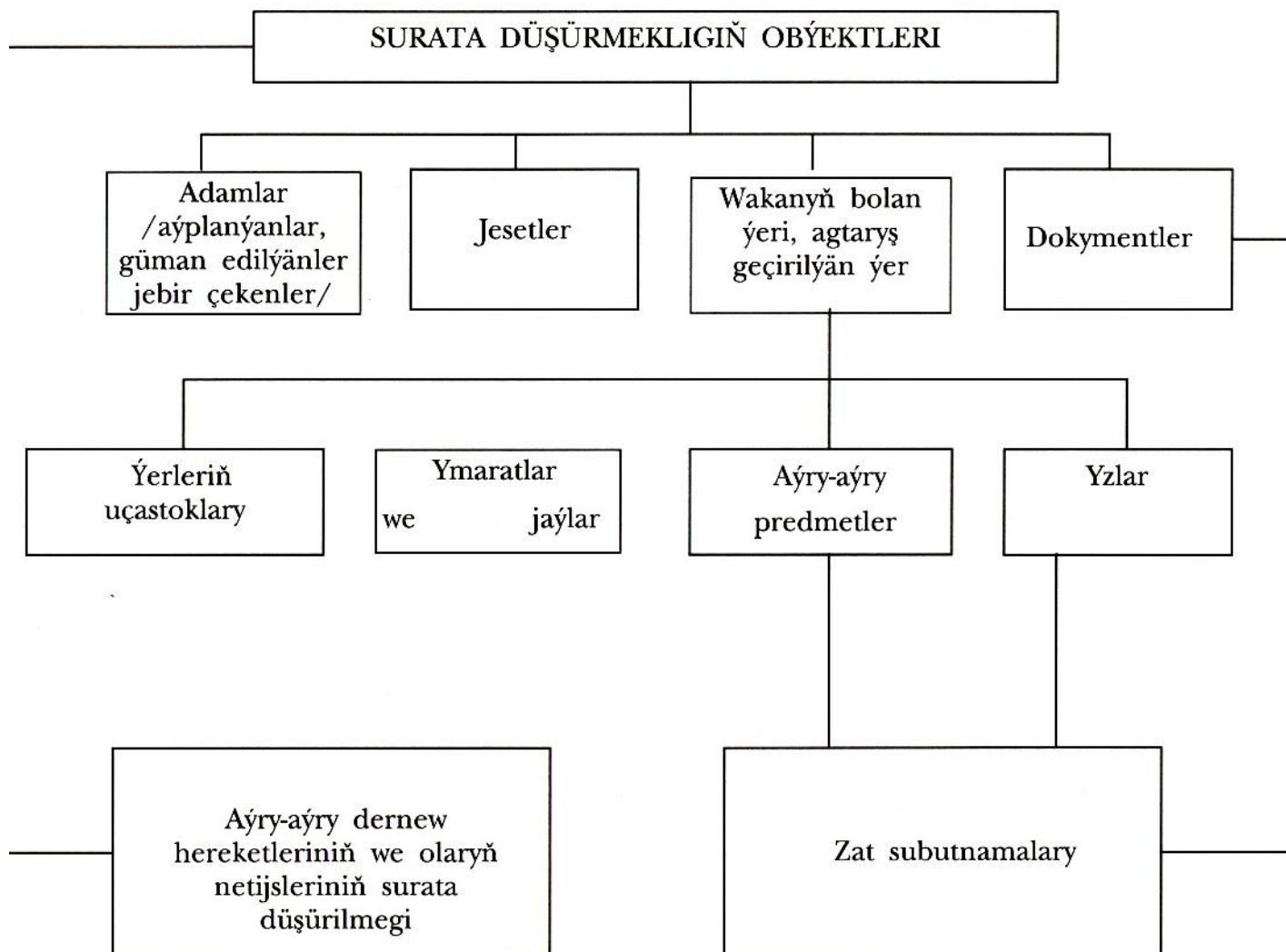

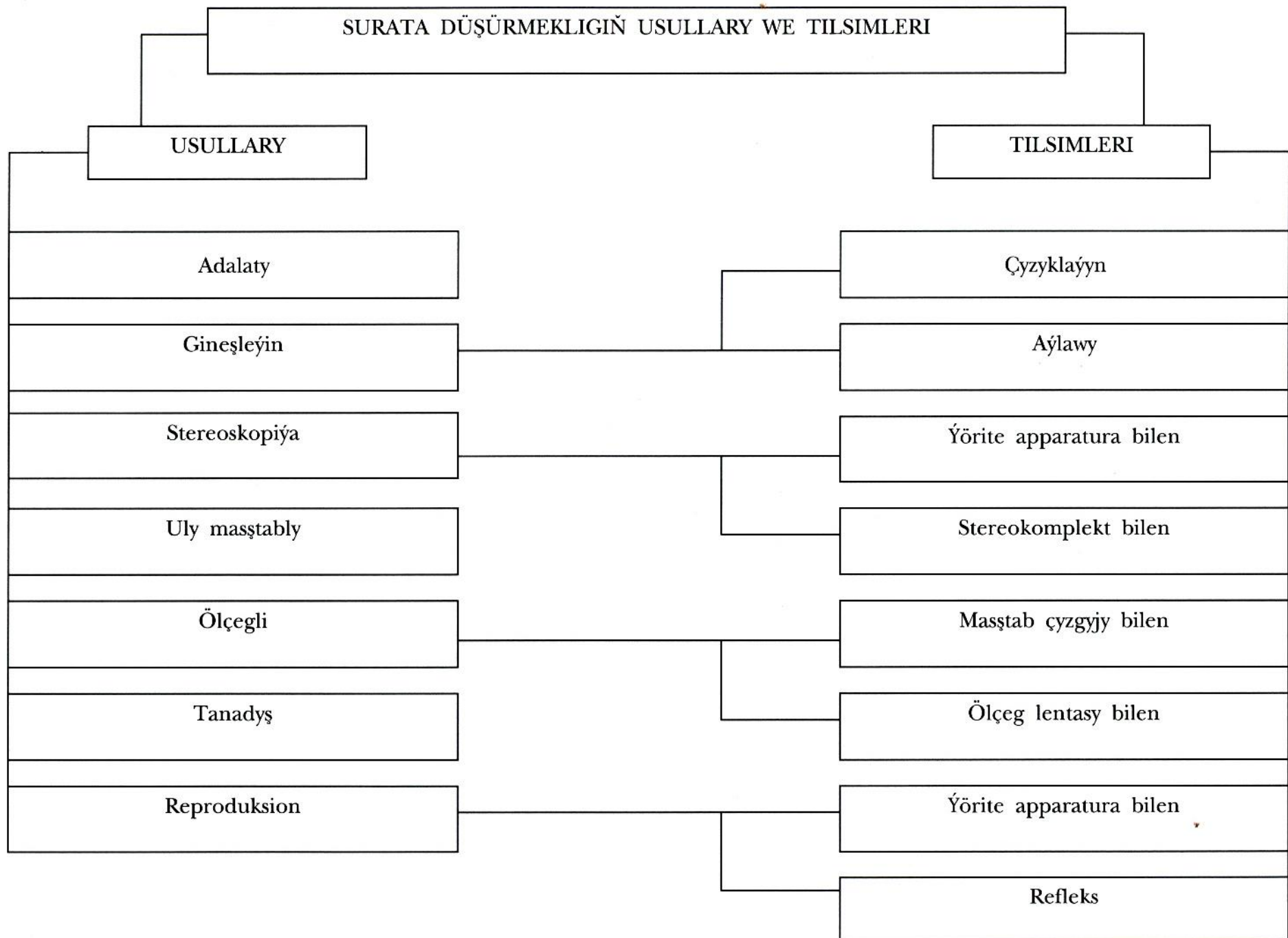
Tema 3. Kazyýet - Operatiw FOTOSYRATY.

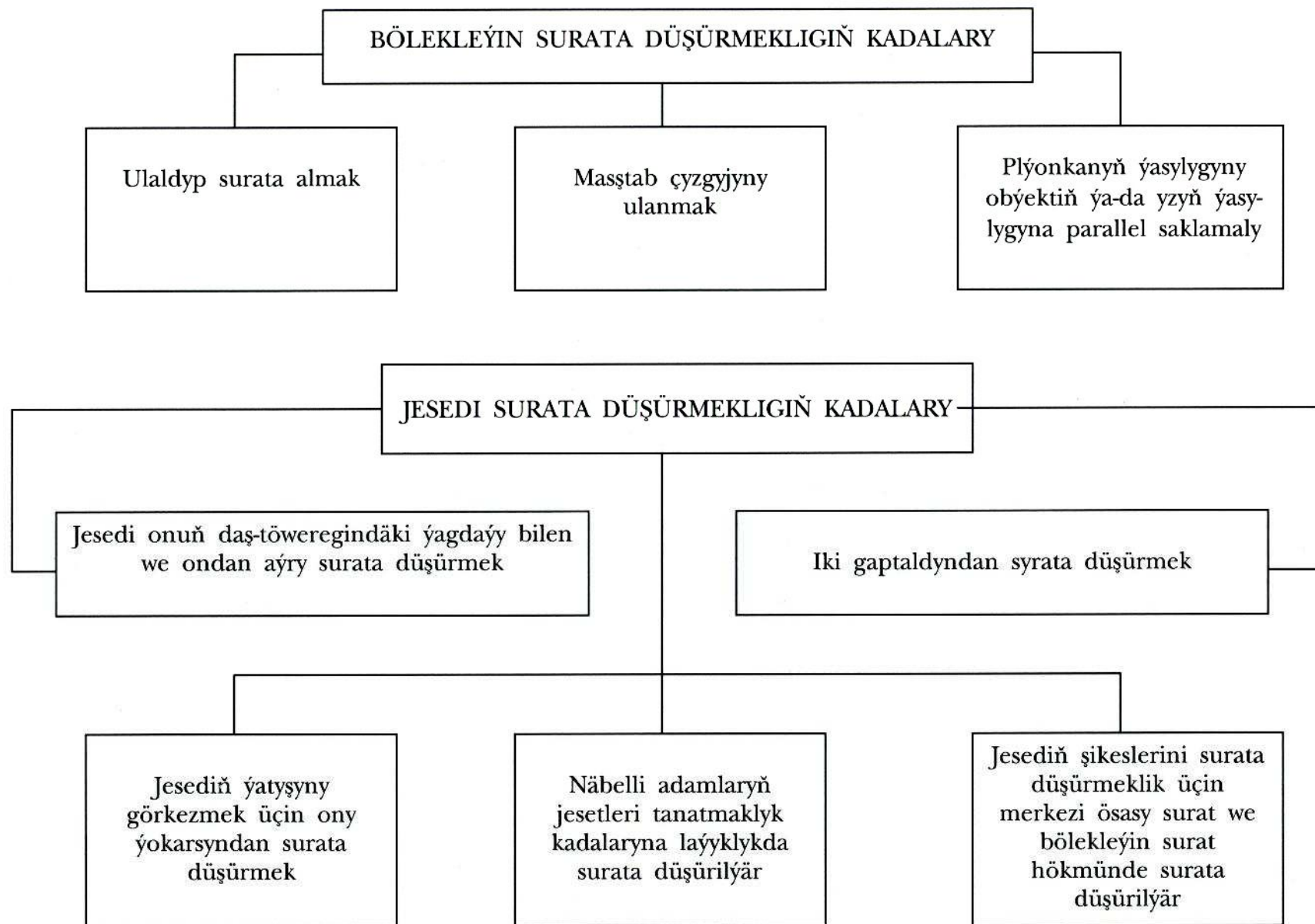
Kazyýet operatiw FOTOSYRATY/ -munuň özi, subutnamalary toplamaklykda we barlamaklykda, hem-de jenaýatlaryň üstüni açmak we önüni almak bilen baglanyşykly beýleki çäreleri amala aşyrmakda ylanylýan ylmy düzgünnamalaryň sistemasydyr, hem-de olaryň esasynda düzülen surata düşürmekligiň usullary, tilsimleri we görnüşleridir.

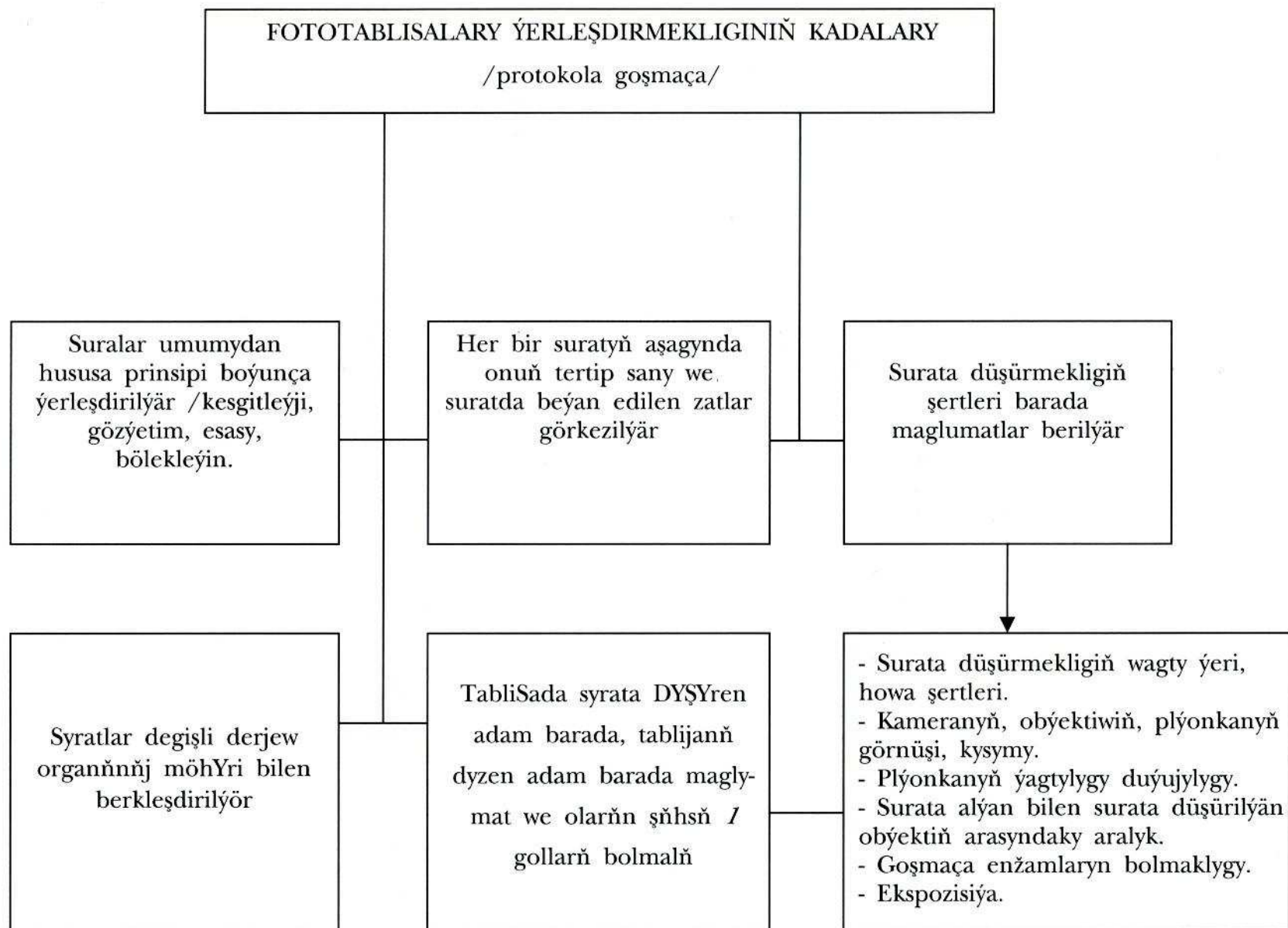

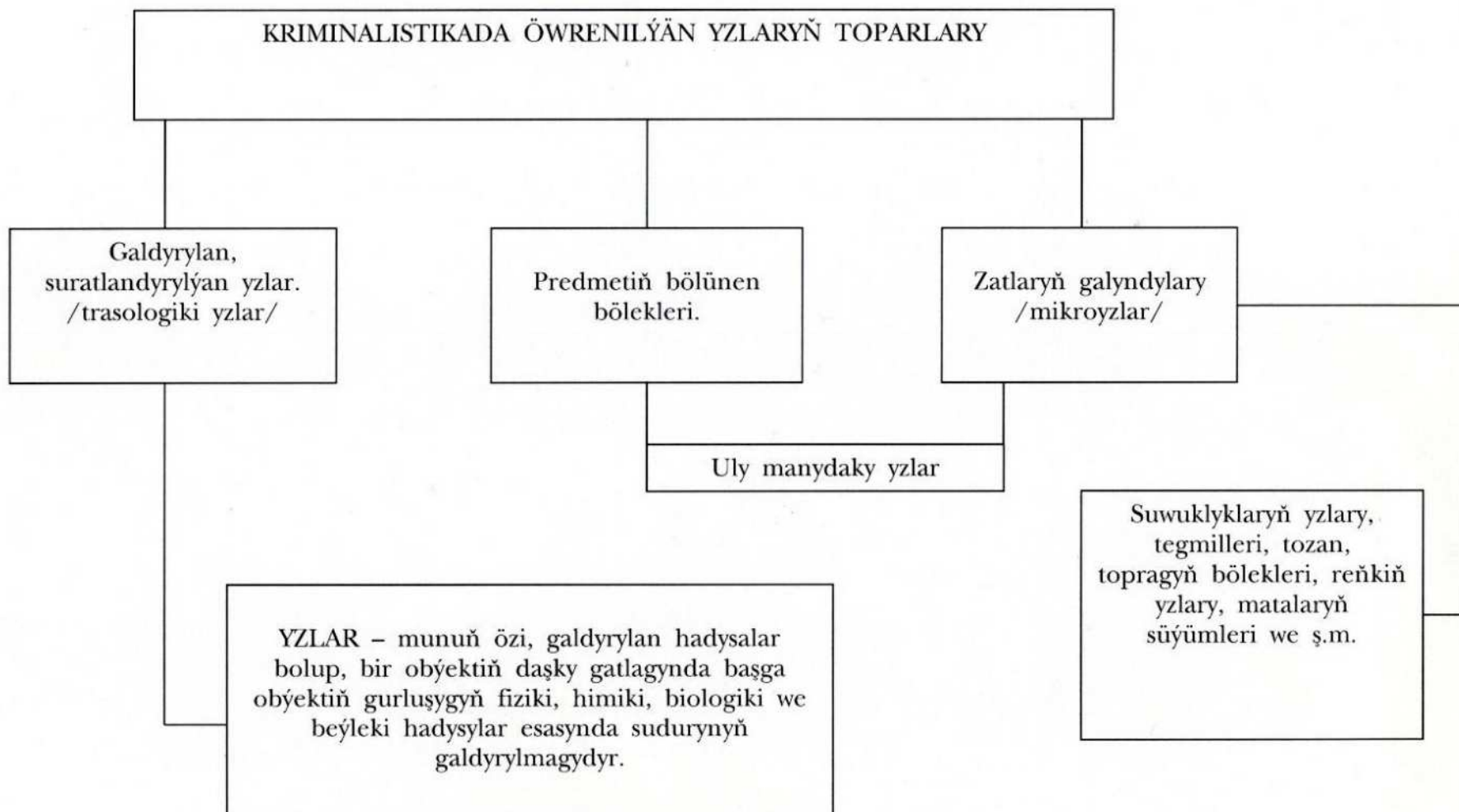

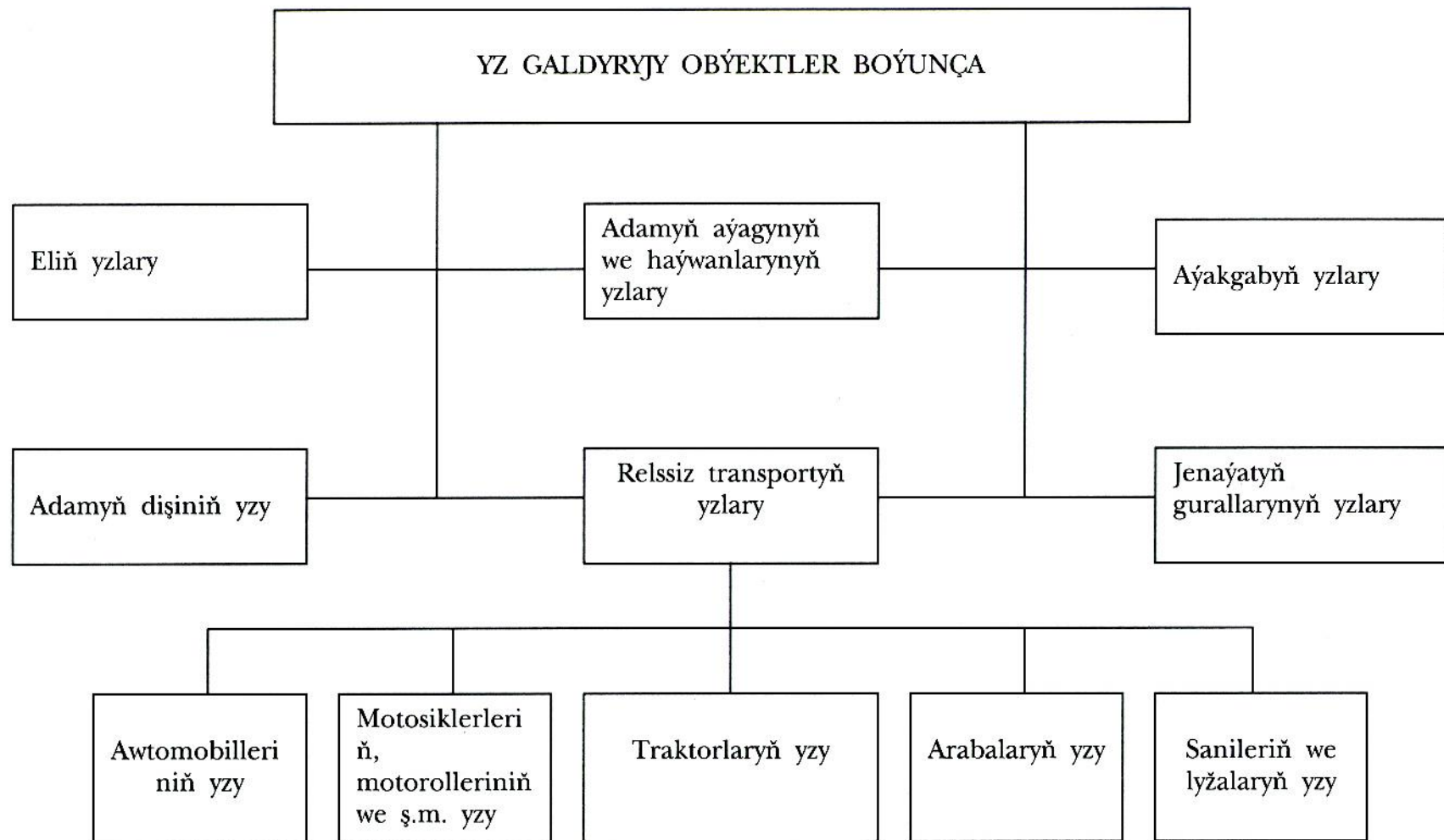

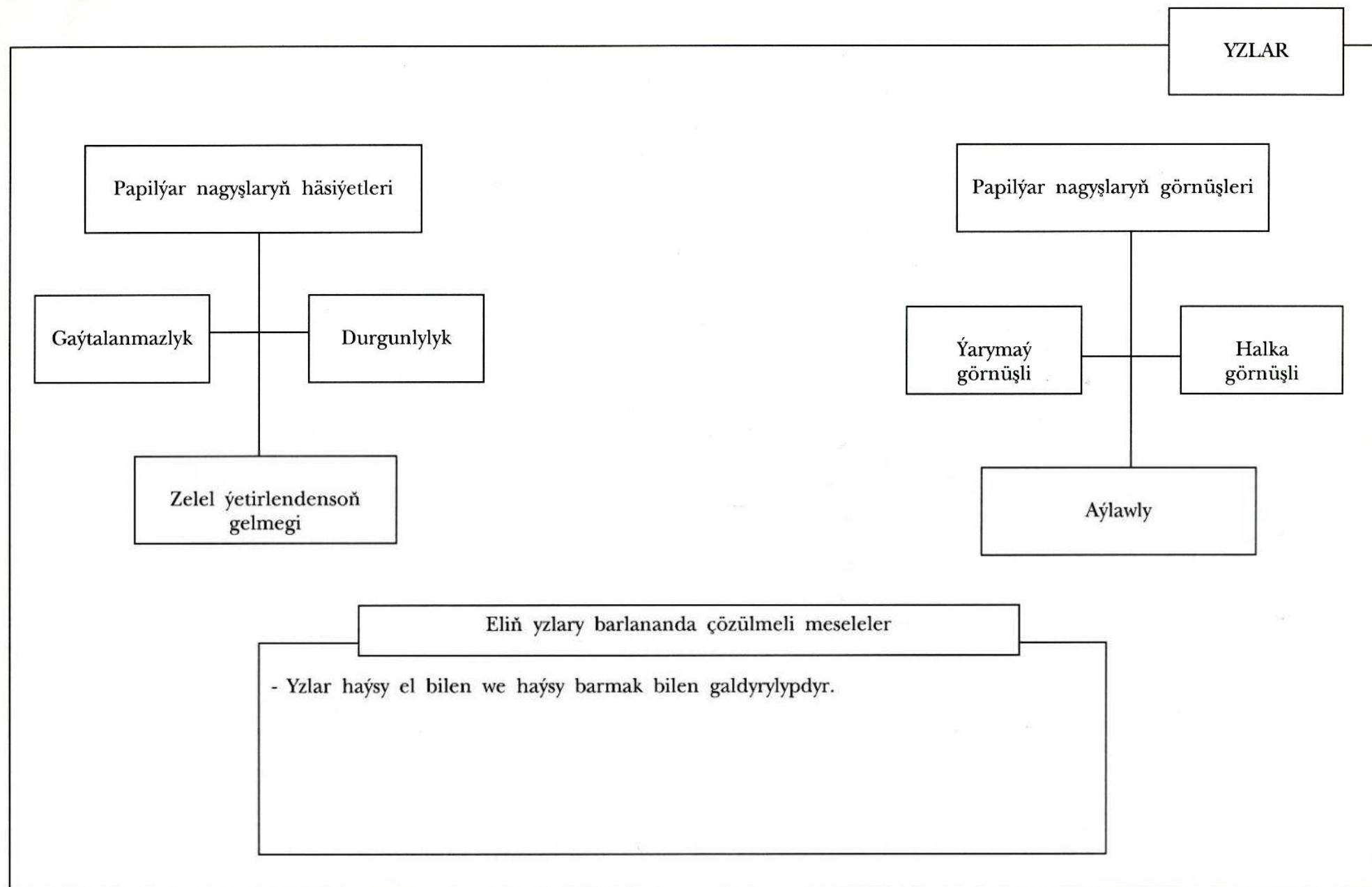

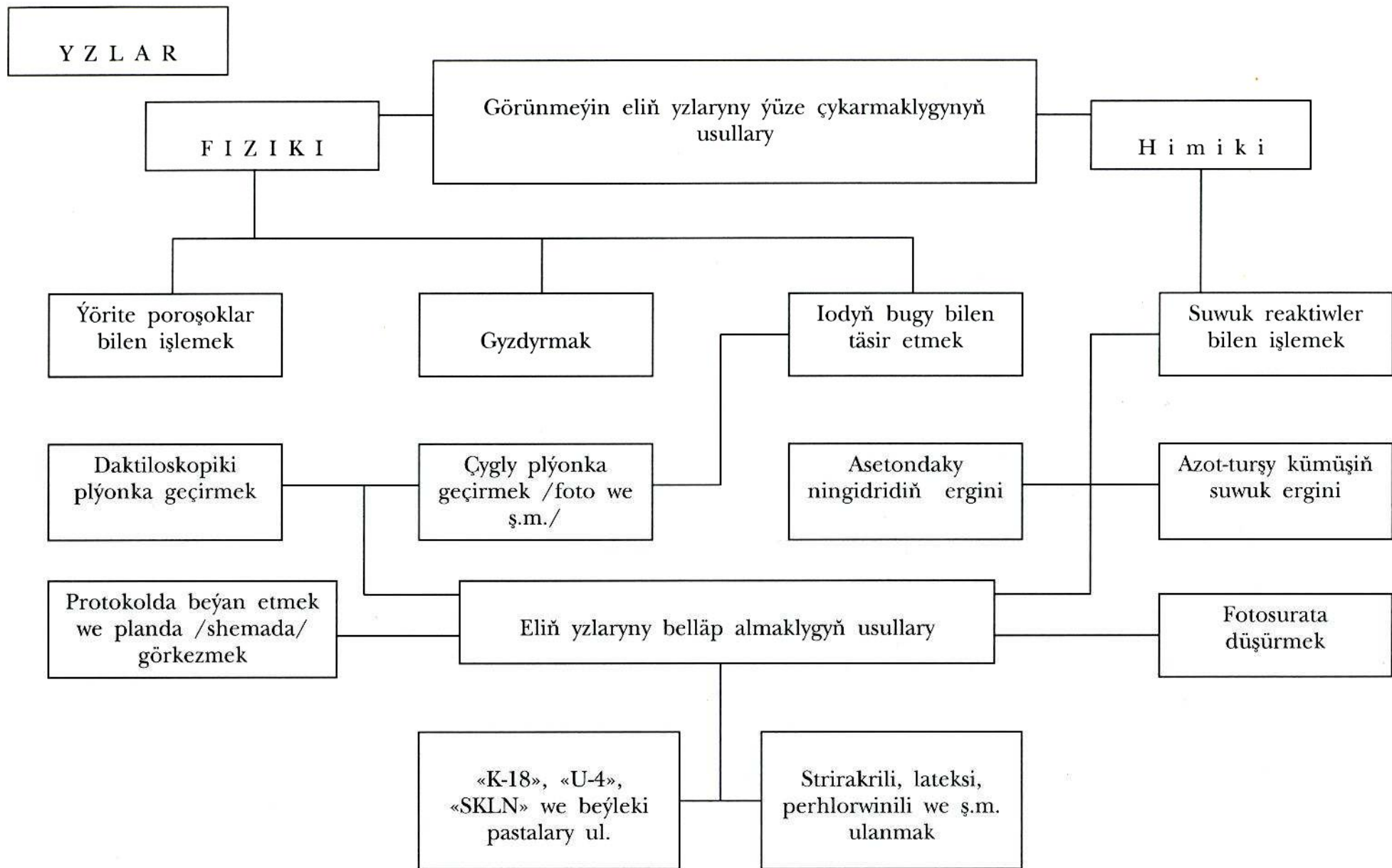

Tema -4. Yz çalmak.— muniň özi kriminalistik tehnikanyň pudagy bolmak bilen, yzlaryň emeli gelşiniň kanunlaýňklyklaryny öwrenýär, jenaýatlary derňemek we olaryň önüni almak üçin, ol yzlary barlamak üçin serişdeleri, usullary we metodikalary özleşdirýär.

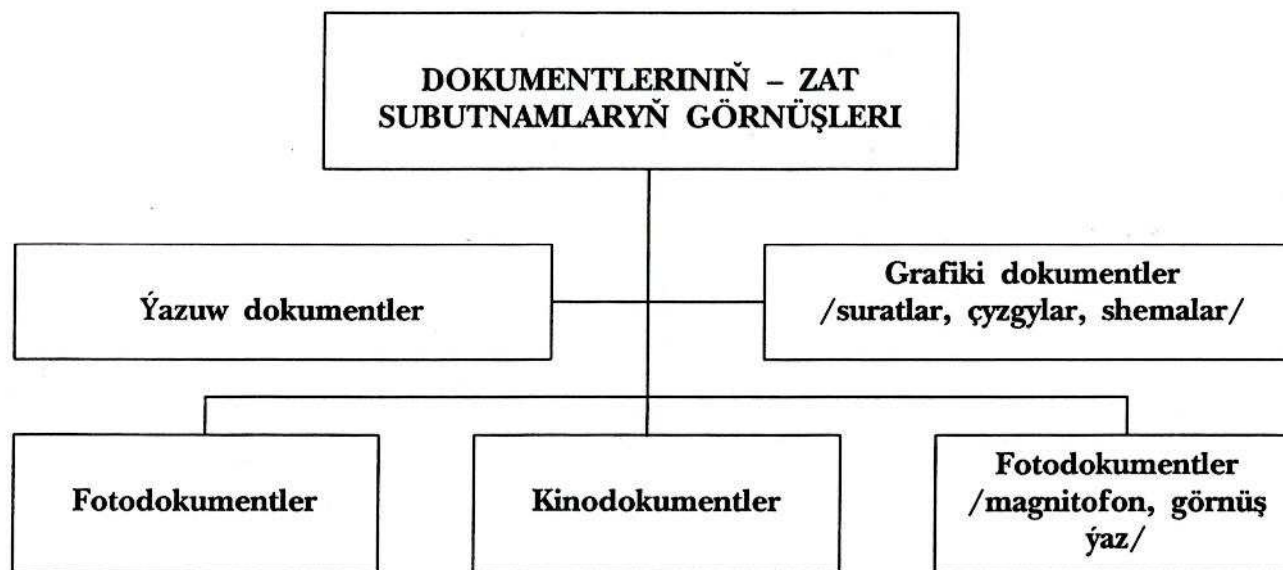

Aýakgabyň we aýagyň yzlary şu aşakdaklary anyklamaga mümkinçilik berýär

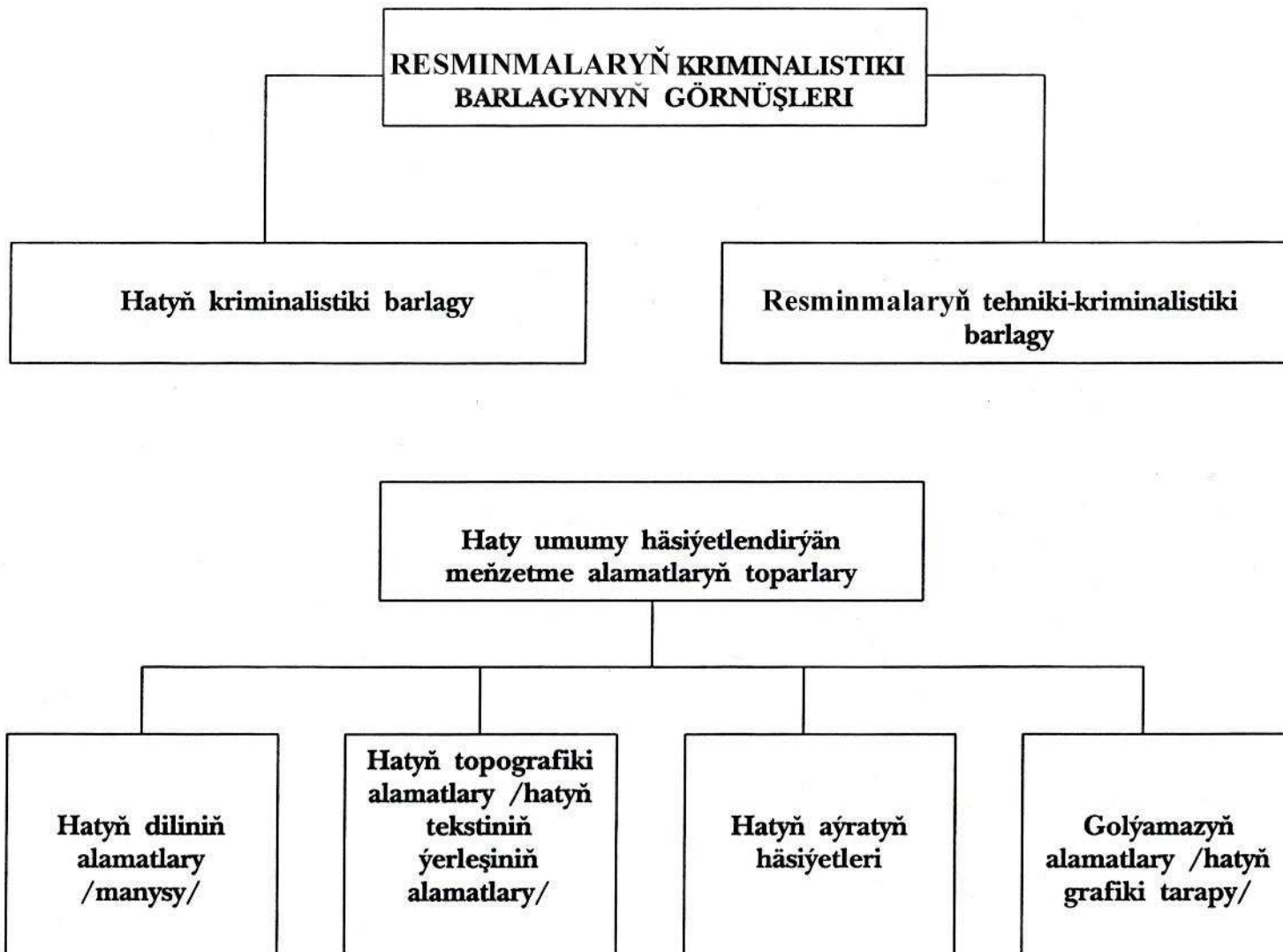
- Jenaýatçylaryň sany
- Olaryň jynsy, boýy, ýaşy
 - Hereketiň ygry
- Olaryň daş-töweregi bilen tanyşlygyň derejesi
 - Jenaýaty eden wagty

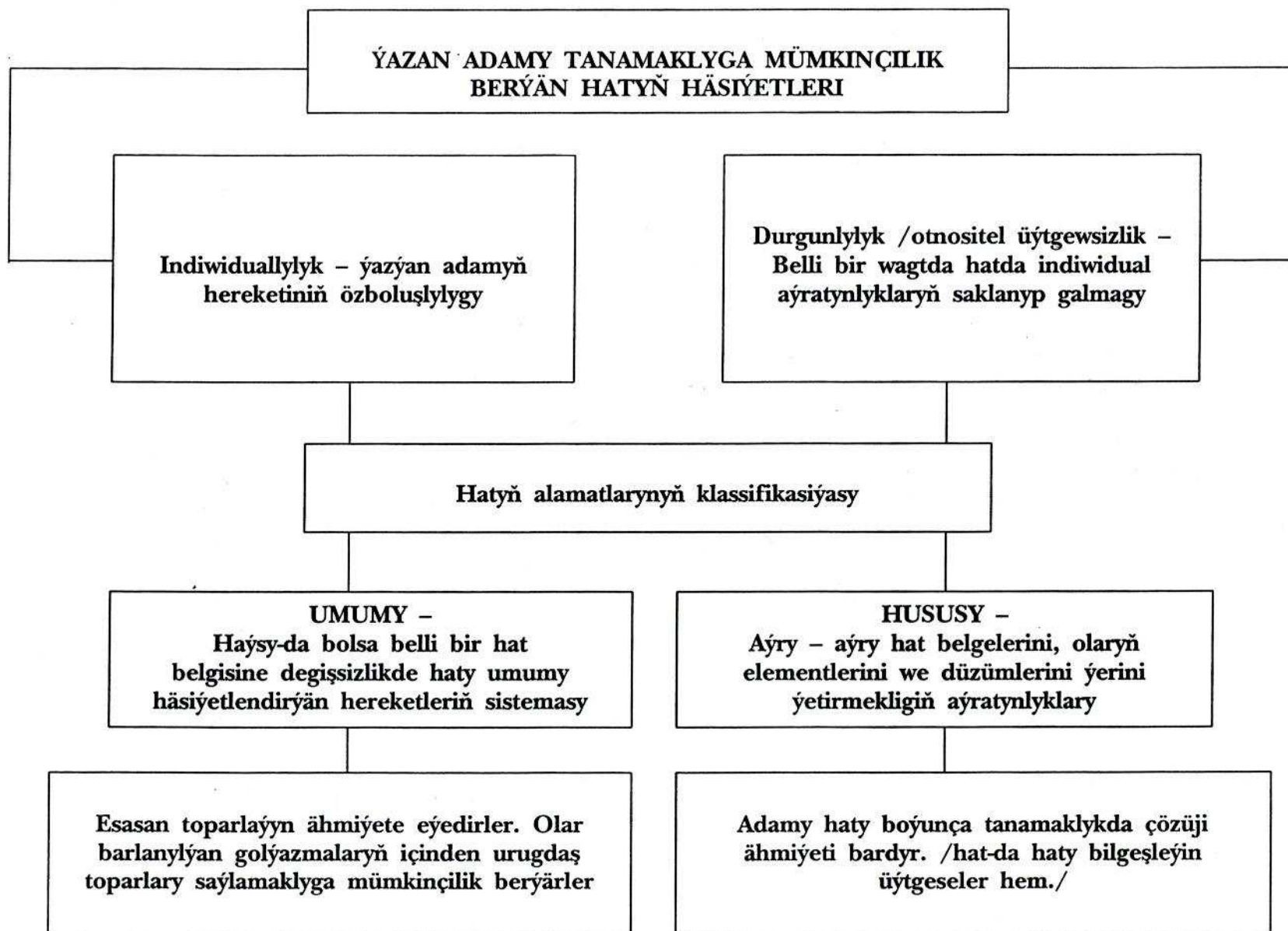
Tema - 5. Resminamalaryň tehniki kriminalistiki barlaglary

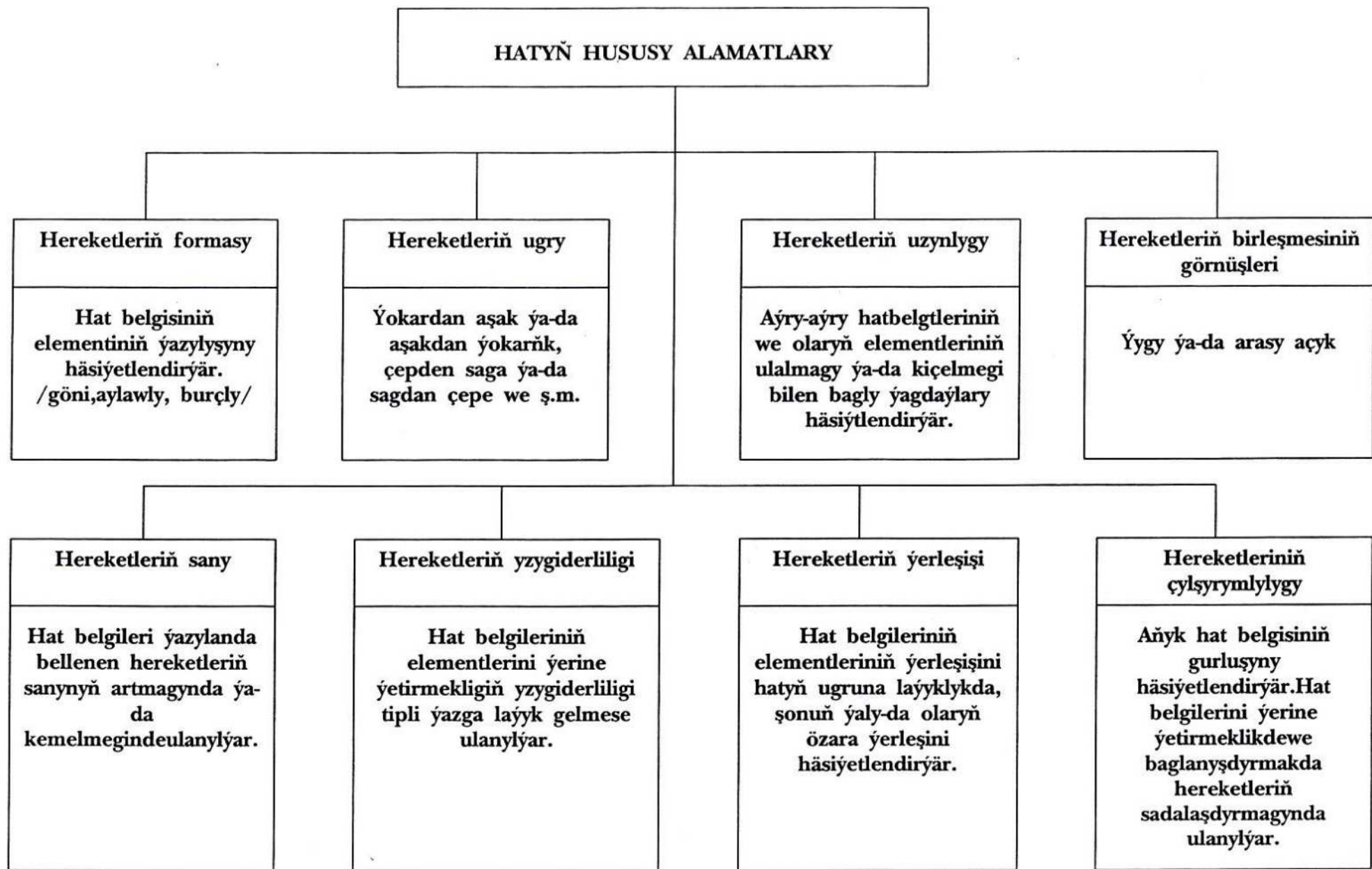
Resminamalaryň tehniki kriminalistiki barlaglary – munuň özi, jenaýatlarynyň üstüni açmak, gunäkäri gözläp tapmak we paş etmek maksady bilen amala aşyrylýan zat subutnamlaryň barlanylmagynyň has giň ýaýran görnüşidir.

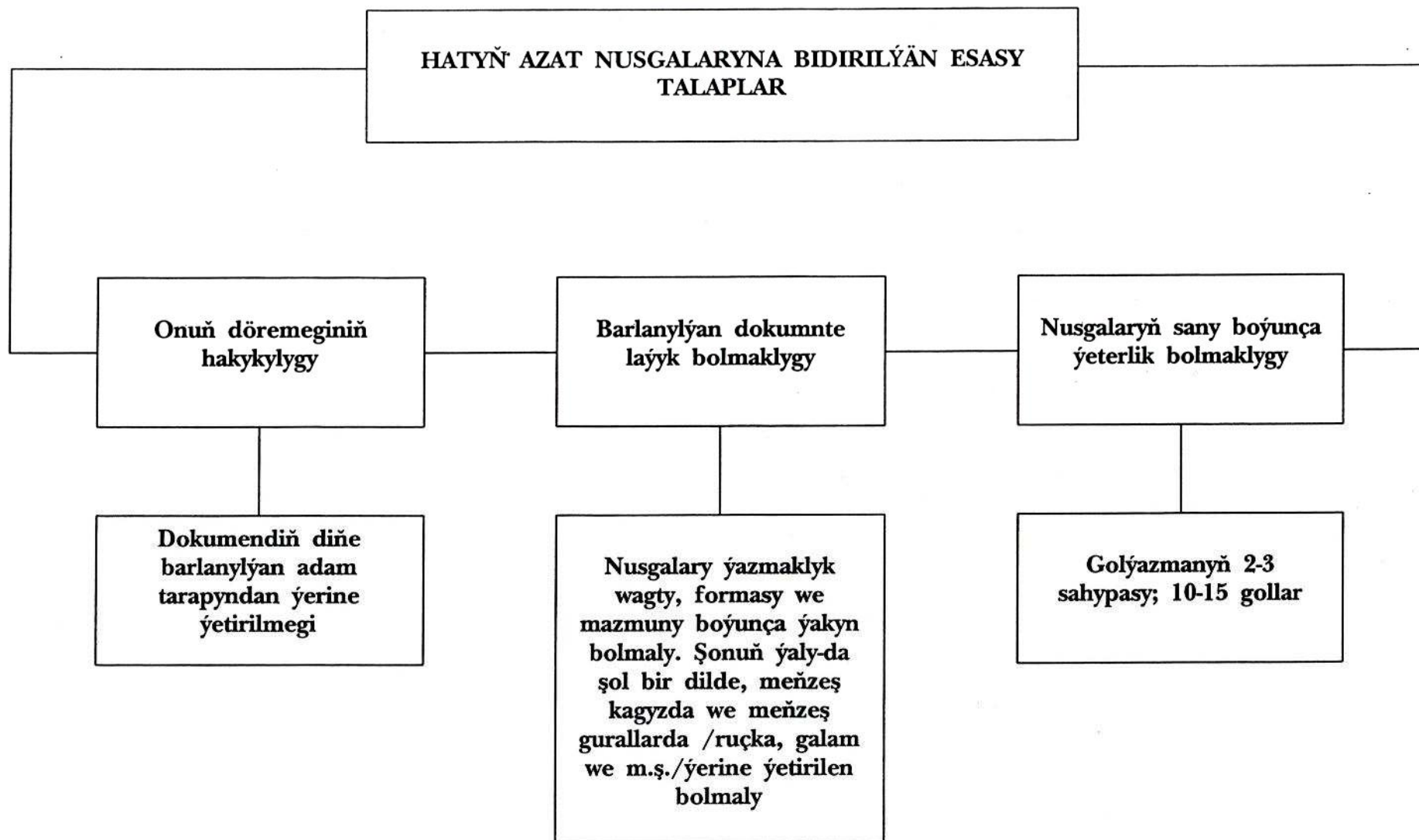

Kriminalistikada dokument – munuň özi, bolup geçen ýa-da bolup biljek faktlar ýa-da ýagdaýlar barada özünde maglumatlary beýan edilen maddy obýektdir.

**HATY BILGEŞLEÝIN
ÜYTGETMEKLIĞIN USULLARY**

Haty çalt ýazmak

**Basmaça harplar bilen
ýazylýan hat**

**Hat ýazýan eliň
üýtgedilmegi bilen
ýazylan hat**

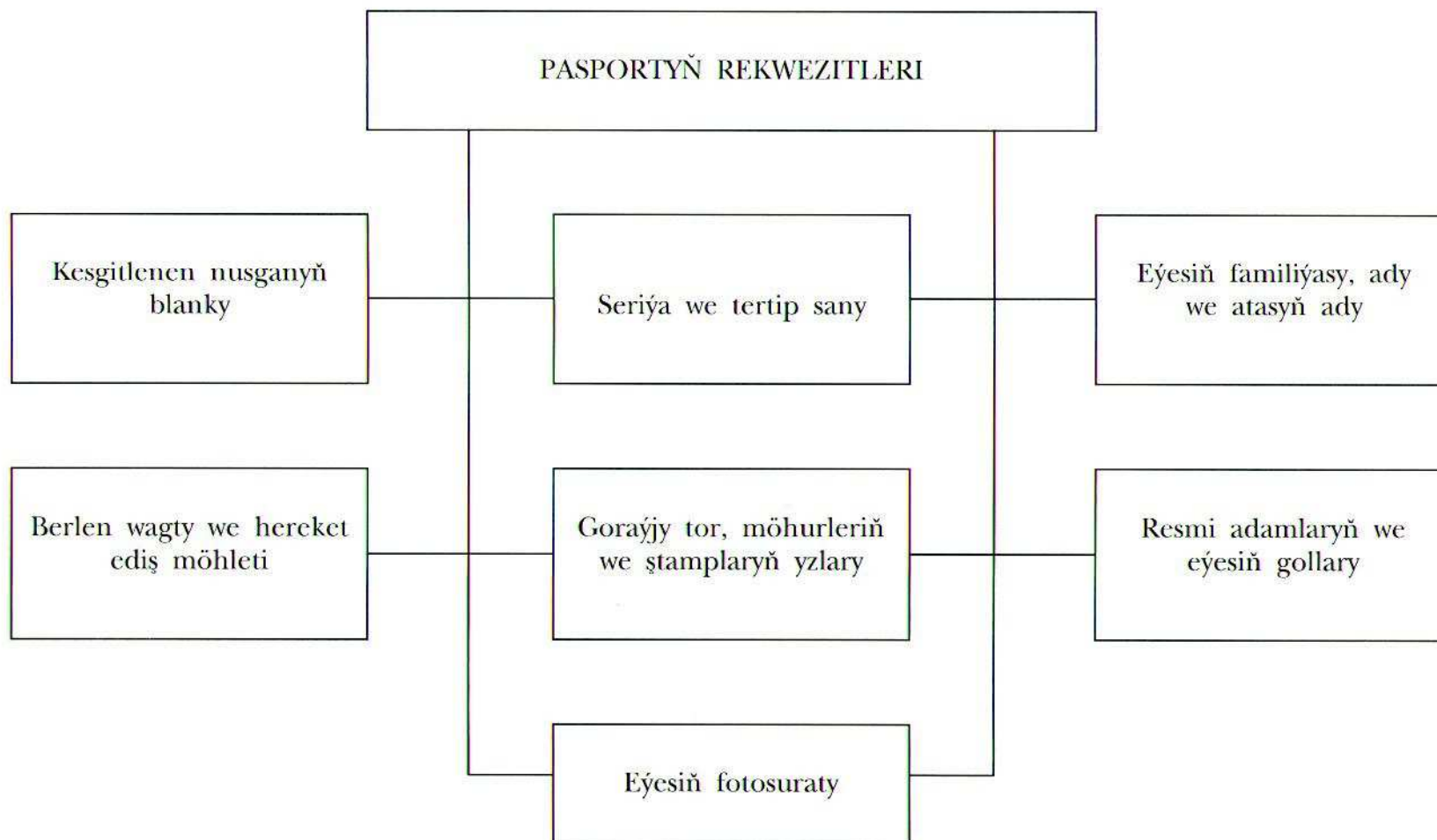
**Başga biriniň hatyna
meňzetmek**

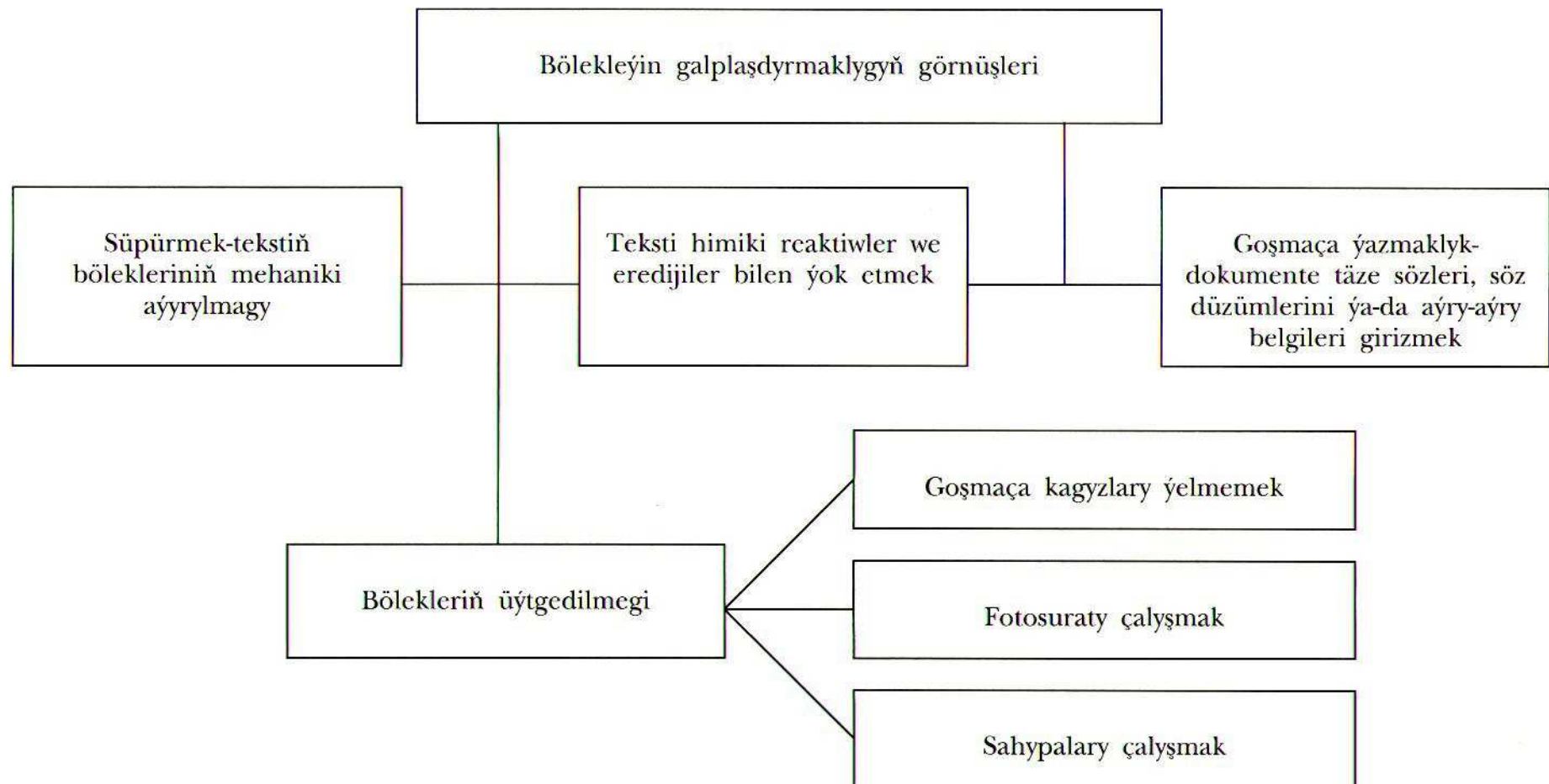
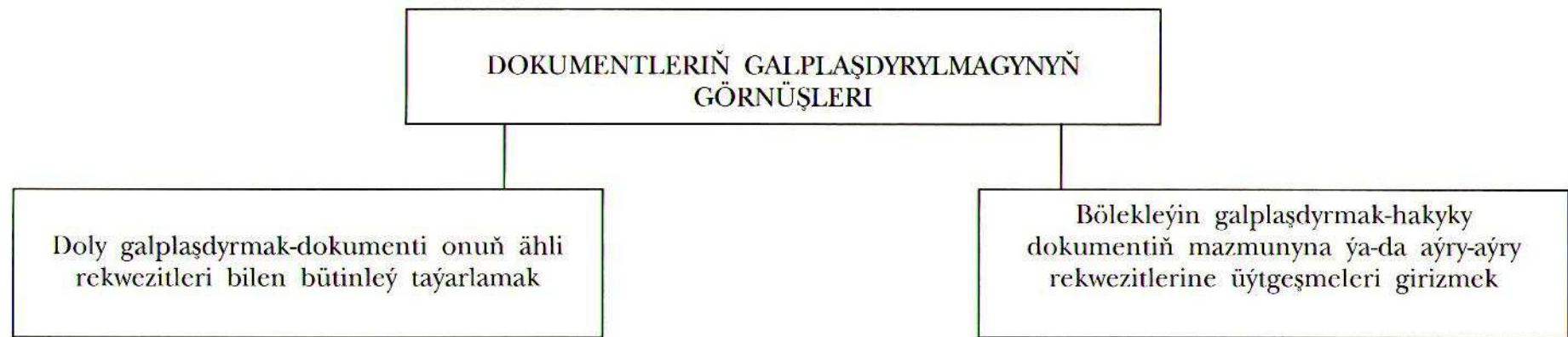
**Golýazma dokumentleriň kriminalistiki
barlagy şu aşakdakylara mümkinçilik berýär**

- Dokumentiň awtory barada öz pikirini aýdyp bolýar.
- Dokumenler bir ýa-da birnäçe adamlar tarapyndan ýazylandygyny anyklap bolýar.
- Anyk adam tarapyndan ýerine ýetirilipmi-diýen soragy çözmäge mümkinçilik berýär.

Tema-6. Haty kriminalistiki taýdan barlamak

Haty kriminalistiki taýdan barlamak – munuň özi, dokumente ýuridiki häsiýeti berýän, resmi taýdan kesgitlenen dokumentiň düzüm elementleridir.

DOKUMENTLERIŇ BÖLEKLEÝIN GALPLAŞDYRYLMAGYNYŇ ALAMATLARY

<p style="text-align: center;">SÜPÜRLENDE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kagzyň ýokary gatlagynyň düzüminiň bozulmagy • Kagzyň galyňlygynyň ýukalmagy • Blankyň basmaça elementleriniň zaýalanmagy • Süpürilen çyzyklaryň yzlary • Täze ýazylan tekstiň reňkiniň ýaýraňlygy 	<p style="text-align: center;">Himiki reaktiwler we eredijiler bilen ýok edilende</p> <ul style="list-style-type: none"> • Himiki täsir netijesinde ak tegmilleriň bolmaklygy • Kagzyň reňkiniň üýtgemegi • Kagzyň ýüzüniň we goraýjy toruň reňksizligi • Üstki gatlagynyň tozan hilli bolmaklygy • Kagzyň portlaşmagy • Çyzgylaryň galyndylarynyň galmagy • Täze ýazylan çyzgylaryň öňki ýazylanlar bilen reňki we beýleki alamatlary boýunça gabat gelmezligi 	<p style="text-align: center;">El bilen goşmaça ýazylanda</p> <ul style="list-style-type: none"> • Setirleriň, sözleriň we sözün içinde harplaryň deňsizligi • Tekstiň kesgitli böleginiň ölçeginiň kiçelmegi • Meňzeş bellikleriň gytaklygynyň deňsizligi • Esasy tekstiň üstünden yzarlanymagy • Tekstiň reňkiniň deňsizligi • Tekstiň aýrylan ýerinde täze ýazylan ýazgylaryň ýaýraňlygy • Dokumentiň mazmunynda logiki gurluşyň bozulmagy
---	---	---

DOKUMENTLERIŇ BÖLEKLEÝIN GALPLAŞDYRYLMAGYNYŇ ALAMATLARY

Maşyn bilen goşmaça ýazylanda

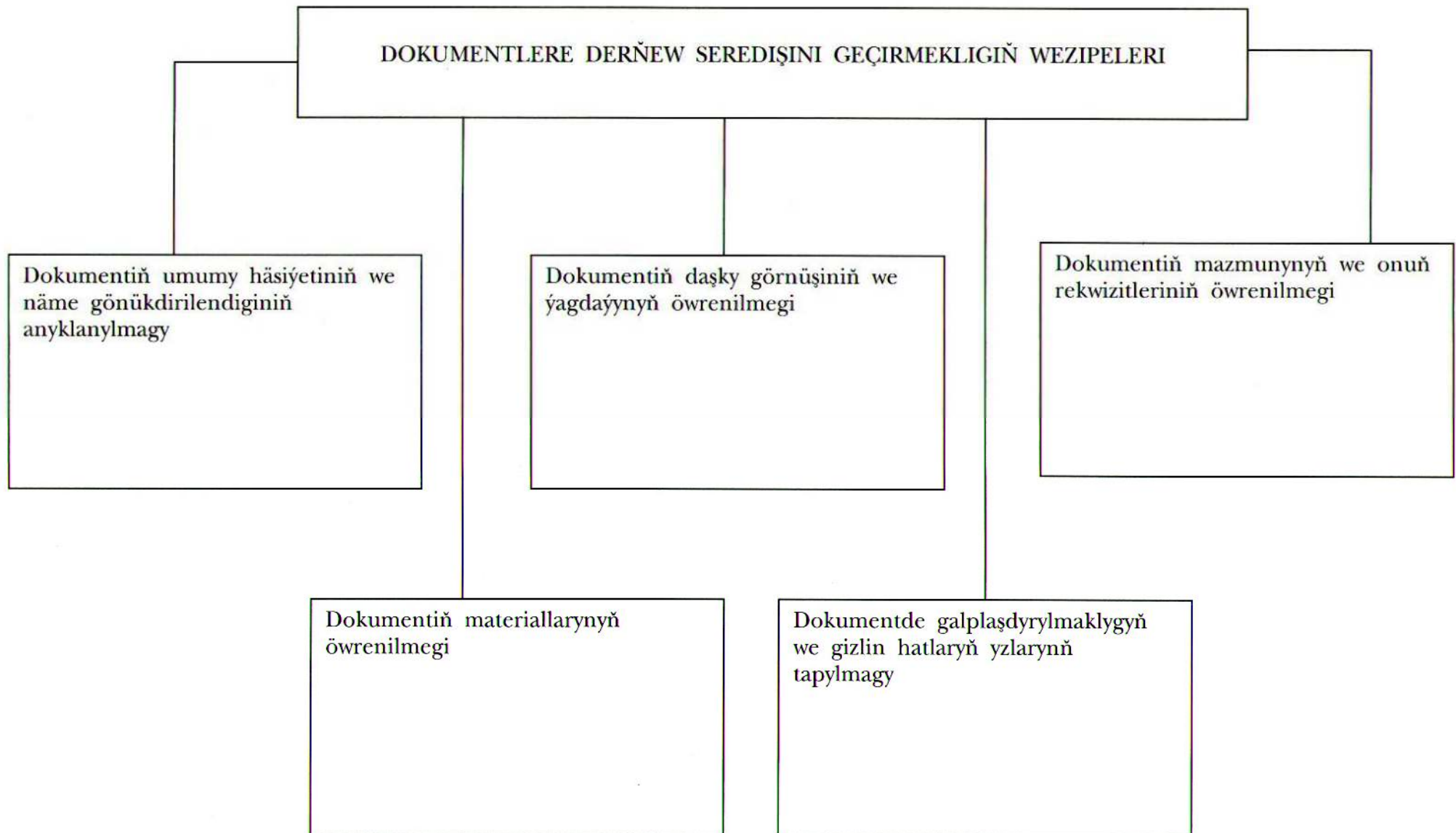
- Peýdalanylan maşynlaryň umumy we hususy alamatlarynyň deňsizligi
- Barlag ýazgynyň bolmaklygy
- Tekstiň aýry-aýry bölekleriniň reňkiniň deňsizligi
- Esasy we goşmaça tekstiň setirleriniň gabat gelmezligi
- Setirleriň ýokarlygyna we giňişligine parallel bolmazlygy
- Sözleriň nädogry gysgaldylmagy we olaryň käbiriniň dokumentiň gyrasyna çykmaklygy

Dokumentiň sahypalary üýtgedilende

- Sahypalaryň tertip sanynyň bozulmagy we olaryň biri-birine gabat gelmezligi
- Tipografiýa şriftiniň alamatlarynda, goraýjy toruň suratynda, formasynda we ölçeginde aratapawudyň bolmaklygy
- Sahypalaryň biri-birine ölçegi, hili we ulanylanlyk derejesi boýunça gabat gelmezligi
- Sahypalaryň berklenen ýerinde goşmaça deşikleriň bolmaklygy
- Çyzgylaryň reňkinde tapawudyň bolmaklygy
- Ýazgynyň alamatlarynda tapawudyň bolmaklygy

Fotosurat çalşyrylanda (doly ýa-da bölekleyin)

- Fotosuratda möhüriň yzynyň bolmazlygy
- Fotosuratdaky we blankdaky möhüriň yzlarynyň gabat gelmezligi
- Fotosuratda kesikleriň bolmaklygy ýa-da onuň aýry-aýry bölekleriniň gabat gelmezligi
- Emulsion gatlagynyň uýtgemegi
- Fotosuratyň aşagyndan çykýan ýelimiň bölekleriniň reňkiniň deňsizligi

**Protokolda beýan edilmeklige degişli
dokumentler baradaky maglymatlar**

- Dokumentiň doly ady ýa-da görnüşi
- Onuň seriýasy we tertip sany
- Haçan, kime, kim tarapyndan we nähili möhlete berilipdir
- Dokumentdäki gollar
- Möhürleriň we şamlaryň bolmaklygy, olaryň mazmuny we ýerleşşi
- Kesgitlenen nusgadaky blankyň bolmaklygy ýa-da bolmazlygy
- Dokumentiň materialynyň häsiýeti (kagyzy, hili, reňki, ýagdaýy we ş.m.)
- Teksti ýerine ýetirmekligiň usuly (elde ýazylan, maşynly, tipografiýa usuly bilen we ş.m.)
- Hatyň reňki
- Dokumentiň mazmuny (doly ýa-da başlangyç we ahyrky sözler)
- Ondaky dürli-dürli ýazgylar we bellikler
- Zelelleriň, tegmilleriň, epinleriň bolmaklygy
- Bolup biljek galplaşdyrmaklygyň alamatlary
- Dokumente serediliş geçirilende peýdalanylan tehniki serişdeler we usullar

**DOKUMENTLERE SEREDİŞ GEÇİRİLİNDE
ULANYLYAN TEHNIKI-KRIMINALISTIKI
SERİŞDELER WE USULLAR**

Gytak düşýän ýagtylykda serediş geçirmek

Içinden geçýän ýagtylykda serediş geçirmek

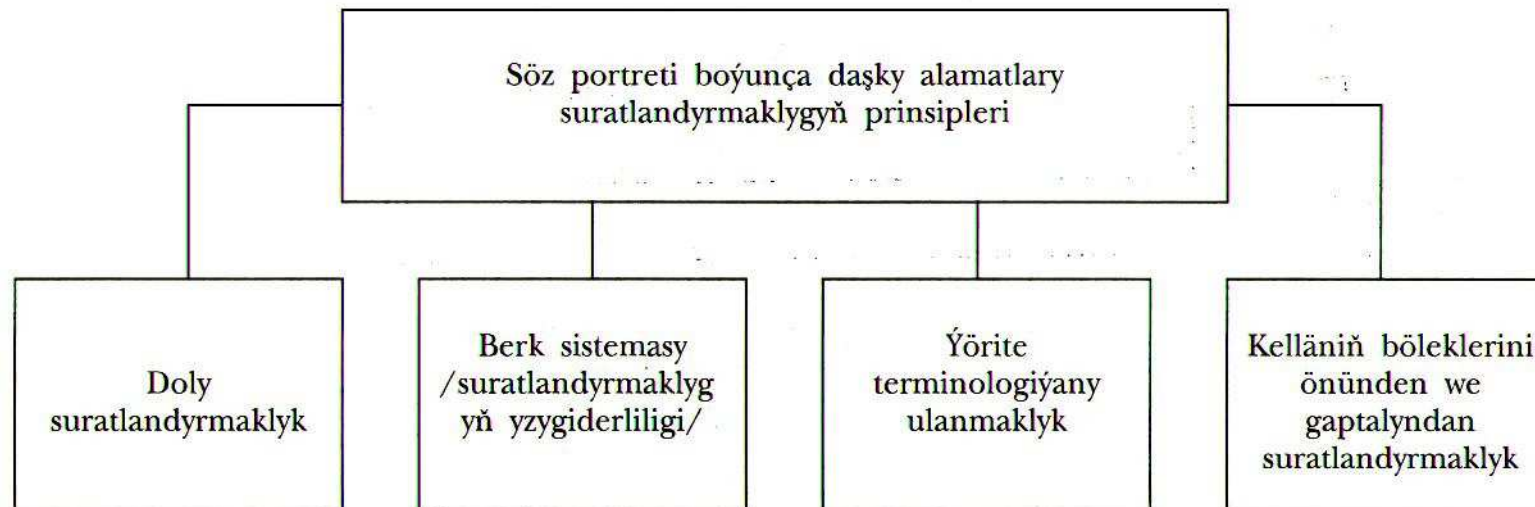
Optiki serişdeleriň kömegi bilen serediş geçirmek

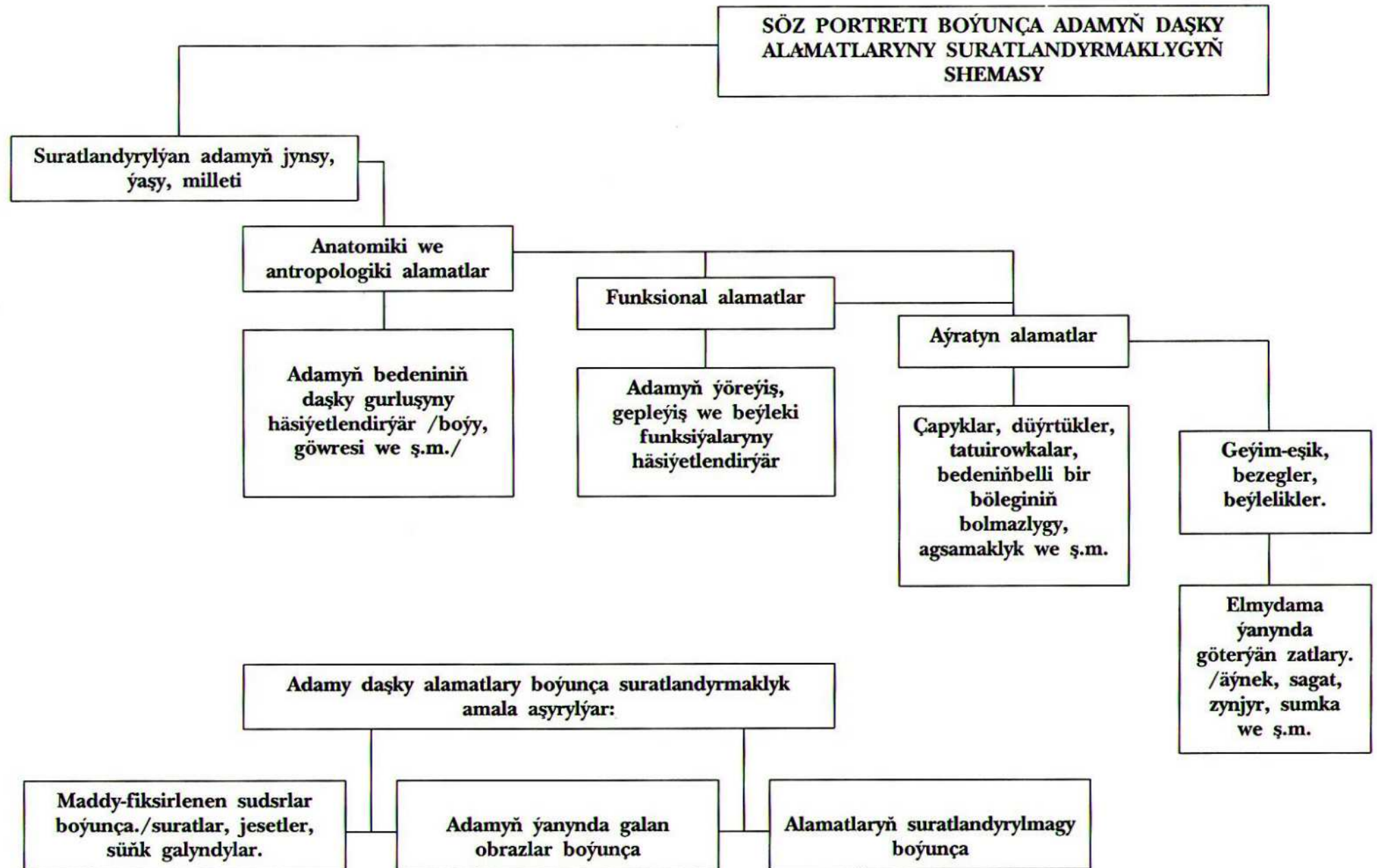
**Gök ýagtylykda we gara gyzył
şöhlelerde serediş geçirmek**

**Ultramelewşe we infragyzył şöhlelerde
serediş geçirmek**

Tema - 7. Daşky alam,atlary boýunça adamlary meňzetmek.

ADAMY DAŞKY ALAMATLARY BOYUNÇA MEŇZETMEKLIK – söz portreti boýunça – munuň özi, kesgitli sistema boýunça ýörite terminologiýany ulanmak arkaly adamyň daşky alamatlaryny suratlandyrmagyň kriminalistiki usulydyr. Gabitologiýa – gözleýän adamy tapmak we meňzetmek maksady bilen adamyň daşky alamatlaryny häsiýetlendirýän maglumatlary öwrenmeklik we peýdalanmaklyk. Bu usul adamyň daşky alamatlarynyň otnositel durgunlylygyna we indiuiduallylygyna esaslanýandyr.

**ANATOMIKI WE ANTROPOLOGIKI ALAMATLARY
SURATLANDYRMAKLYGYŇ YZYGIDERLILIGI**

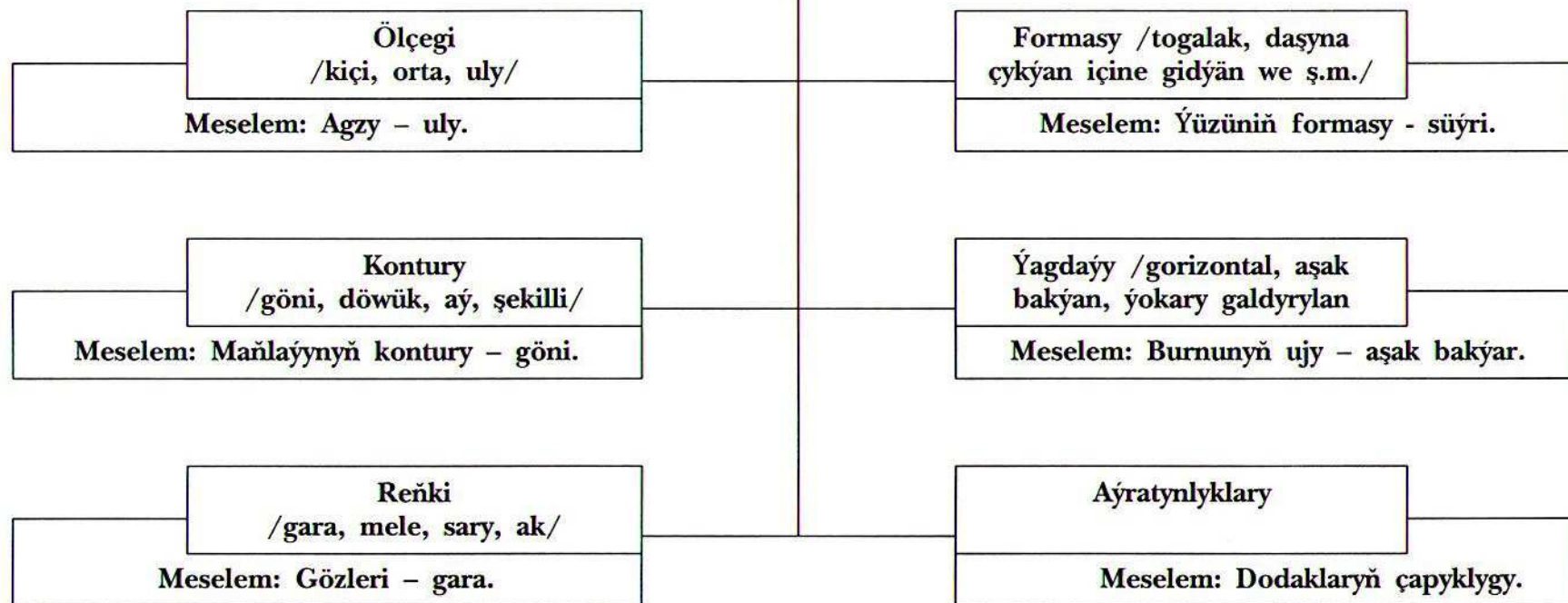
1. Bedeniň umumy gurluşy.	11. Dişleri
2. Kelläniň umumy gurluşy.	12. Eňegi.
3. Saçlary.	13. Gulagy.
4. Ýüzi.	14. Boýny.
5. Maňlaýy.	15. Eginleri.
6. Gaşlary.	16. Döşi.
7. Gözleri.	17. Arkasy.
8. Burny.	18. Elleri.
9. Agzy.	19. Aýaklary.
10. Dodaklary.	20. Aýratyň alamatlary ¹

¹

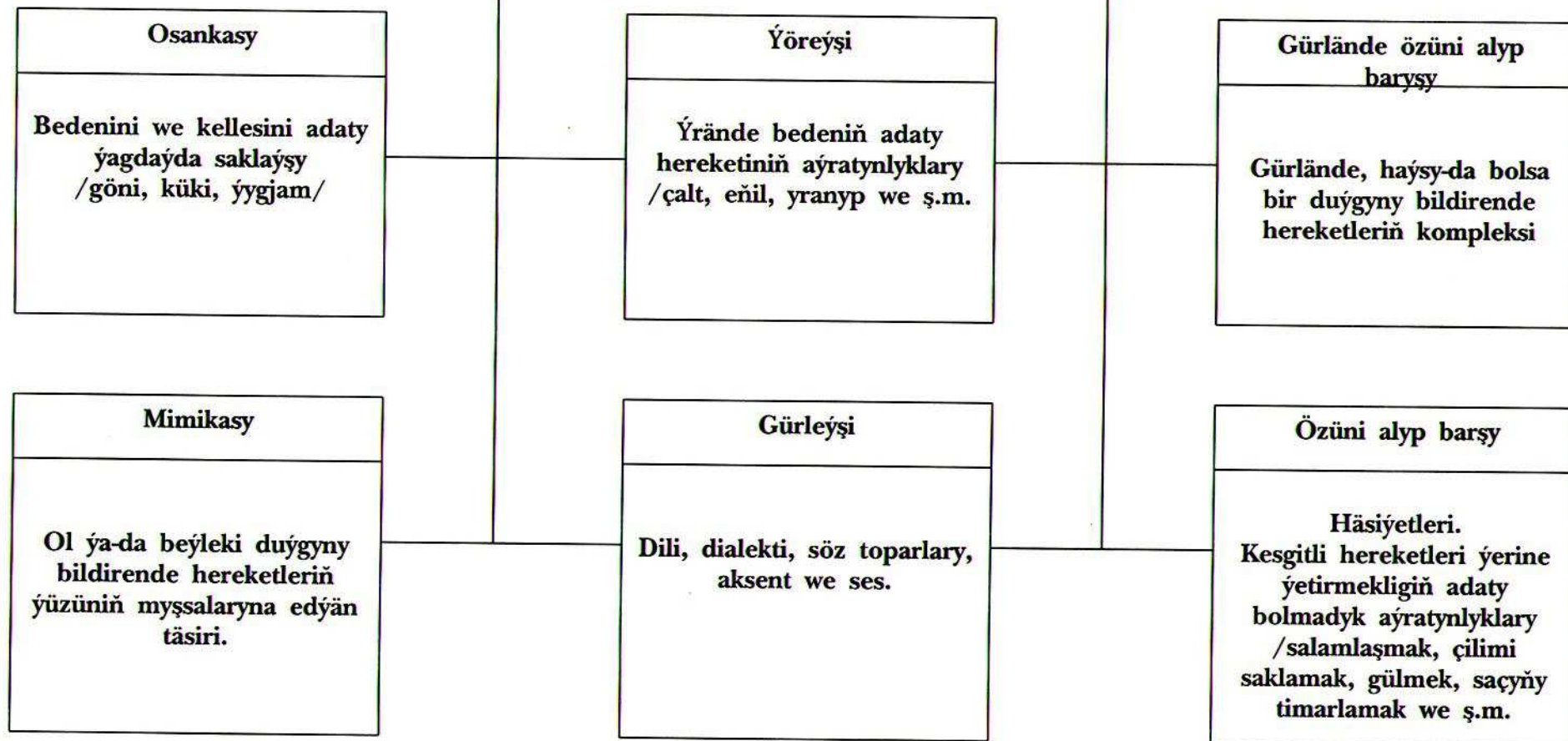
Aýratyň alamatlar – ýaralaryň yzlary, dogabitdi tegmiller, tatuirowkalar, artyklar we ş.m. Bular meňzetmekligiň esasy alamatlarydyr.

Olar suratlandyrylanda şular görkezilýar: görnüşi, ýerleşýan ýeri, ölçegi, formasy, reňki, tatuirowkalaryň mazmuny.

**KELLE, ÝÜZ WE ONUŇ BÖLEKLERI
SURATLYNDYRYLANDA ŞULAR GÖRKEZILÝÄR :**

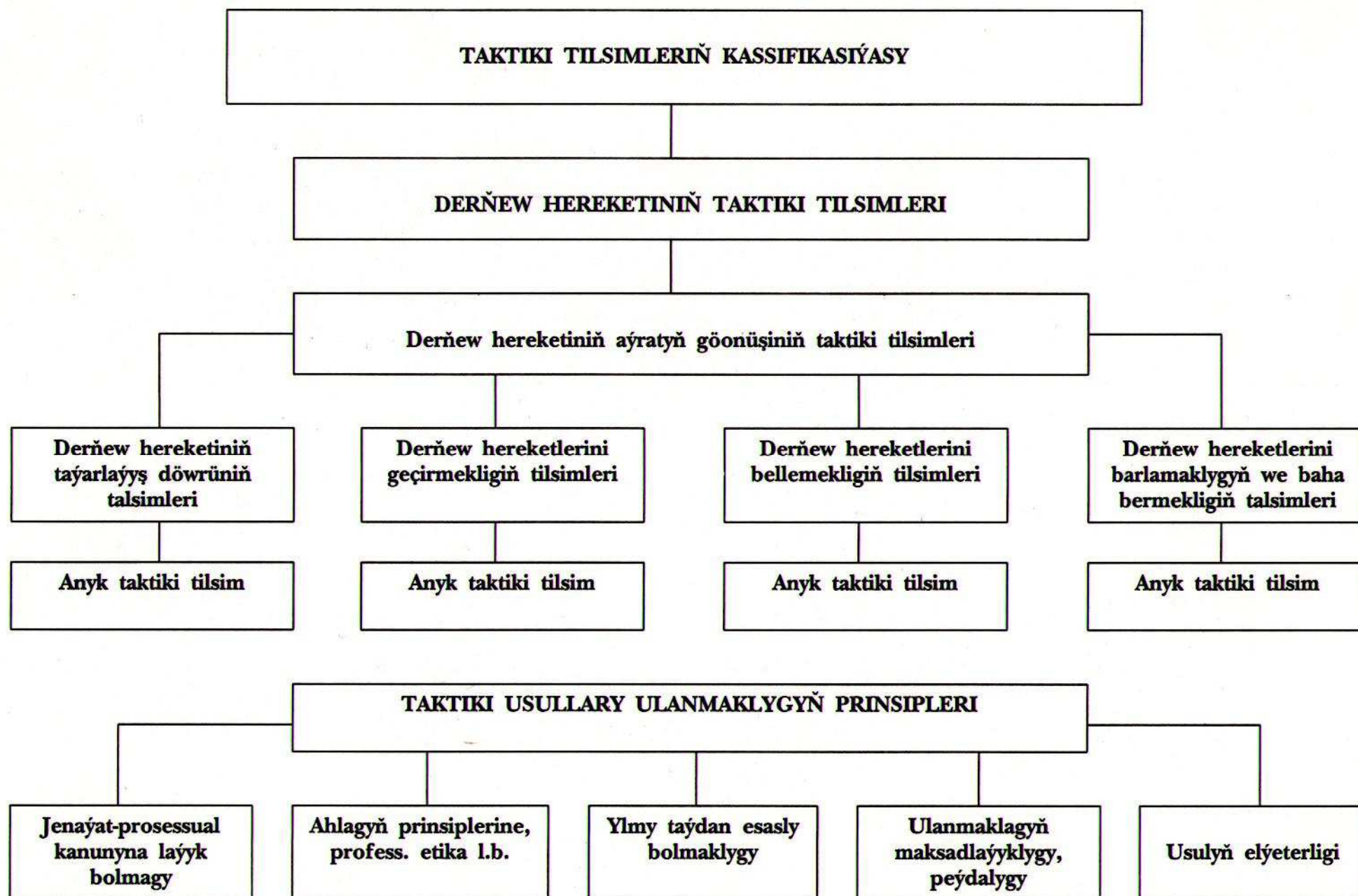
**FUNKSIONAL /DINAMIKI/ ALAMATLARY
SURATLANDYRMAKLYGYŇ YZYGIDERLILIGI**

Tema-8. DERÑEW TAKTIKASYNYŇ UMUMY MESELELERI

DERÑEW KRIMINALISTKI TAKTIKASY – munuň özi, ylmy düzgünnamlarynyň sistemasydyr. Olaryň esasynda deslapky we sud derñewini guramak we planlaşdyrmak, sud barlagyny amala aşyran we subutnamalary toplamaklyga hem-de barlamaklyga, jenaýaty etmeklige we gizlemeklige ýardam beren sebäpläri we şertleri anyklamaga gönükdirilen aýry-aýry derñew we sud hereketlerini geçirmeklegiň usullaryny kesgitleýän tekliplnamalar işlenip taýarlanylýar.

AÝRATYN DERÑEW HEREKETINI GEÇIRMEKLIĞIŇ PLANINYŇ MAZMUNY

TAÝARLAÝYŞ DÖWRI

1. Derñew hereketlerini geçirmezden öň nähili maglumatlary öwrenmeli
2. Derñew hereketi bilen nähili wezipeleri çözmeli, haýsy soraglary anyklamaly.
3. Nähili taýarlaýyş hereketlerini geçirmeli, haýsy obýektleri öwrenmeli.

IŞ DÖWRI

1. Derñew hereketini geçirmekligiň ýerini we wagtyny kesgitlemek.
2. Derñew hereketine gatnaşyjylary kesgitlemek.
3. Derñew hereketini geçirmekligiň tilsimleriniň mazmuny, soraglary çözmekligiň tertibi.
4. Derñew hereketini geçirmekte operatiw-gözleg maglumatlary peýdalanmak.

GUTARYŞ DÖWRI

1. Derñew hereketi we onuň netijelerini bellemekligiň usullary.
2. Munuň üçin zerur bolan tehniki serişdeler.
3. Specialistleriň kömegi.

SÜLÇILERIŇ TOPARY TARAPYNDAN DERÑELÝÄN IŞLERIŇ PLANINYŇ MAZMUNY

Iş boýunça umumy çaklamalar we olary barlamaklygyň ýollary

Her bir sülçiniň işiniň ugry

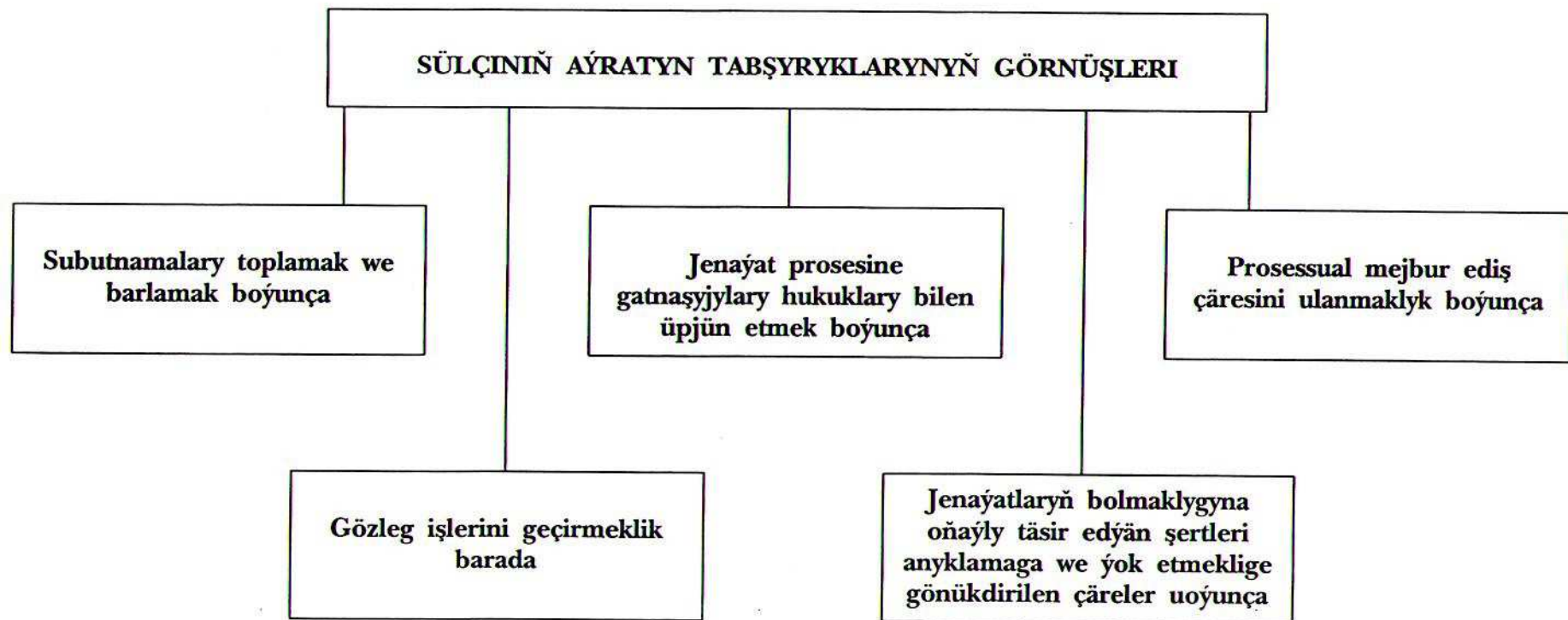
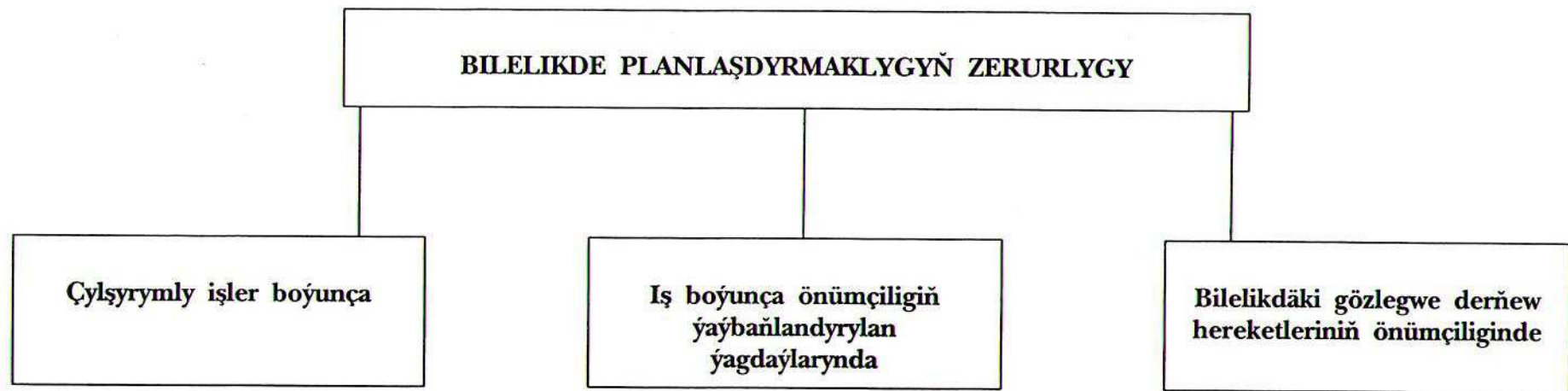
Toparyň ýolbaşçysynyň borçlary

Toparyň ýolbaşçysy tarapyndan ediyän derñew hereketleri

Sülçileriň arasyndaky işi düzgünleşdirmek

Sülçileriň işiniň netijelerini jemlemekligiň tertibi

Operatiw işgärler bilen bilelikde işlemekligiň tertibi

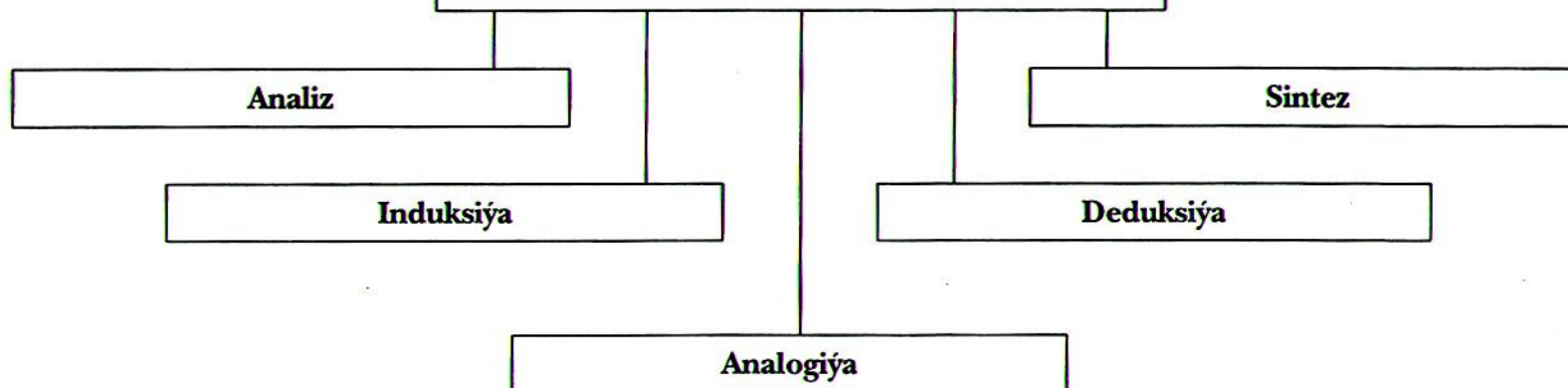
ÇAKLAMALARY DÜZMEKLİĞİN KADALARY

1. Diňe real çaklamalar düzülýär.
2. Çaklama ylmy maglumatlara ters gelmeli däldir.
3. Çaklama jenaýatyň ýagdaýlary ýa-da subutnamalar barada anyk pikir bolmaly.
4. Çaklama logiki taýdan dogry, sada bolmalydyr.

ÇAKLAMALARY BARLAMAKLYGYŇ KADALARY

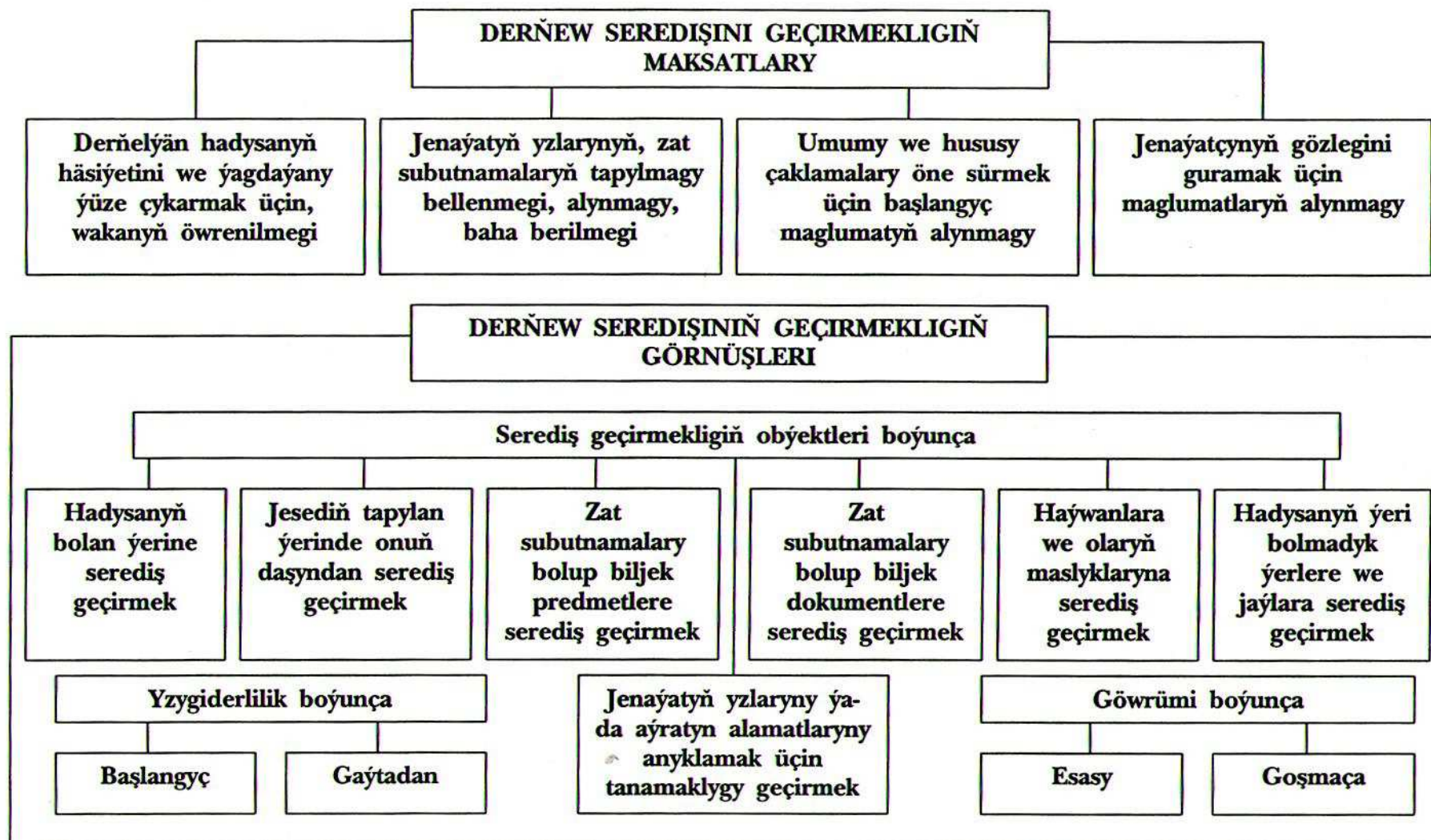
1. Çaklamadan ähli netijeleri çykarmaly.
2. Netijeler özara logiki taýdan ylalaşmaly.
3. Hususy çaklamalaryň netijeleri umumy çaklamany düzmeklikde esas hökmünde ulanylýar.
4. Barlamaklygyň yzygiderliligi derňewiň praktiki şertleri bilen kesgitlenýär.
5. Çaklama derňew we operatiw ýoly bilen barlanyp bilner.

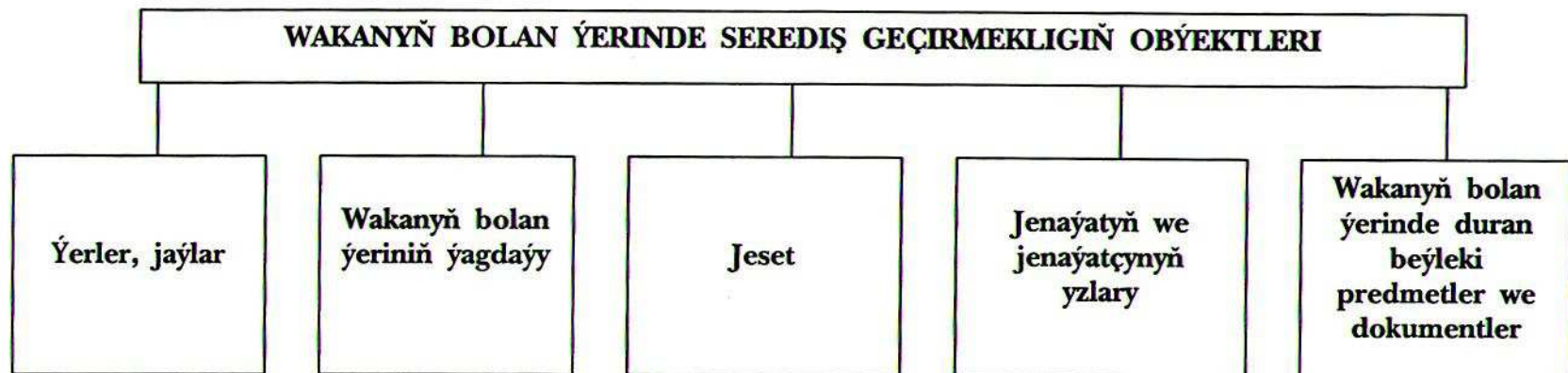
ÇAKLAMALARY DÜZMEKLİĞİN LOGIKI ESASLARY

Tema-9. Hadysanyň bolan ýerini gözden geçirmegiň taktikasy.

SEREDIŞ GEÇİRMEK – munuň özi, jenaýat işi üçin ähmiýetli bolan obýektleri, olaryň alamatlaryny, häsiýetlerini, ýagdaýyny we özara ýerleşişini tapmakdan we barlamakdan ybarat bolan prosessual hereketdir.

WAKANYŇ BOLAN ÝERINI GÖZDEN GEÇIRIŞIŇ DÖWÜRLERI

TAÝARLAÝYŞ DÖWRI

Sülçi wakanyň bolan ýerine goragy üpjün edýär.

Yenäýatyň netijeleriniň gowşamaklygy we önüniň alynmagy üçin çäreleri görýär.

Jenäýatyň bolanyny ilkinji bilenleriň gelmegini üpjün edýär.

Spezialistleri çagyryýar.

Tehniki seredişleriň taýynlygyny barlaýar.

Jebir çekenlere kömek bermek üçin çäreleri görýär.

Wakanyň bolan yerinden ähli işe degişli däl adamlary çykarýar.

Üýtgedilen zatlary bilmek üçin şaýatlary sorag edýär.

Güwäleri çagyryýar, seredişe gatnaşýanlaryň borçlaryny paylaşdyrýar we olary instruktirleýär.

Jenäýat tutup saklamak üçin we seredişniň şertlerini gowulandyrmak üçin gaýry çäreleri görýär.

IŞ DÖWRI

- Sülçi wakanyň bolan ýerinde umumy serediş geçirýär.

- Seredilmeli giňişligiň çäklerini kesgitleýär.

- Seredişniň başlangyç nokadyny we usulyny kesgitleýär.

- Fotosurata düşürmeklik üçin ýeri saýlap alýar we surata düşürýär.

STATISTIKI DÖWÜR

- Sülçi wakanyň bolan ýerinde nähili obýektleriň bardygyny kesgitleýär we wakanyň bolşunyň ýagdaýyny kesgitleýär, derňeýär.

DINAMIKI DÖWÜR

- Obýektler has anyk we böllekleyin seredilýär.

- Jenäýatyň yzyny tapmak üçin çäreler görülyär.

- Yzlar alynýar.

- Negatiw hadysalar bellänip alynýar.

- Statistiki seredişniň maglumatlary barlanylýar.

GUTARDYŞ DÖWRI

- Sülçi seredişniň protokolyny, shemalaryny, çyzgylaryny, planlaryny düzýär.

- Şaýatlary, jenäýat edenleri sorag etmekligiň wagtyny we ýerini bilýär.

- Gerek bolan halatynda jesediň daktiloskopiýasyny ýerine ýetirýär we jesedi morga iberýär.

- Alynýan predmetleri gaplaşdyrýar.

- Wakanyň bolan yerinden alyp bolmajak yzlaryň zaýalanman durmagyny üpjün edýän çäreleri görýär.

- Wakanyň bolan ýerine serediş geçirmeklige degişli bolan arzalary çözmeklik üçin çäreleri görýär.

WAKANYŇ BOLAN ÝERINE SEREDIŞ GEÇIRMEKLIĞIŇ NETIJELERIŇ BELLEMEK

PROTOKOLY DÜZMEK

Protokolyň giriş bölümü

- Serediş geçirmekligiň wagty we ýeri.
- Seredişi geçirýän adamyň wezipesi, ýörite ady we familiýasy.
- Güwäleriň familiýalary we adresleri.
- Sredişe gatnaşýan beýleki adamlaryň wezipeleri, ýörite atlary we familiýalary.
- JPK-nyň maddalaryna salgylanmak.
- Seredişi geçirmeklige esasyň görkezilmegi.
- Seredişin başlangyç we gutardys wagty.
- Seredişi geçirmekligiň şerti.

Protokolyň beýan ediji bölümü

serediş geçirilende ýüze çykarylan ähli ýagdaýlary özünde jemleýär.

Protokolyň gutardys bölümü

- Nähili predmetler alyndy, nirä ibermeldi, kime saklamaklyk üçin tabşyryldy.
- Náme surata düşürildi, nähili çyzgylar düzüldi we ş.m.

PLANY ÇYZMAK

Plan wakanyň bolan ýerini real suratlandyrmalydyr

Ol ýerinde düzülmeli. Umumy kabul edilen topografiki belgileri we mashtaby, gerekli rekwizitleri özünde jemlemeli.

Planyň hökmany rekwizitleri: mashtab, taraplar, şertli belgileriň düşündirilişi, planyň düzülen wagty, sülçiniň we güwäleriň gollary.

Umumy we hususy planlar tapawutlandyrylýar.

FOTOSURATA DÜŞÜRMEKLIK

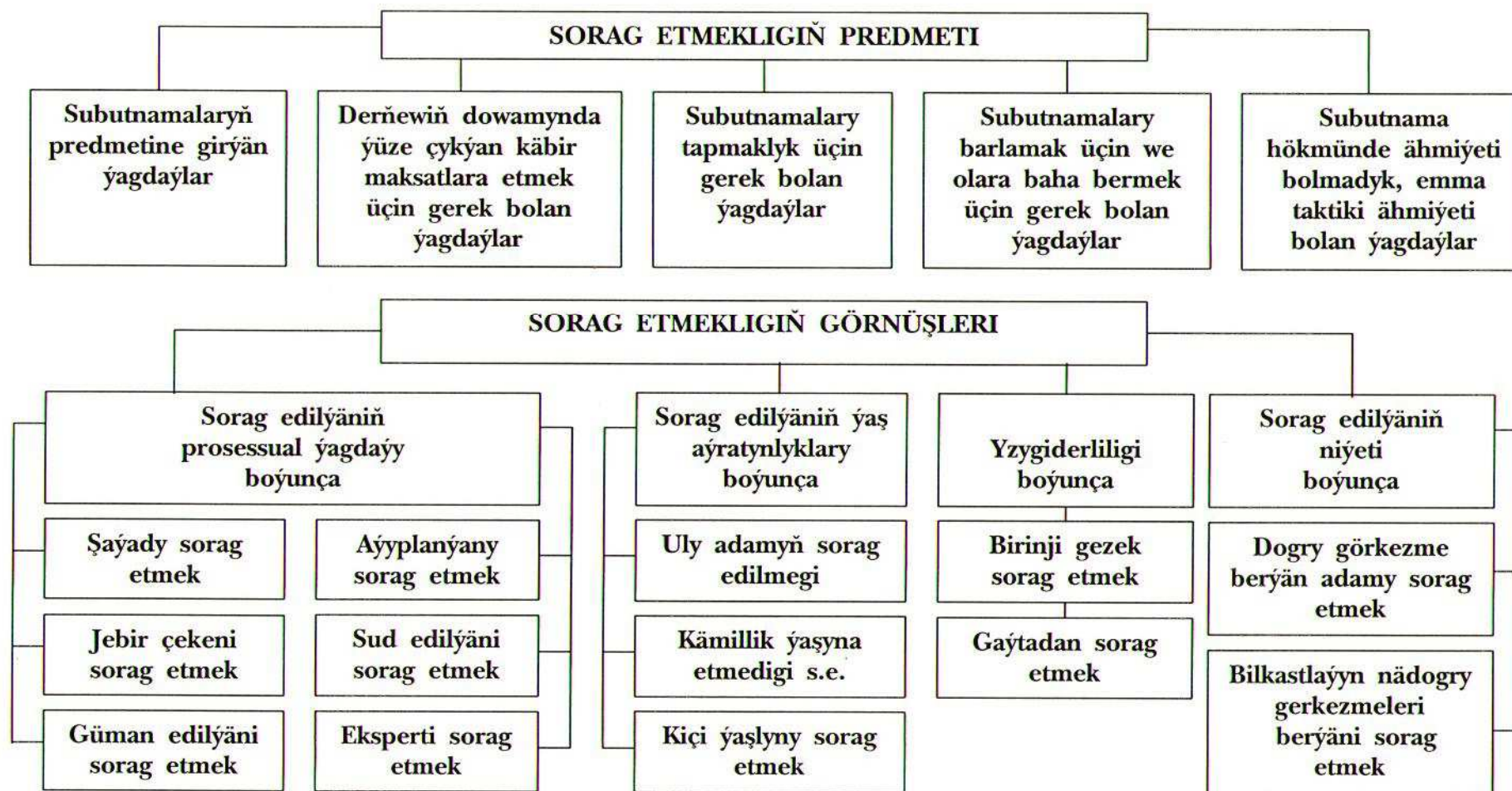
Wakanyň bolan ýerine serediş geçirilende kesgitleýji, gözyetim, merkezi, bölekleyin surata düşürmeklik ulanylýar.

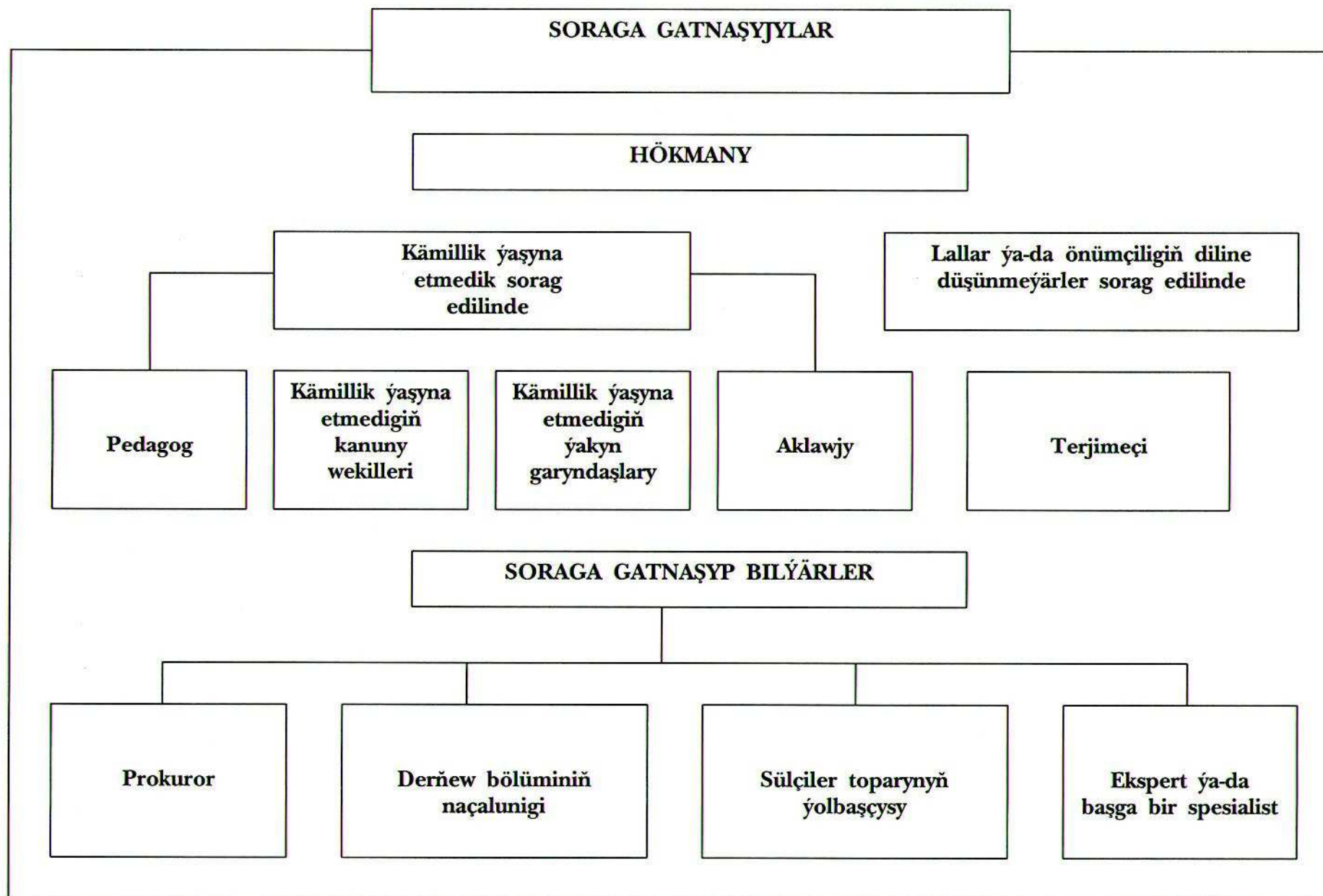
Fotosuratlar tablisada ýerleşdirilýär we sülçiniň surata düşüren specialistiň we mümkin bolan halatynda güwäleriň golly bilen tassyklanýar.

Her bir suratyň ýanynda düşündiriji ýazgy bolmaly: nämäniň suraty görkezilipdir, surata haýsy ýerden alnypdyr.

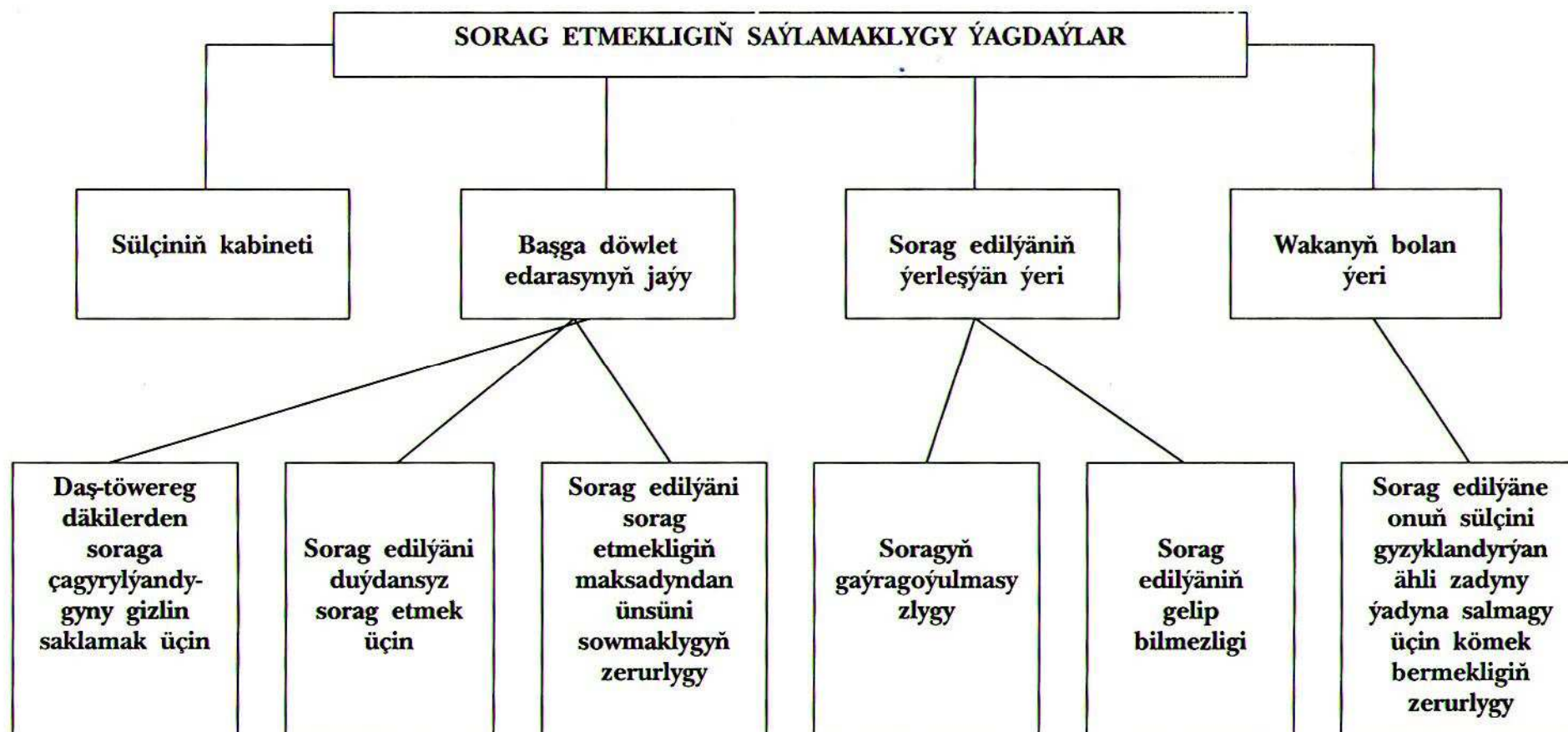
Tema-10. SORAG ETMEKLİĞİN TAKTİKASY.

SORAG ETMEKLIK – munuň özi, kesgitlenen prosesual tertipde şaýatlardan, jebir çekenlerden, güman edilyänlerden we aýyplanýanlardan işiň dogry çözülmegi üçin ehmiýetli, içine alýan prosesual hereketdir.

SORAG ETMEKLIGIN TAKTIKI tilsimleri

Sorag etmekligiň deslapky döwri

Taktiki tilsimler şu aşakdakylar üçin ulanylýar:

a) Sorag edilýäniň şahsyýetini anyklamak üçin.

b) Onuň bilen psihologiki aragatnysygy ýola goýmak üçin.

w) Onuň soragyň predmetine iş boýunça geçýän adamlara gatnaşygyny kesgitlemek.

g) Sorag etmekligiň aýgytly taktikasyny saýlap almak.

Bu birinji döwürde taktiki tilsimler bolup «gürrüň», «düşünişmeklik» we beýlekiler çykyş edýär.

Azat gürrüniň döwri

Bu döwürde taktiki tilsimler täze subutnamalary faktlary almaklyga, sorag edilýäne ýadyndan çykaran zatlaryny ýadyna düşürmäge kömek bermäge gönükdirilendir.

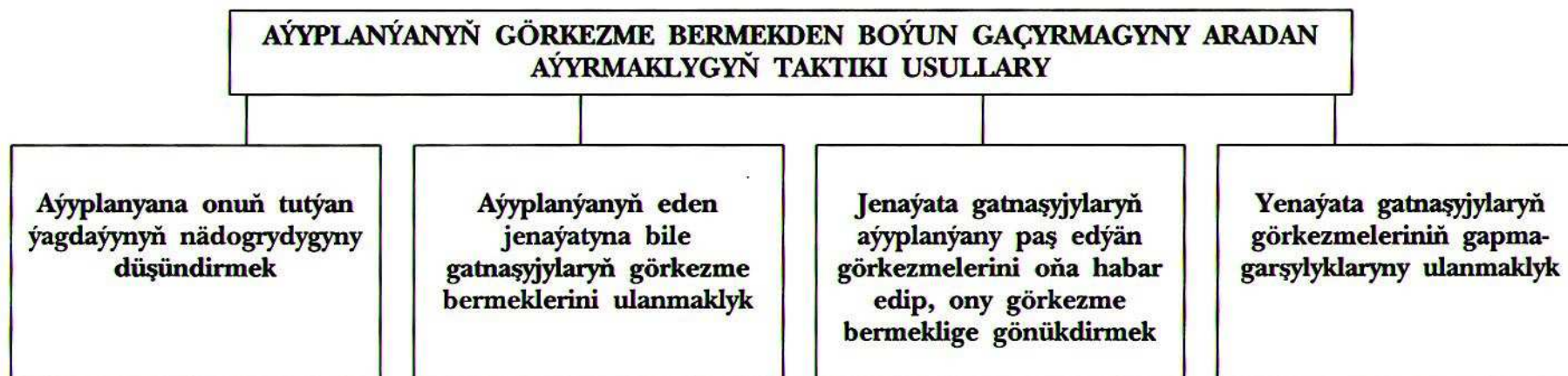
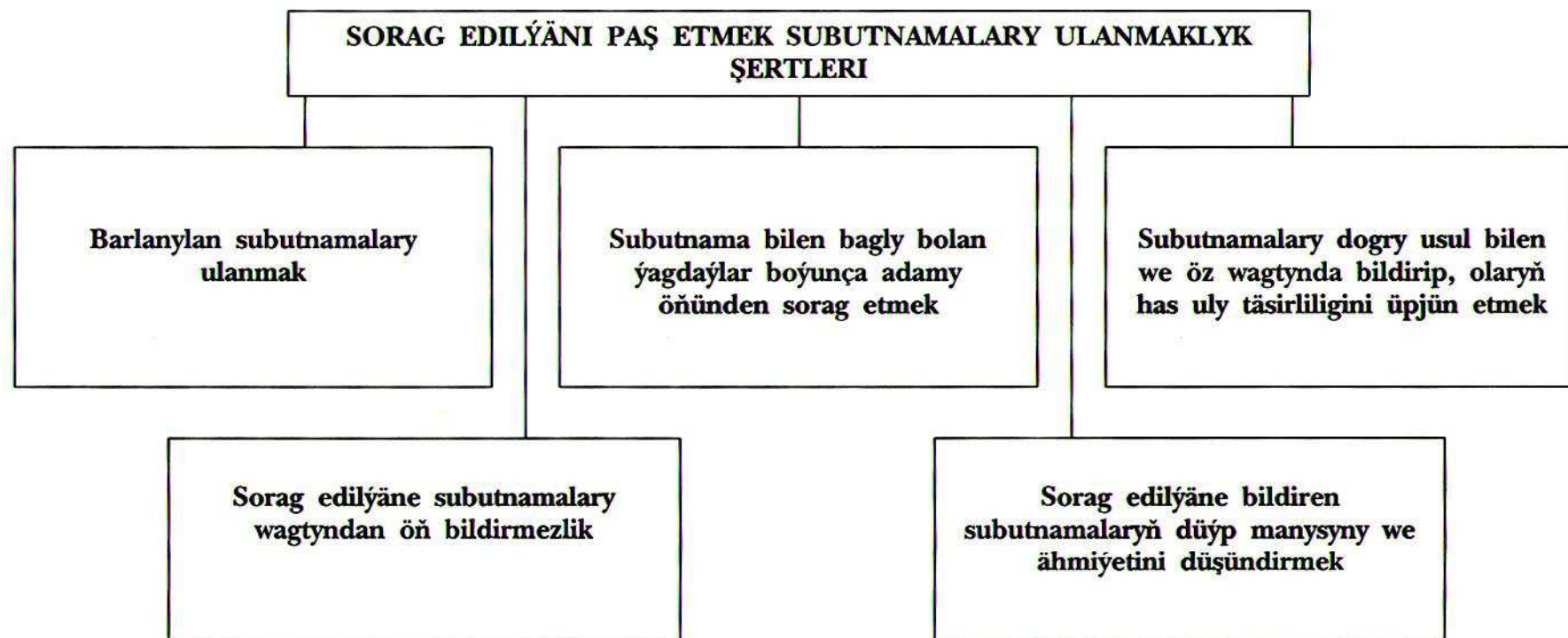
«Yatlamak», «detallaşdýrmak», «anyklaşdyrmak», «ýalanyň önüni almak» we beýlekiler möhümdir.

SORAG – JOGAP DÖWRI

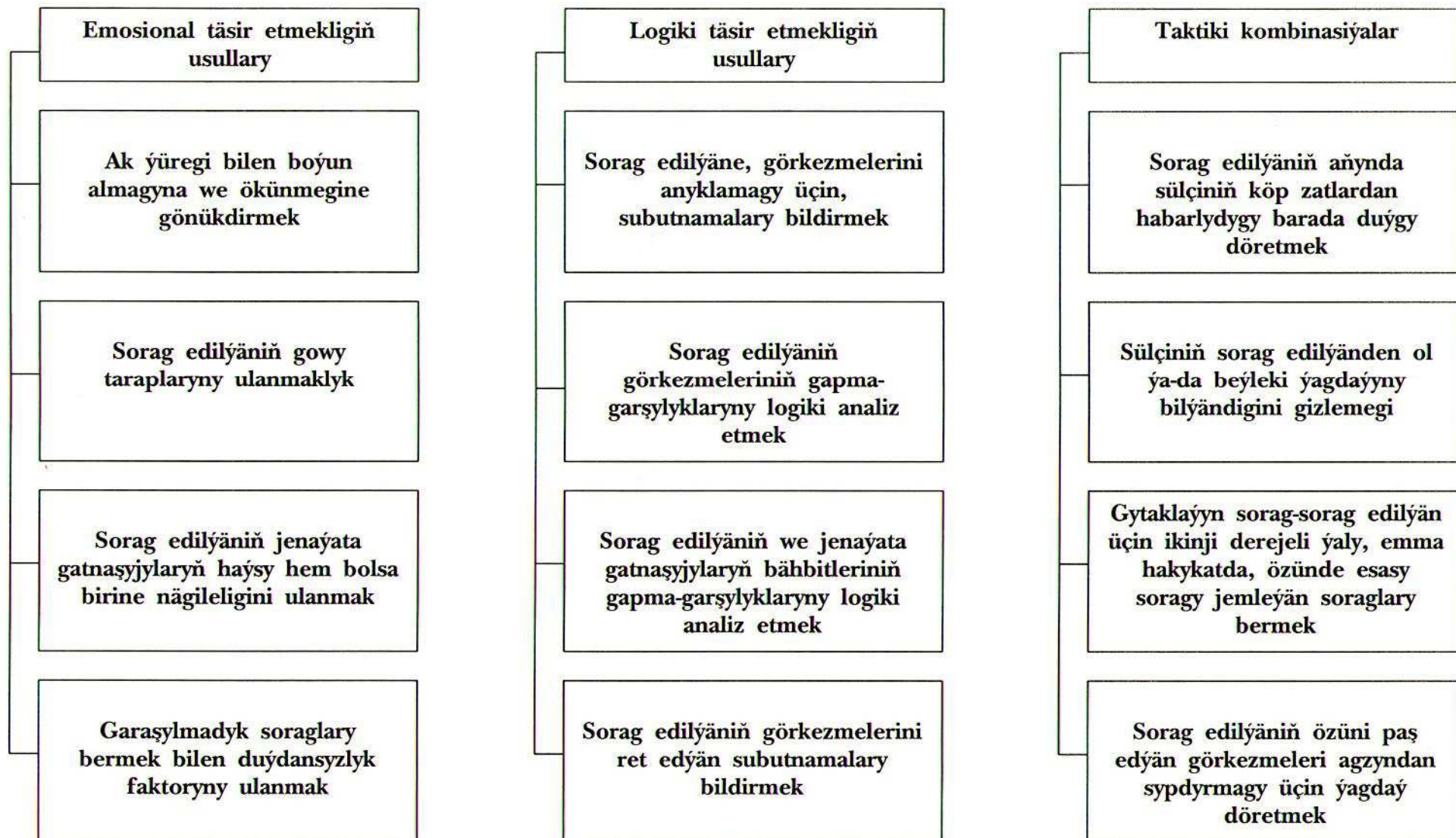
Bu döwür sorag etmekligiň dawaly pursaty üçin häsiýetlidir.

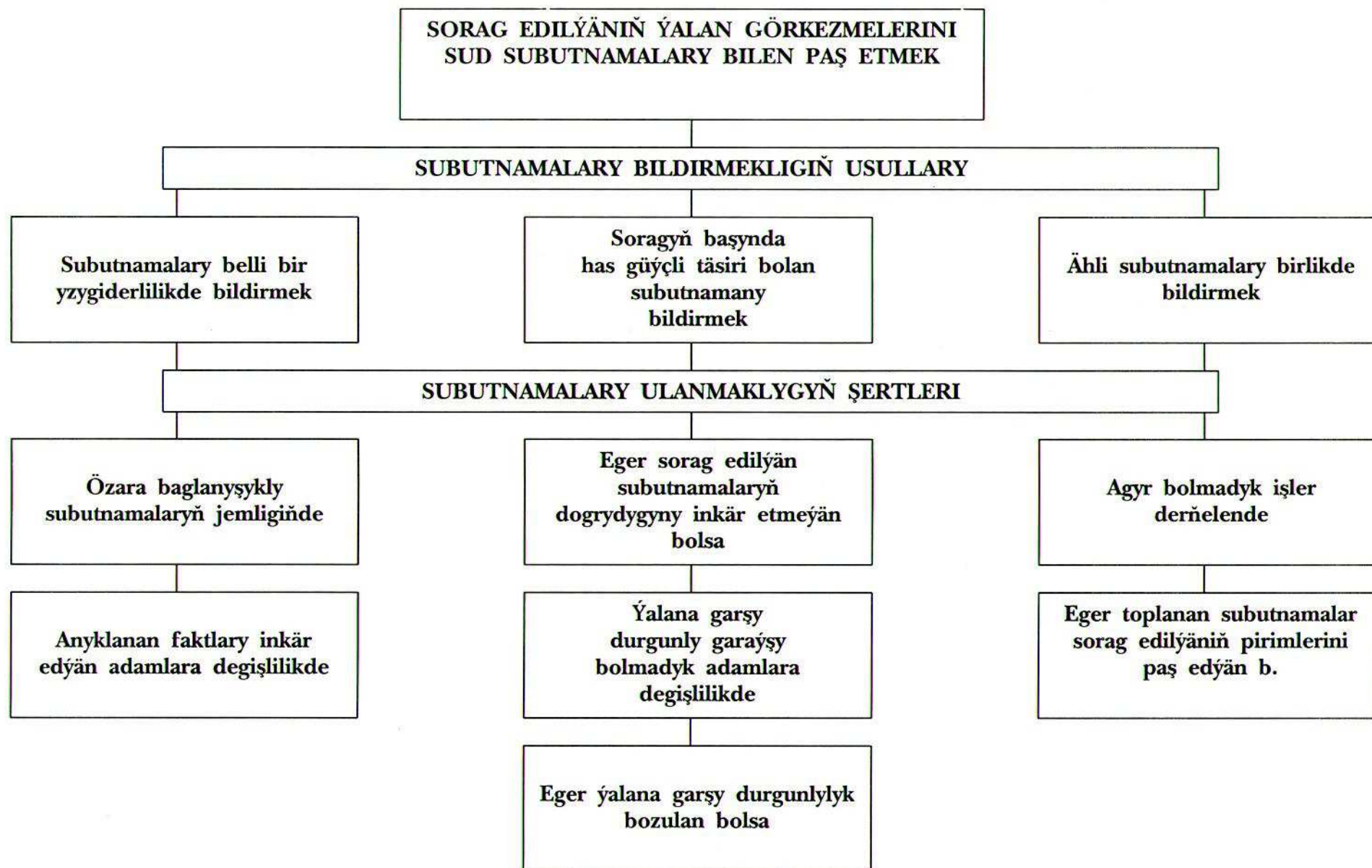
Bu ýerde sorag edilýänden dogry görkezmeleri almak üçin ähli tilsimler ulanylýar:

alnan görkezmeleri anyklaşdyrmak, bar bolan subutnamalary bildirmek, duýdansyz soraglary bermek, operatiw-gözleg maglumatlary ulanmak we beýlekiler.

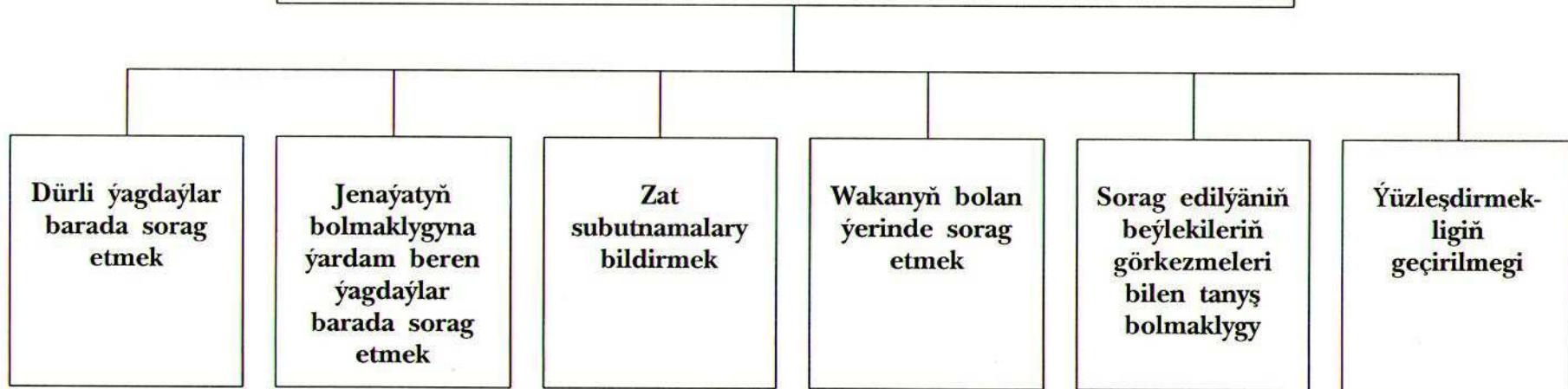

SORAG EDILÝÄNE TÄSIR ETMEKLIĞIŇ RUGSAT BERLEN
T I S T I T A D V

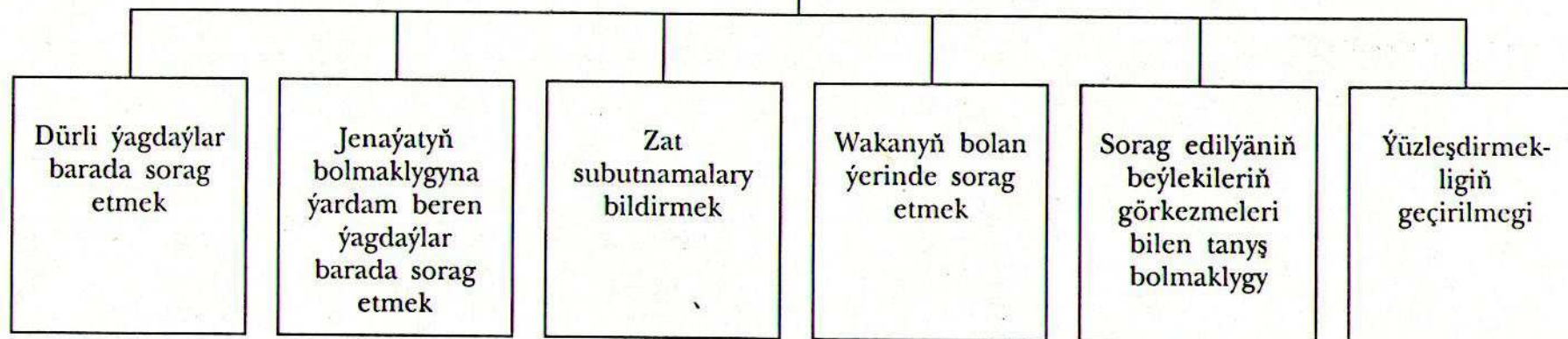
**SORAG EDILÝÄNE ÝADYNDAN ÇYKARAN FAKTLARYNY ÝADYNA
SALMAGY ÜÇIN KÖMEK BERMEKLIĞIŇ USULLARY**

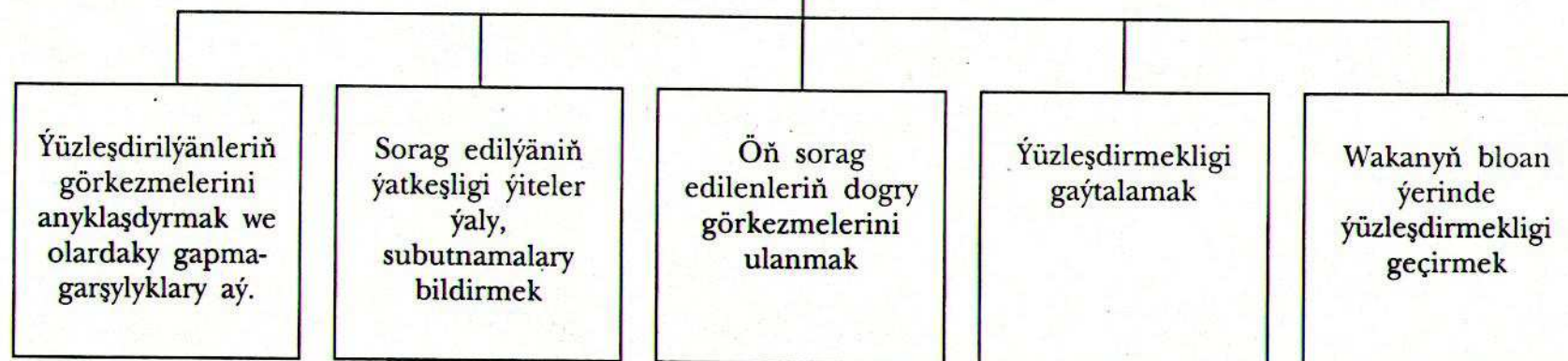
ÝÜZLEŞDIRMEKLIĞI GEÇIRMEKLIĞIŇ TAKTIKI USULLARY

SORAG EDILÝÄNE ÝADYNDAN ÇYKARAN FAKTLARYNY ÝADYNA
SALMAGY ÜÇIN KÖMEK BERMEKLIGIŇ USULLARY

ÝÜZLEŞDIRMEKLIGI GEÇIRMEKLIGIŇ TAKTIKI USULLARY

SORAGYŇ GIDIŞINI WE NETIJELERINI BELLEMEK

Sorag etmekligi protokollaşdyrmaklyga bildirilýän talaplar:

- Protokolyň oňa ygtyýarly adam tarapyndan doldurylmagy.
- Protokolyň obýektiwligi.
- Protokolyň dolulygy.
- Sorag edilýäniň görkezmeleriniň anyk we dogry beýan edilmegi.
- Protokolyň grammatiki taýdan dogry ýazylmagy.

Protokolyň şy aşakdakylary özünde jemleli:

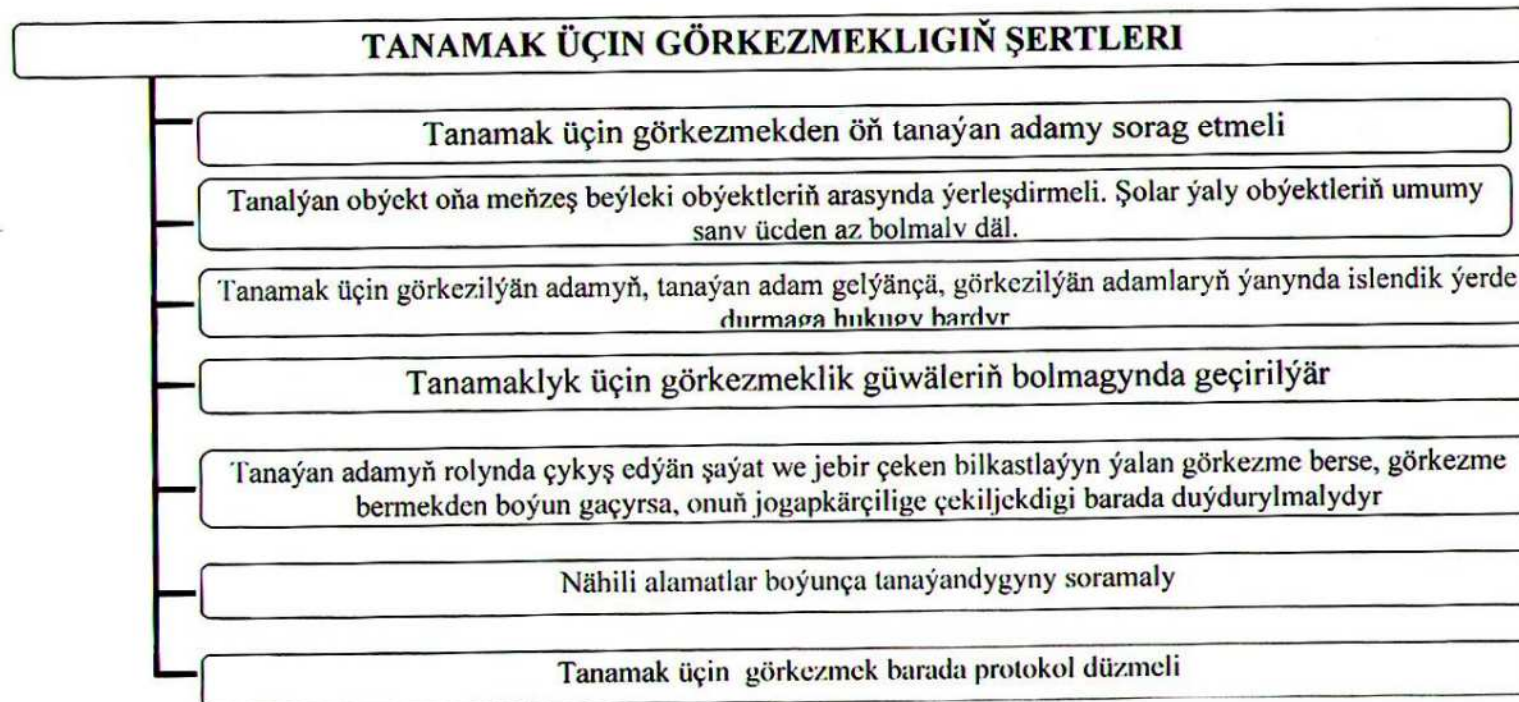
1. Şaýat ýa-da jebir çeken sorag edilende görkezme bermekden boýun gaçyrmak we bilkastlaýyn ýalan görkezme bermek üçin jogapkärçiligiň duýdurylandygy barada bellik bolmaly.
2. Güman edilýän birinji gezek sorag edilende onuň haýsy jenaýaty etmekde güman edilýändigini barada bellik bolmaly.
3. Aýyplanýan birinji gezek sorag edilende – onuň günäsini boýun alýandygy ýa-da almaýandygy barada arzasy bolmaly.
4. Sorag etmeklige terjimeçi, ekspert, aklawjy, pedagog, ene-atasy ýa-da kämillik ýaşyna etmedikleriň kanuny wekilleri gatnaşsalar – olaryň familiýalary we beýleki maglumatlary beýan edilmelidir.

Ses ýazgysy şu aşakdyklaryň sesini ýazga üçin ulanylýar:

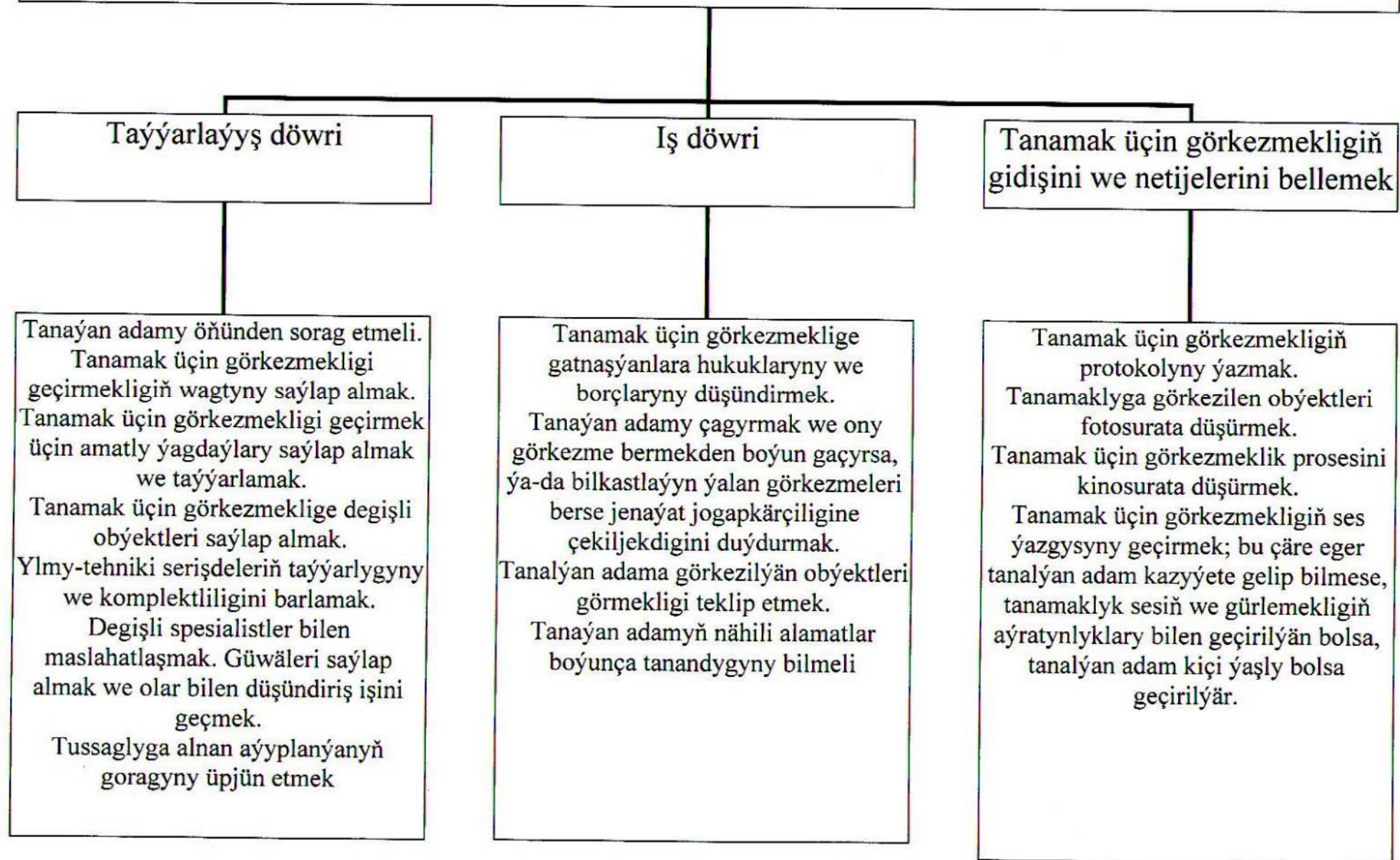
- Kämillik ýaşyna etmedikleriň.
- Günäsini meýletin boýun alyp gelen adamlaryň.
- Agyr syrkawlaryň ýa-da ýaralylaryň.
- Aýratyn tabşyryk boýunça sorag edilýänleriň.
- Suda çagyryp bolmajak adamlaryň.
- Tehniki taýdan sagdygyna güwä geçilip bilinmejek adamlaryň.
- Derňewiň diline düşünmeýärleriň.
- Ýüzleşdirme geçirilende sorag edilýänleriň.
- Işi sülçileriň topary tarapyndan alnyp barylýan adamlaryň.
- Agyr jenaýaty etmekde günäkärlenýänleriň.
- Duýdansyz öz görkezmelerini üýtgeden adamlaryň.

Tema-11. Tanamak derňew hereketiniň taktikasy

TANAMAK ÜÇİN GÖRKEZMEK – bu ön pikirleýin obraz boýunça kabul edilen obýektiň toparlaýyn degişlilikini ýa-da onuň meňzeşligini anyklamak üçin geçirilýän özbaşdak prosessual hereketdir.

TANAMAK ÜÇİN GÖRKEZMEKLİĞİN ÖNÜMÇİLİĞİNİN DÖWÜRLERİ

Tema 12. Agtaryşyň tagtikasy

Agtaryşyň görnüşleri

Agtaryşyň obýekti
boýunça

Adamyň ýanyny
barlamak

Ýaşayyş jaýlary barlamak

Ýer uçastoklaryny
barlamak

Transport serişdelerini
barlamak

Yzygiderligi
boýunça

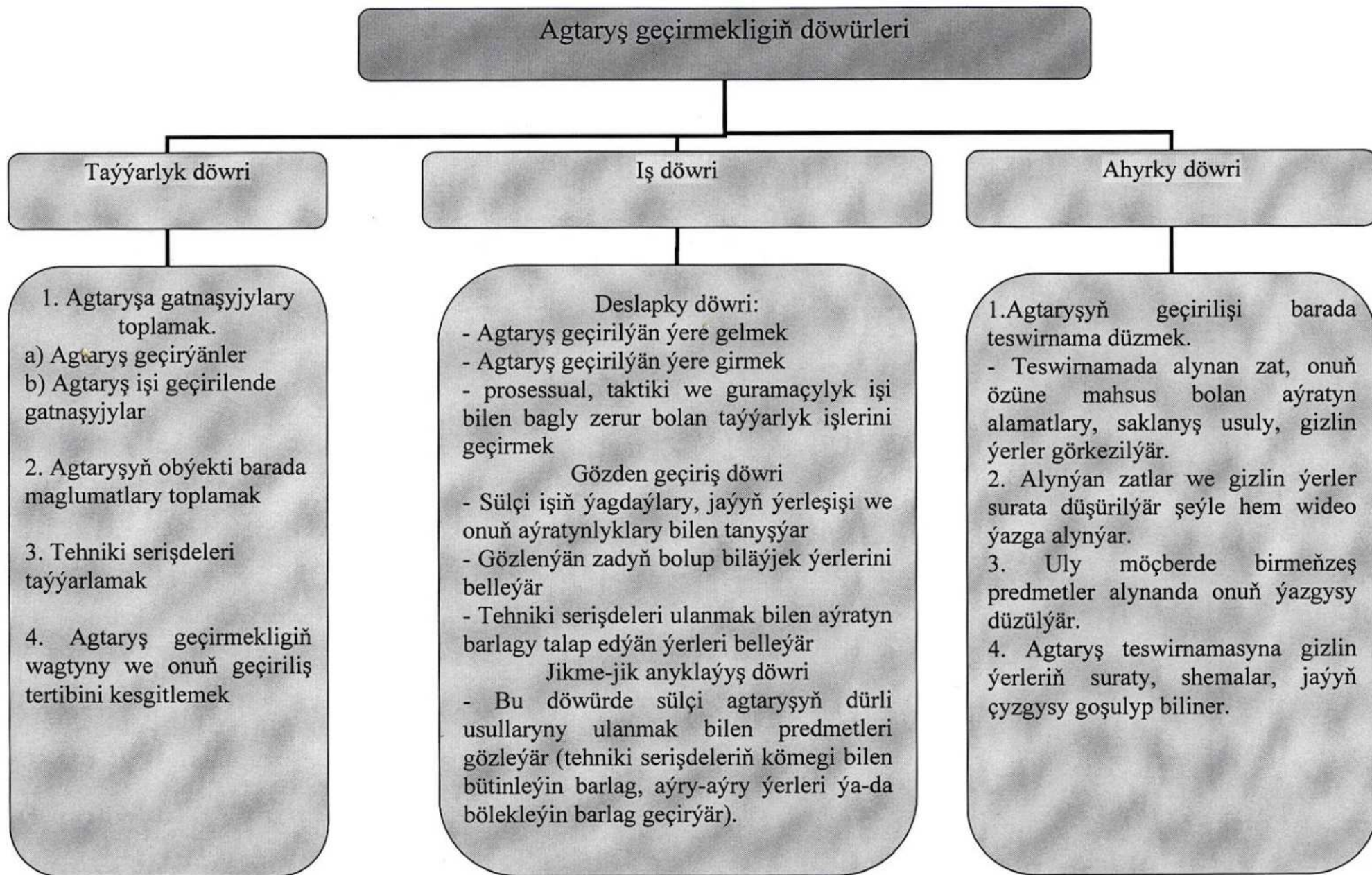
Ilkinji

Gaýtadan

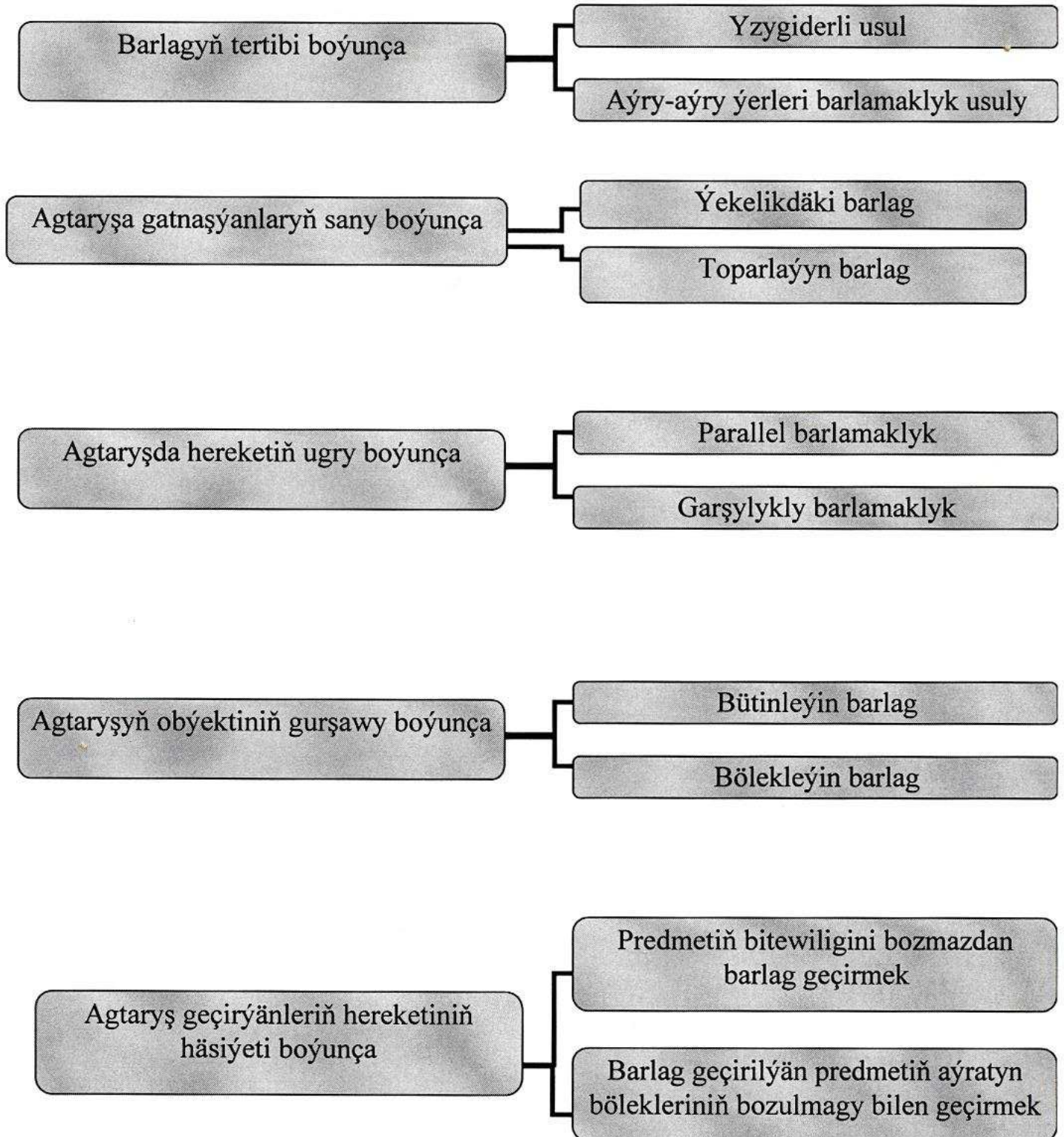
Guralyş usuly boýunça

Ýekelikde

Toparlaýyn

AGTARYŞYŇ USULY

AGTARYŞYŇ ALMAKLYKDAN KRIMINALISTIKI TAPAWUDY

AGTARYŞ

ALMAKLYK

Almaklyga degişli bolan predmetler
näbelli ýa-da takmynan belli bolanda
geçirilýär

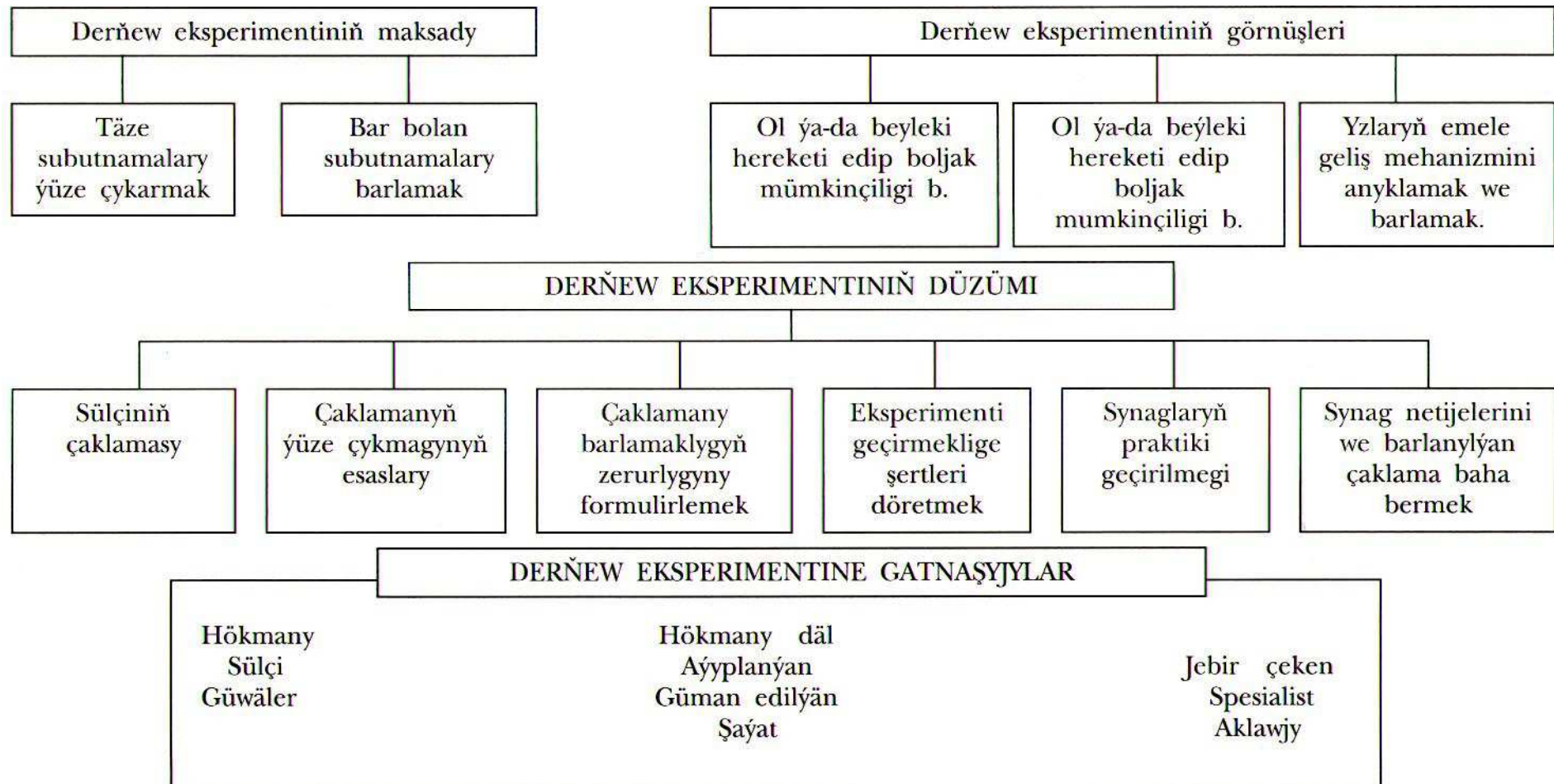
Diňe takyk belli predmerler
dogrusynda geçirilýär

Alynmaga degişli bolan predmetleriň
ýerleşýän ýeri belli däl bolan
halatnda geçirilýär

Alynýan predmetleriň ýerleşýän
ýeri belli bolanda geçirilýär

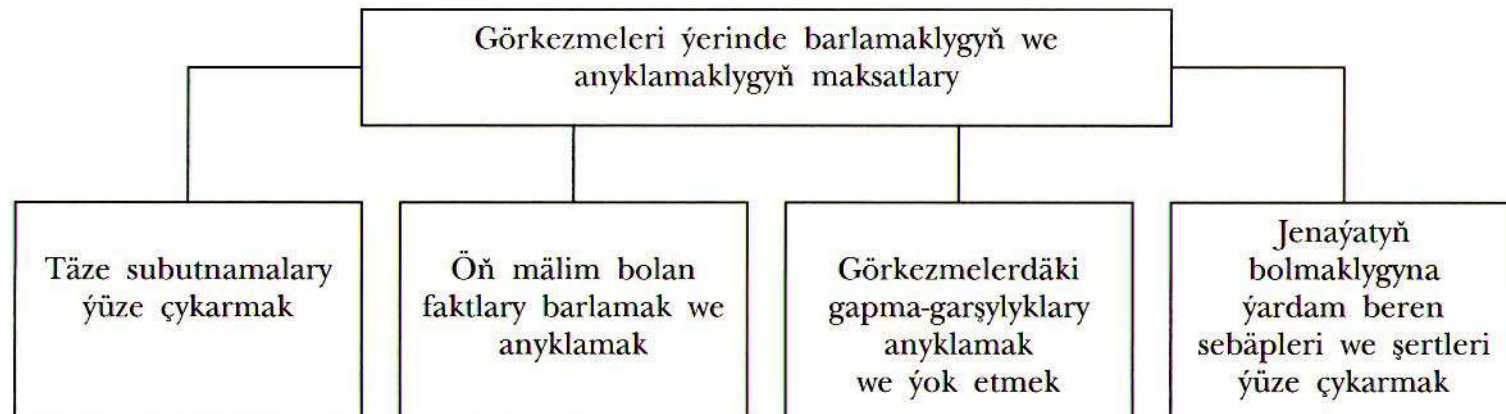
Tema 13. Derňew eksperimenty taktikasy

DERŇEW EKSPERIMENTI – munuň özi, jenaýat işi boýunça subut edilmeklige degişli ýagdaýlary barlamak üçin ýörite synaglary geçirmeklikden ybarat bolan prosessual hereketdir.

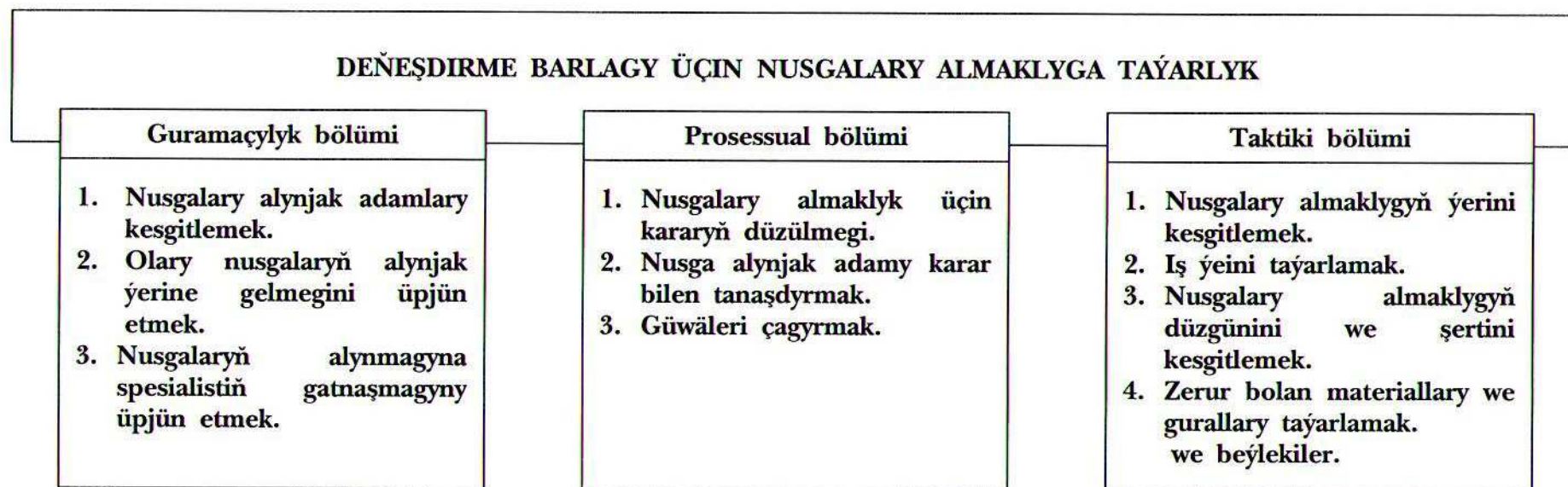

DERÑEW EKSPERIMENTINIŇ DÖWÜRLERI

TAÝARLAÝÝŞ DÖWRI	IŞ DÖWRI	GUTARDYŞ DÖWRI
<ul style="list-style-type: none"> - Wezipeleri, synagyň mazmunyny, olary geçirmekligiň şertlerini kesgitlemek. - Spesialistleri çagyryp konsultasiýalary almak, ýörite edebiýatlary öwrenmek. - Güwäleri we beýlekileri saýlap almak. - Aýyplanýany gaýtadan sorag etmek. - Eksperimentiň gidişini we netijelerini bellemek üçin serişdeleri taýarlamak. - Eksperimenti geçirmekligiň planany düzmek. - Jenaýat bolanyndan soň wakanyň bolan ýerindäki üýtgeşmeleri anyklamak. - Eksperimentiň şertleriniň wakanyň bolan wagtyň şertleri bilen deňligini barlamak. - Eksperimente gatnaşyjylara görkezme bermek. - Eksperimentiň dowamynda synaglary geçirmekligiň rekwizitleri. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Synaglar eksperimentiň planyna laýyklykda geçirilýär. 2. Synaglary gaýtalamaklyk peýdaly. 3. Eger wagtyň ähmiýeti bolsa, onda eksperimenti gerekli wagtda geçirmeli. 4. Zerur bolan halatynda eksperimentler birnäçe döwürde amala aşyrylýar. 5. Eksperimenti geçirmeklige köp adamy çekmeli däl. 6. Eksperiment wakanyň bolan wagtyndaky şerte laýyklykda geçirilmeli. 7. Eksperiment geçirilende üýtgeýän we düzedip bolmajak şertler göz önünde tutulýar. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Protokoly düzmeklik. <ul style="list-style-type: none"> - Synaglar nirede, haçan, nähili maksad üçin we kim tarapyndan geçirildi. - Ýagdaý üýtgedildimi. - Synaga kimler gatnaşdy. - Synaglarda nähili predmetler ulanyldy. - Synagyň yzygiderliligi. - Her bir synagyň mazmuny we onuň netijeleri. 2. Fotosurata we kino düşürmek. <ul style="list-style-type: none"> - Synag başlamazyndan ön umumy ýagdaý surata düşürilýär. - Üýtgemeklik prosesi we onuň netijeleri. - Her bir synagyň mazmuny. - Eksperimentiň geçirilen ýeriniň shemalaýyn planyny çyzmak.

Tema-14. Seljerişi geçirmegiň taktikasy.

DEŇEŞDIRME BARLAGY ÜÇIN NUSGALARYŇ ZAT SUBUTNAMLARDAN TAPAWUDY

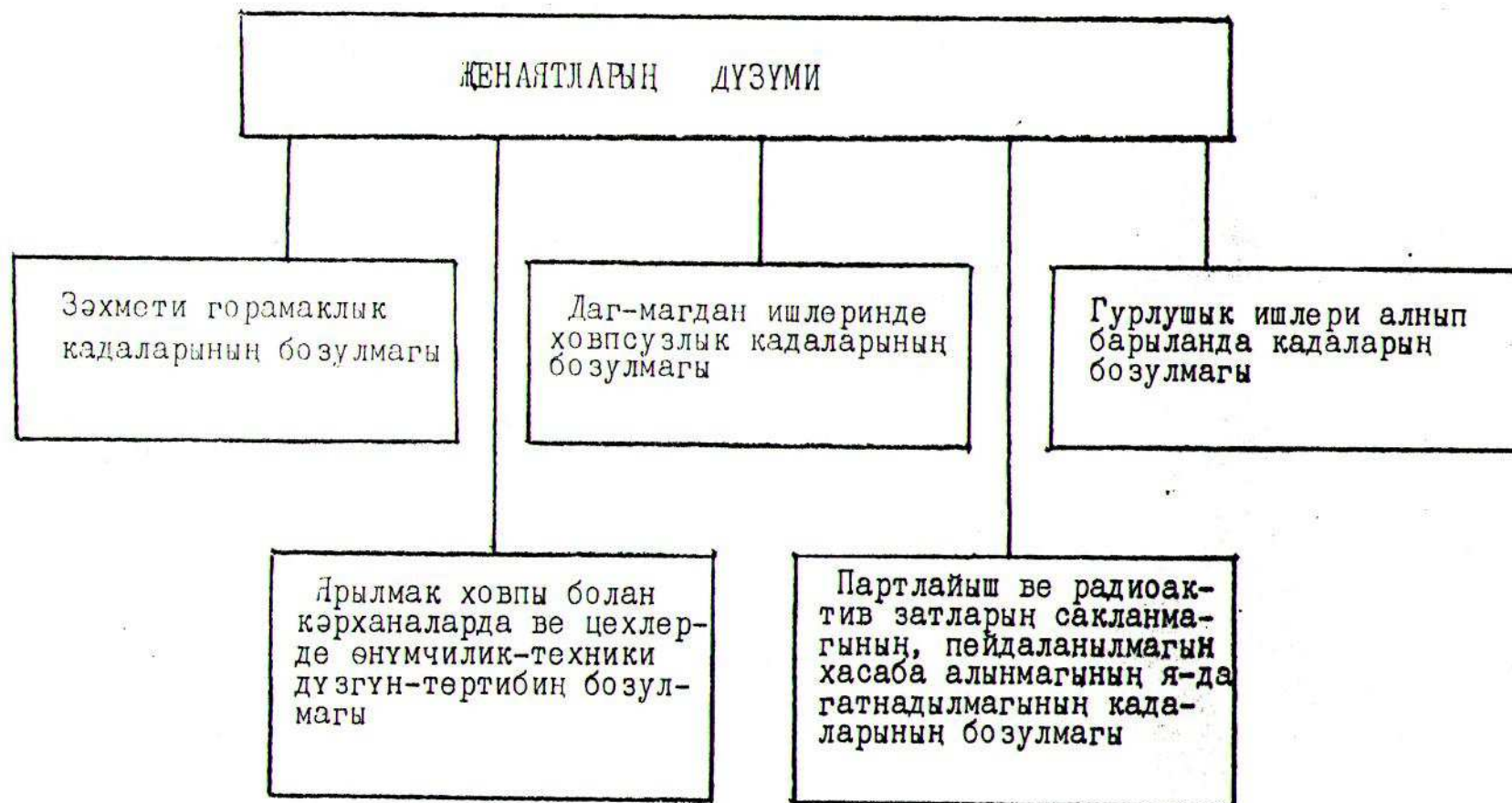
Deňeşdirme barlagynyň nusgalary

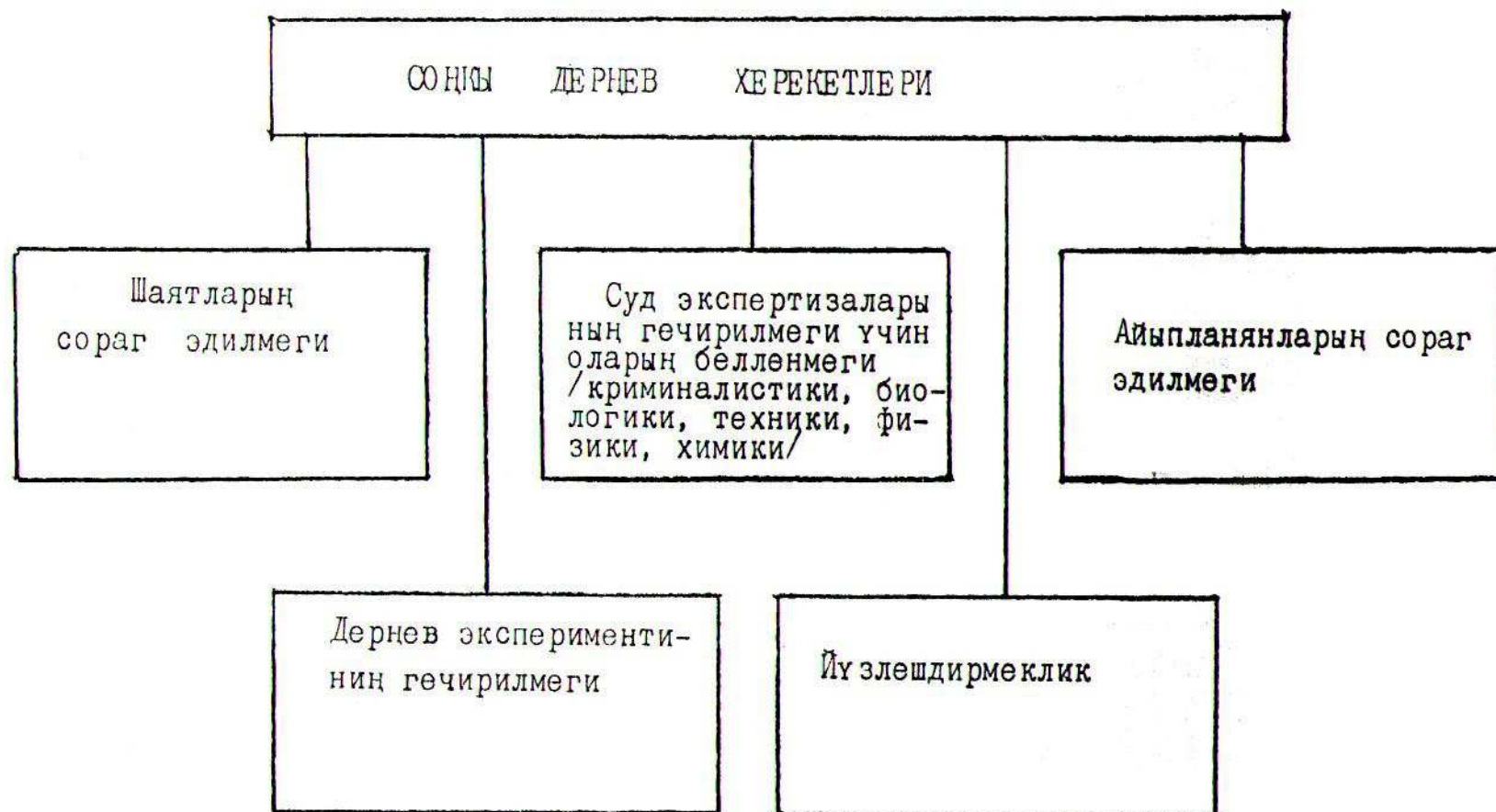
1. Deňeşdirme barlagynyň nusgalary jenaýat bilen diňe deňeşdirilýän obýektleri boýunça baglydyrlar.
2. Nusgalary çalsyp bolýar, olar adatça dürli sanda alnyp bilner.
3. Nusgalary almaklygyň zerurlygy sülçi ýa-da sud tarapyndan kesgitlenilýär.
4. Deňeşdirme barlagynyň nusgalary elmydama zat subutnamalary bilen deňeşdirilýärler.

Zat subutnamalary

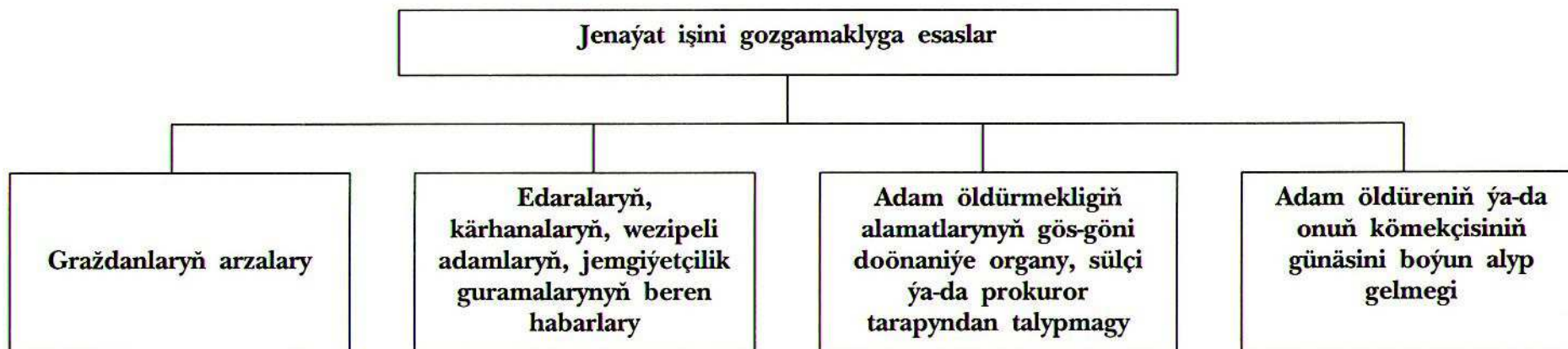
1. Zat subutnamalary jenaýaty taýarlamak, ýerine ýetirmek we gizlemek bilen obýektiw baglanyşyklydyr.
2. Zat subutnamalaryny çalsyp bolmaýar.
3. Zat subutnamalarynyň döremek prosesi sülça we suda bagly däldir.
4. Zat subutnamalary barlananda beýleki zat subutnamalary bilen hemişe deňeşdirilmeyär.

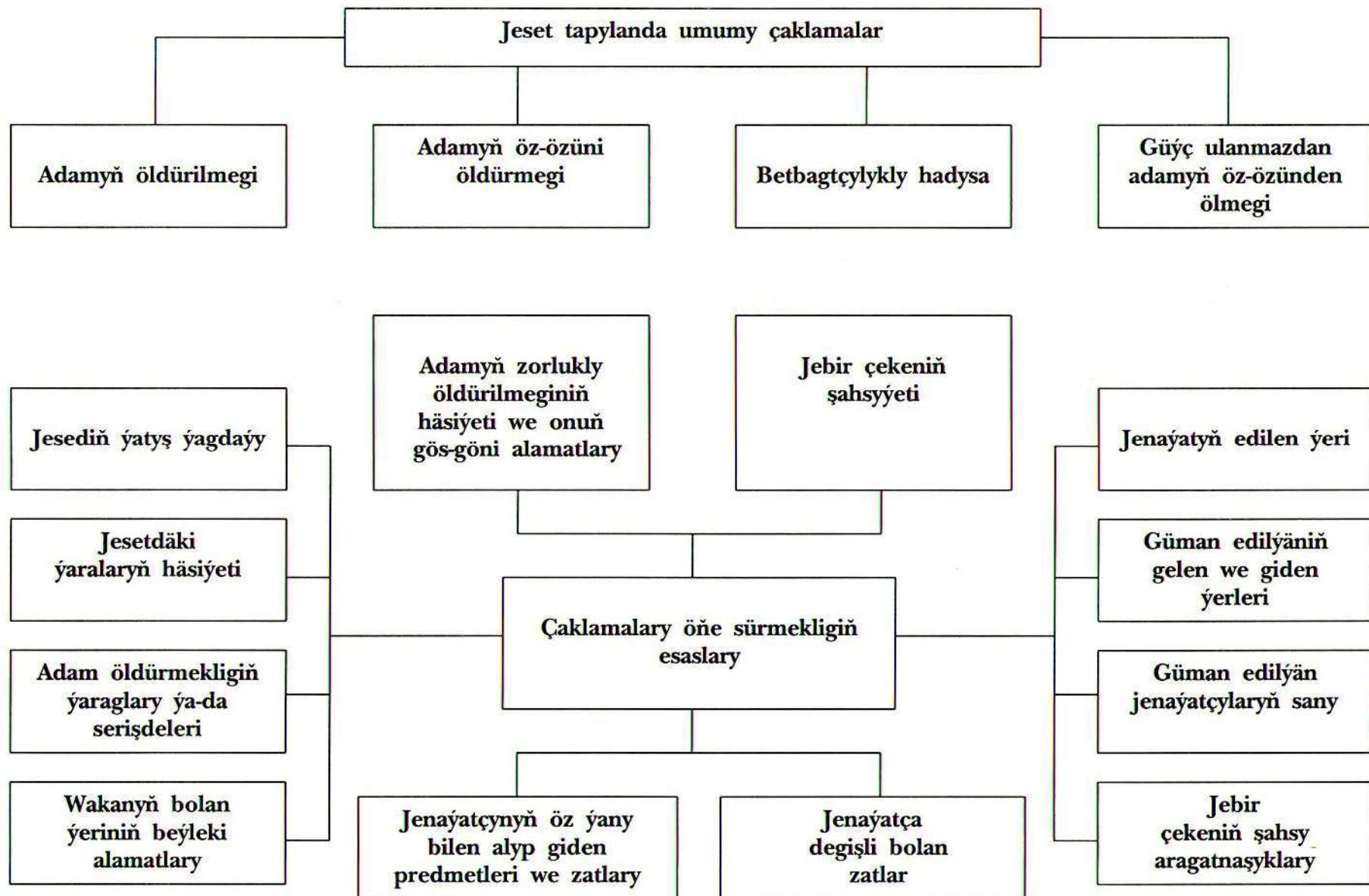
Tema-15. Jenaýatlary derňemegiň metodikasynyň umumy düzgünleri.

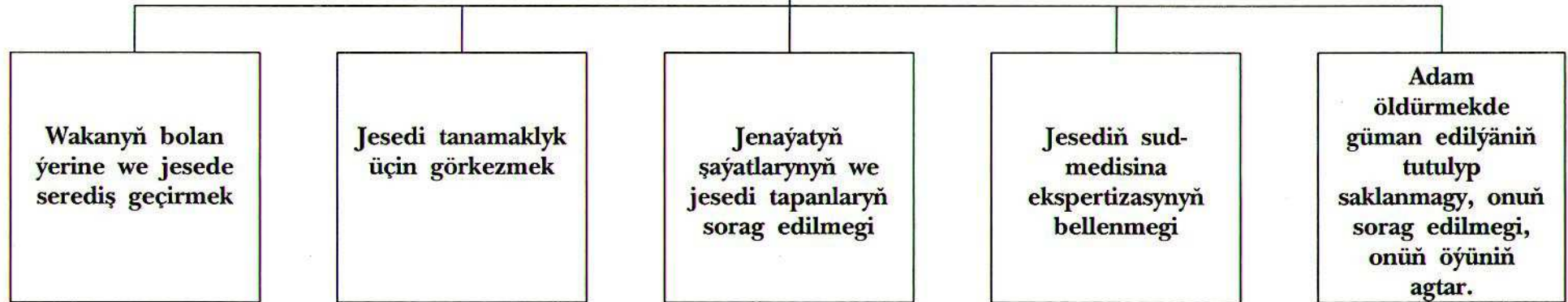

Tema-16 Adam öldürilmegini derňemek.

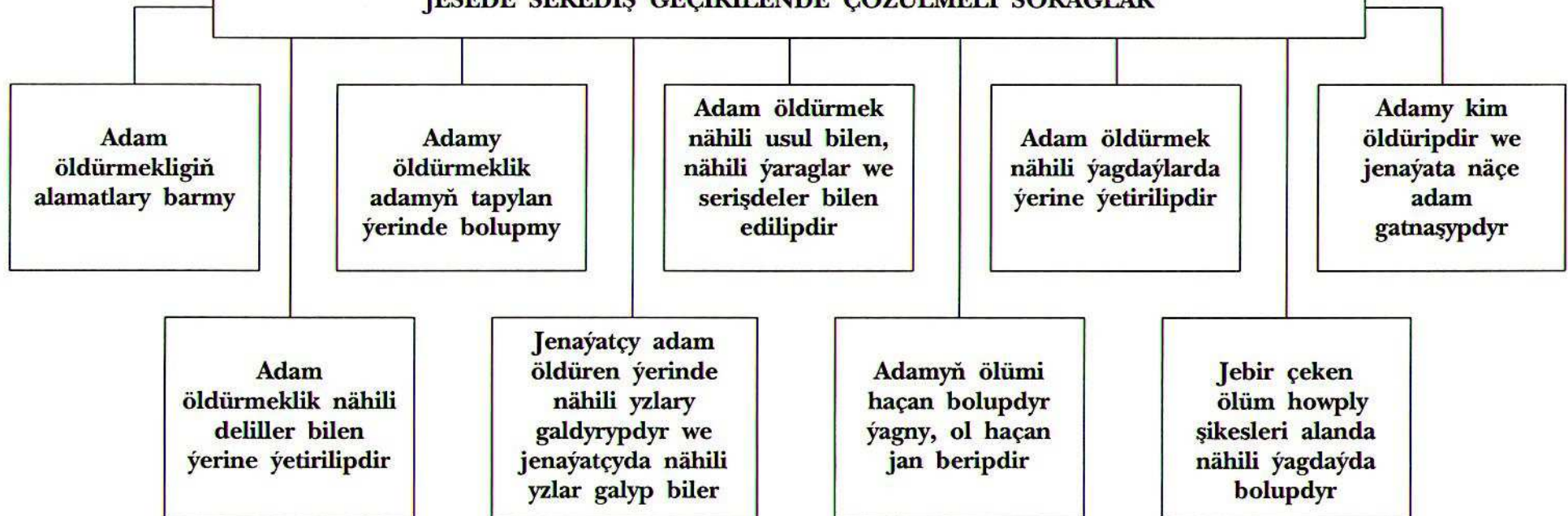

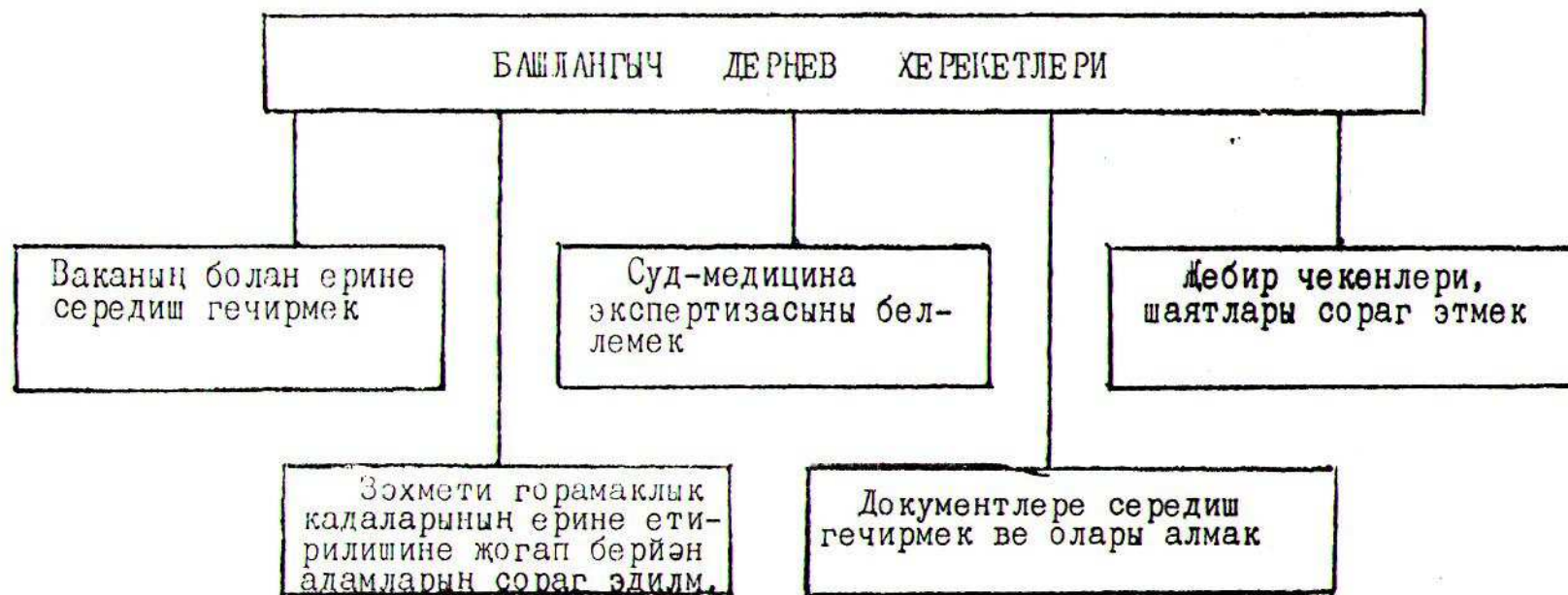

BAŞLANGYÇ DERŇEW HEREKETLERI

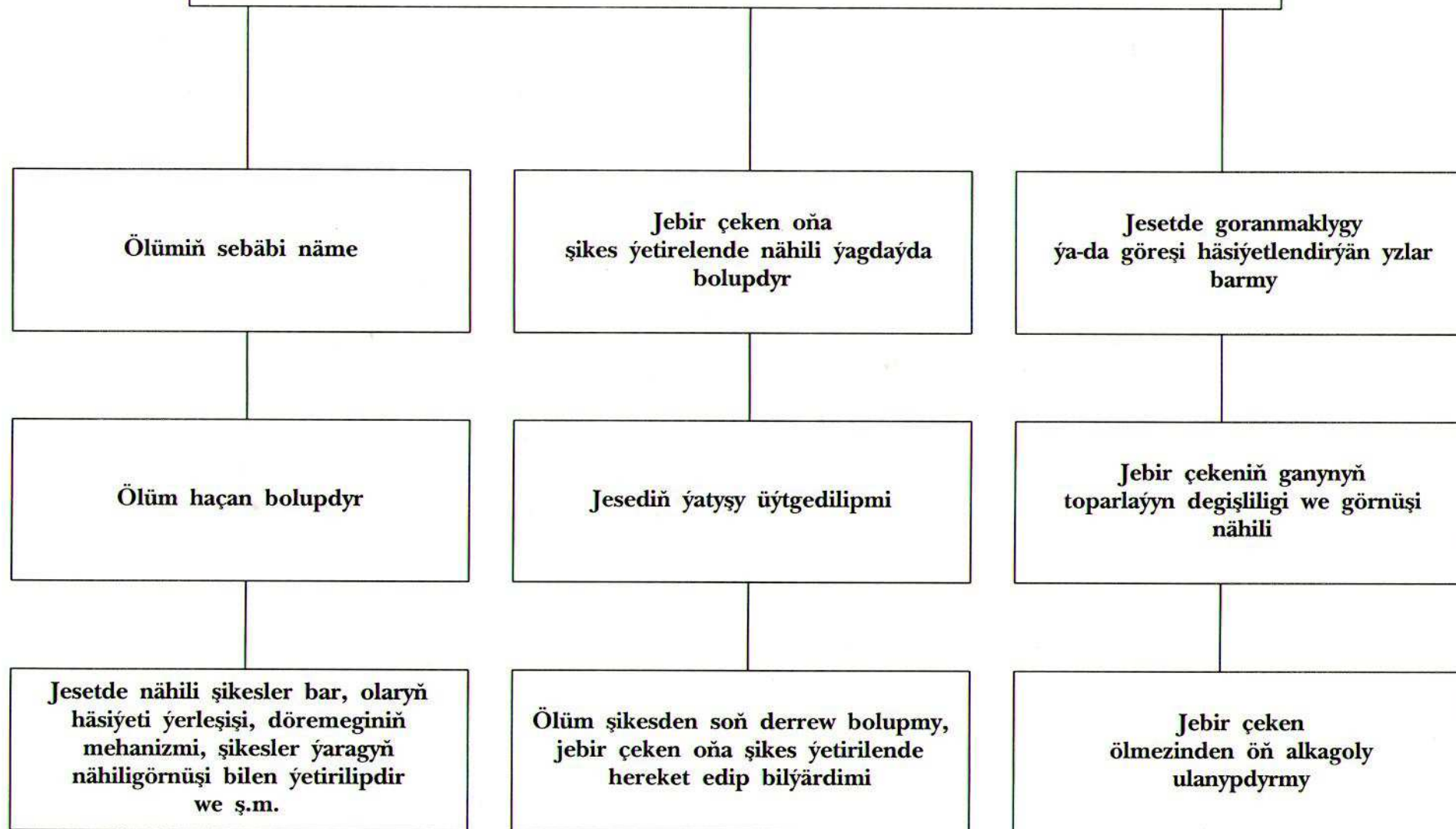

JESEDE SEREDIŞ GEÇIRILENDE ÇÖZÜLMELI SORAGLAR

JESEDİŇ SUD – MEDISINA EKSPERTIZASY ŞU SORAGLARY ÇÖZÝÄR

**BÖLEKLENEN JESEDİŇ SUD – MEDISINA EKSPERTIZASYNDA GÖŞMAÇA
SORAGLARYŇ SANAWY**

**Tapylan galyndylar adama
degişlimi ýa-da haýwana**

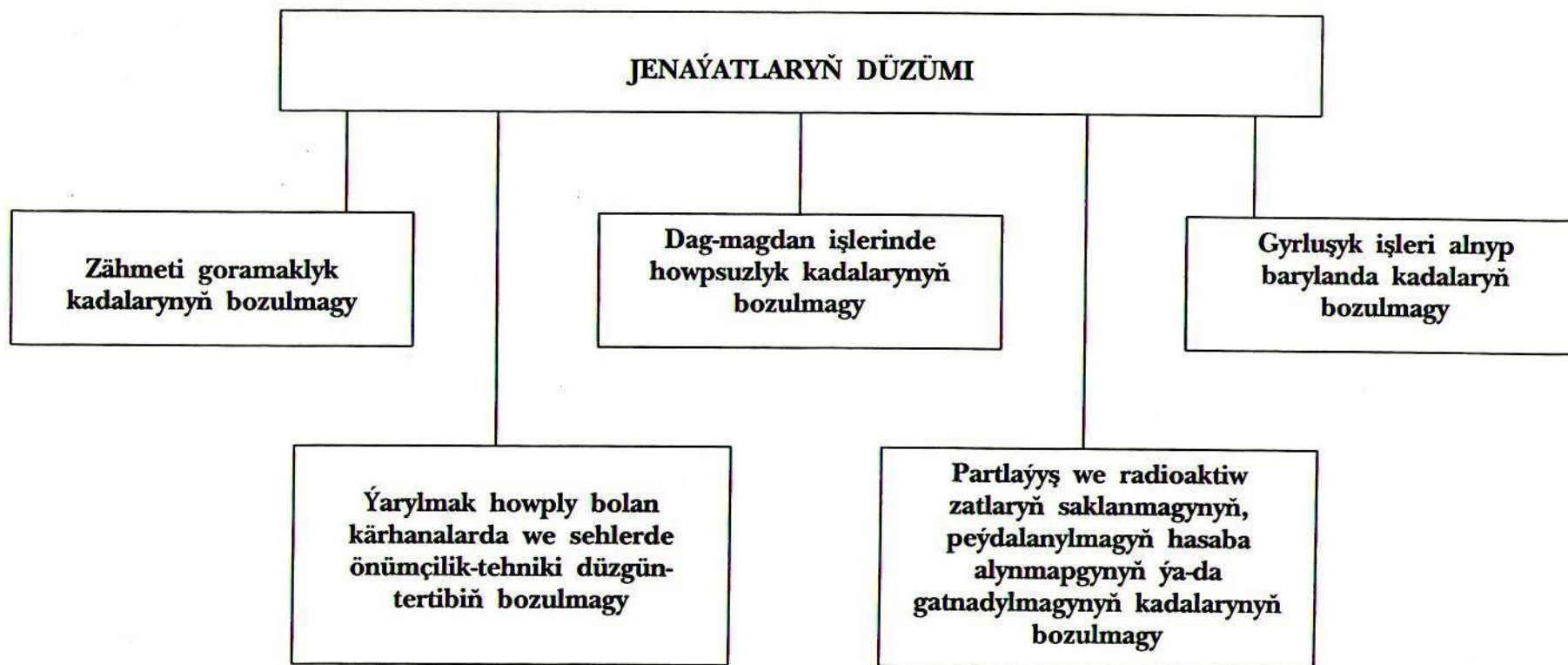
**Adamyň bedeniniň bölekleri bir
adama degişlimi ýa-da birnäçe
adama**

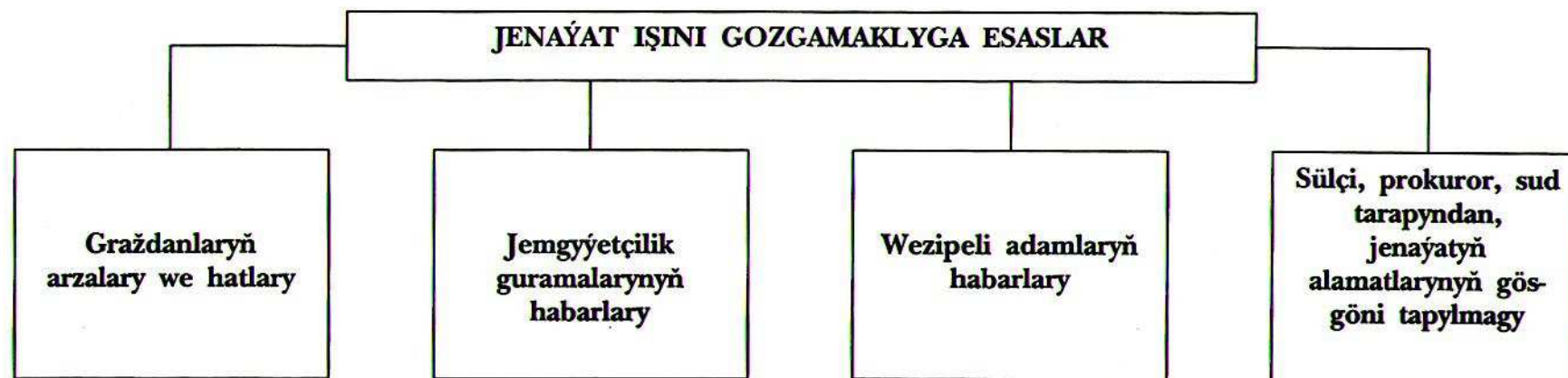
Jesedi böleklemegiň usuly nähili

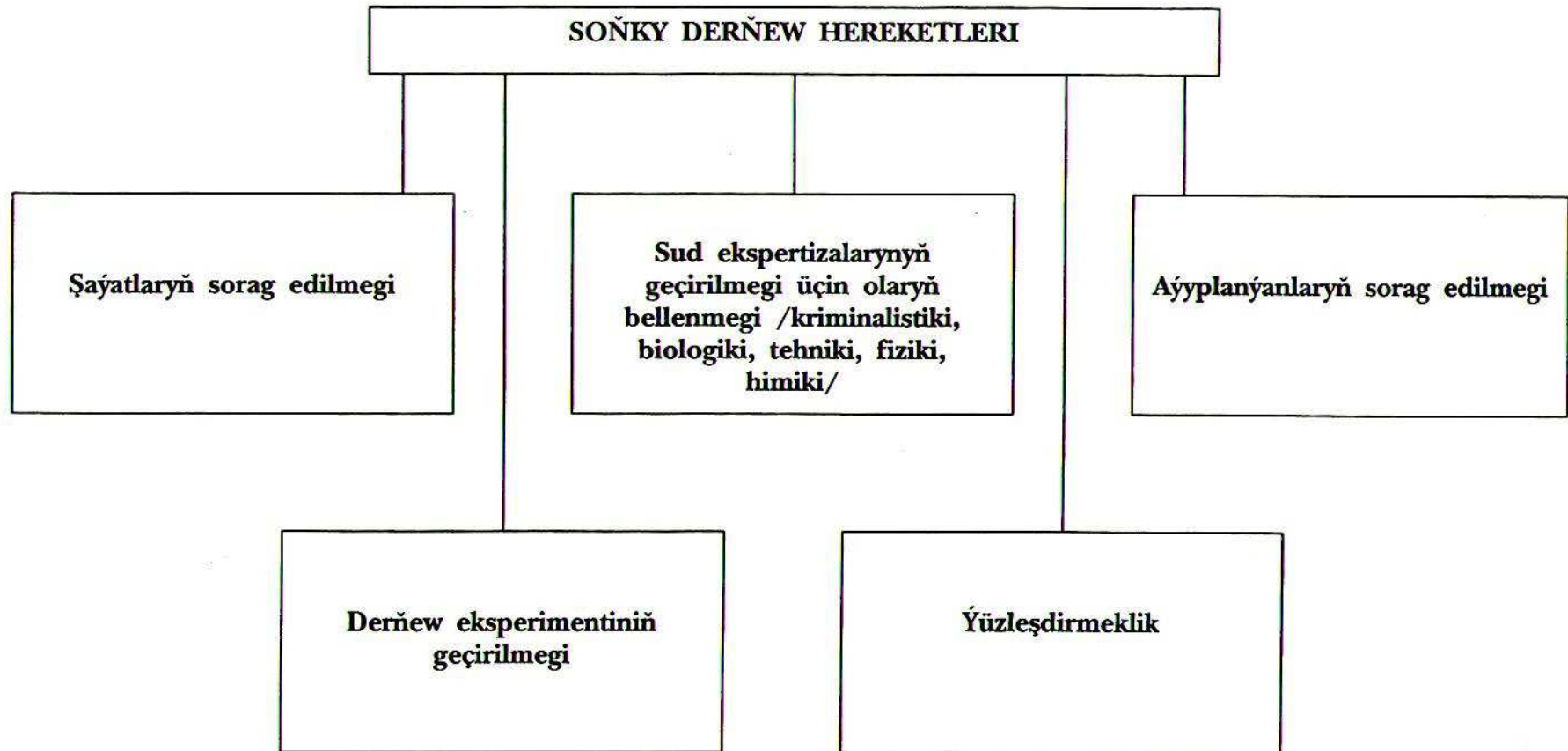
**Bölekleri tapylan adamyň
alamatlary nähili: jynsy, äaşy,
boýy, keseli, meşgullanýan işi,
häsiýetleri, aýratynlyklary
we ş.m.**

**Jesedi böläklän adamyň bu işde
ökdeligini aňladýan alamatlar
barmy**

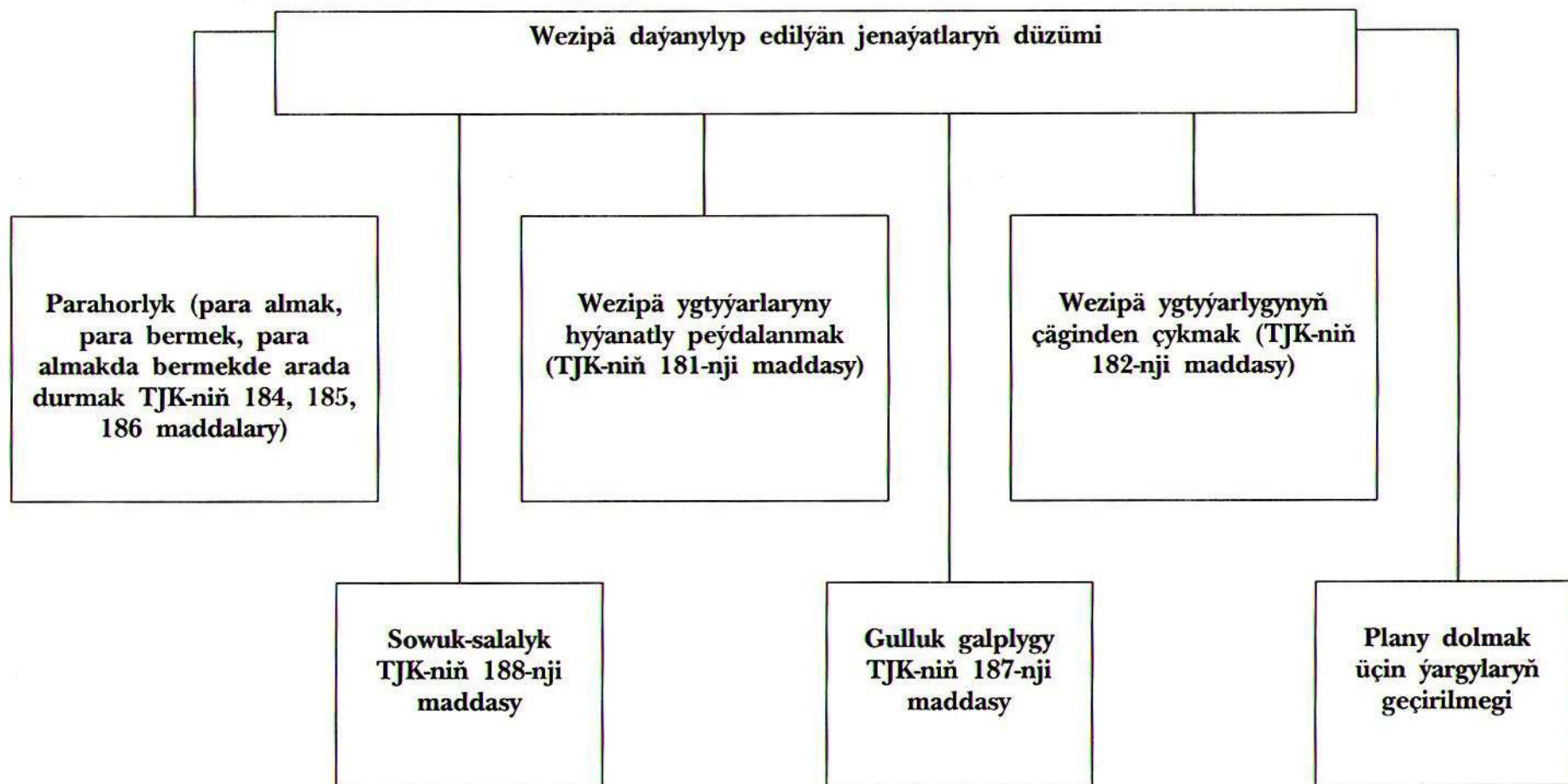
Tema-17. Záhmetiň howpsuzlyk kadalaryny jenaýatçylykly bozulmalaryny derňemek.

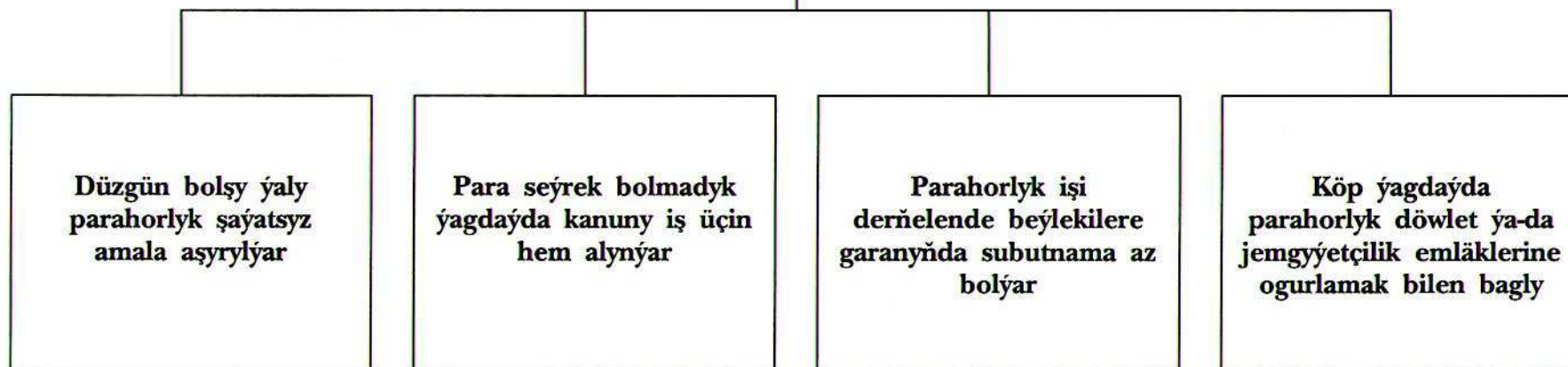

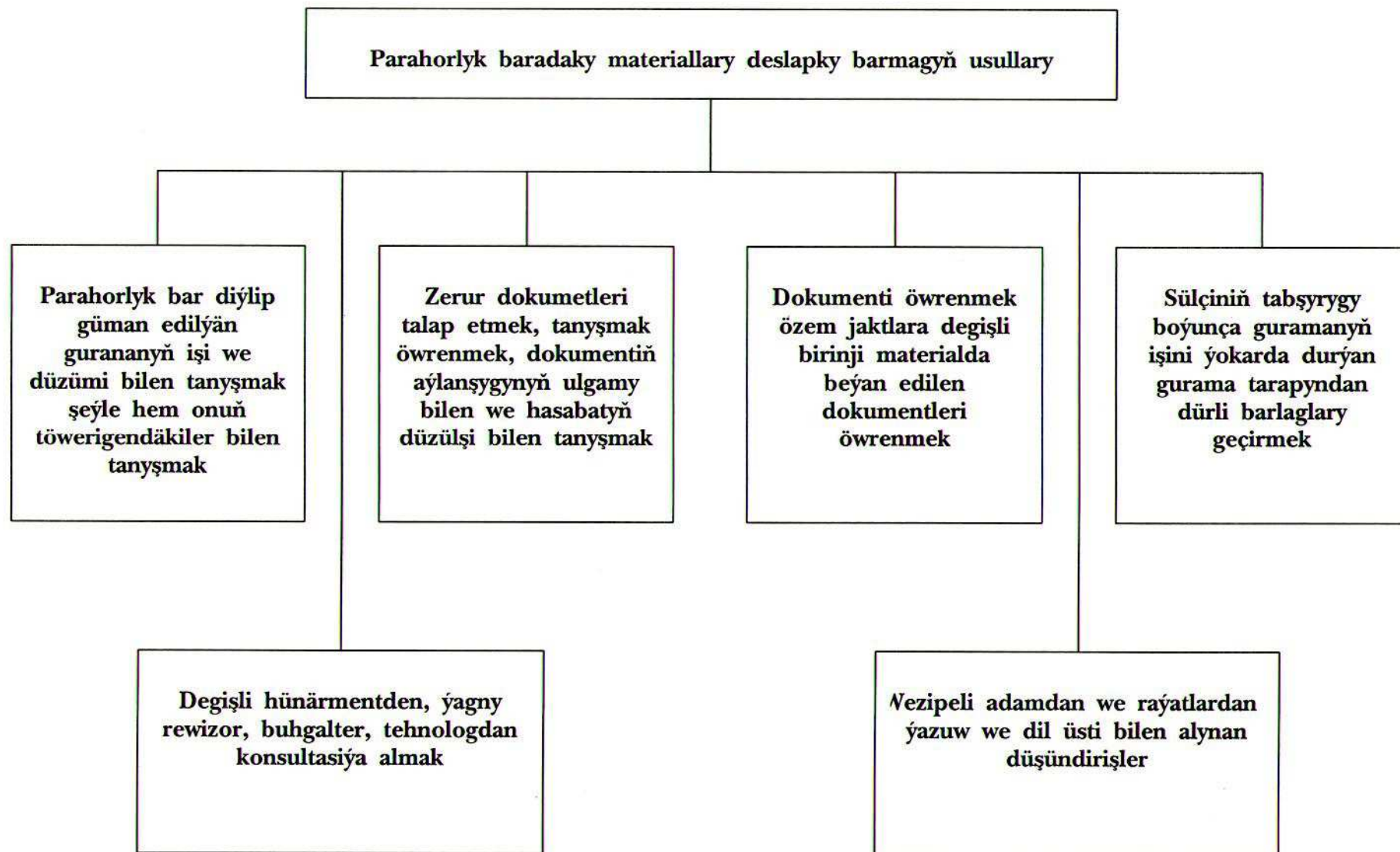

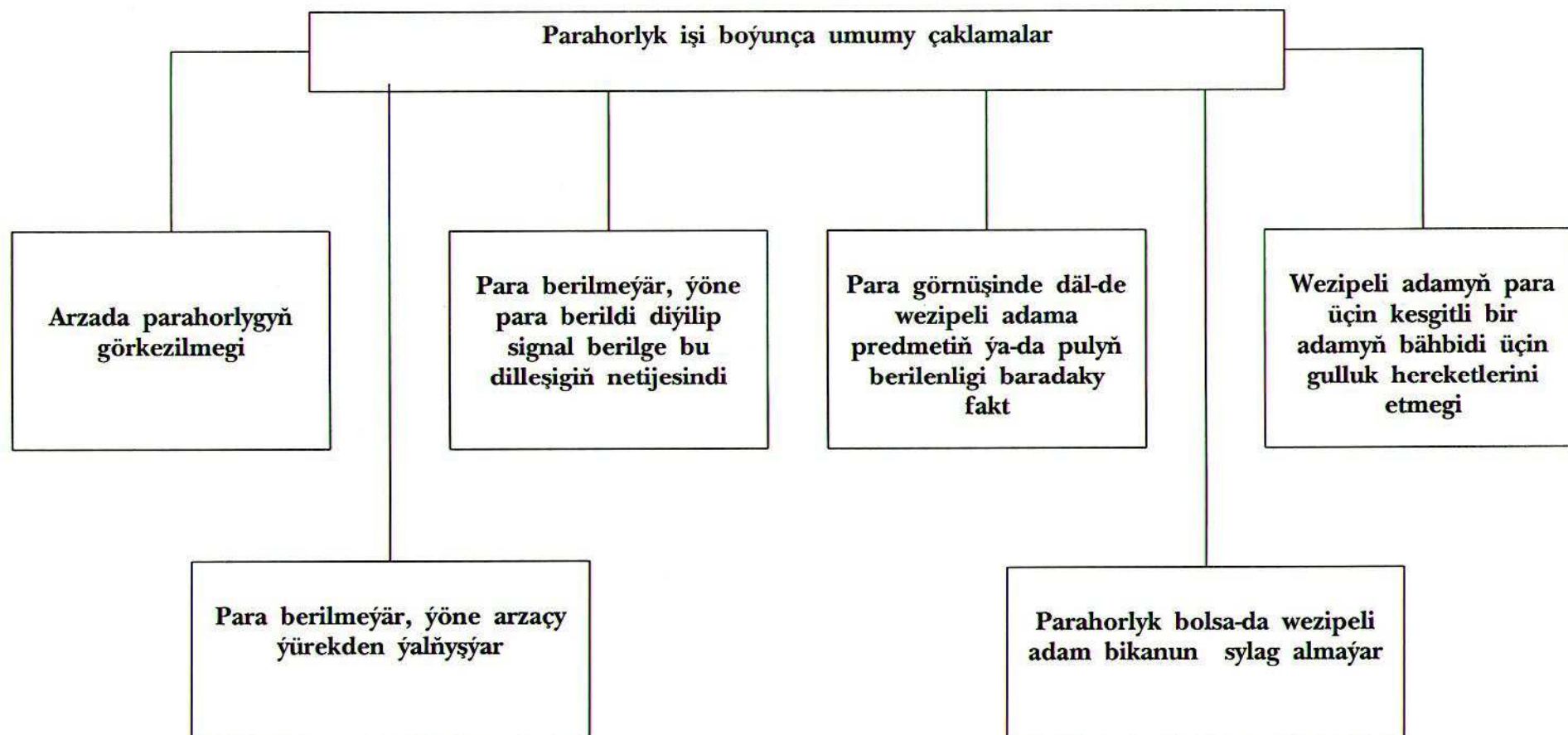
Tema 18. Wezipä daýanylyp edilýän jenaýatlary derňemek.

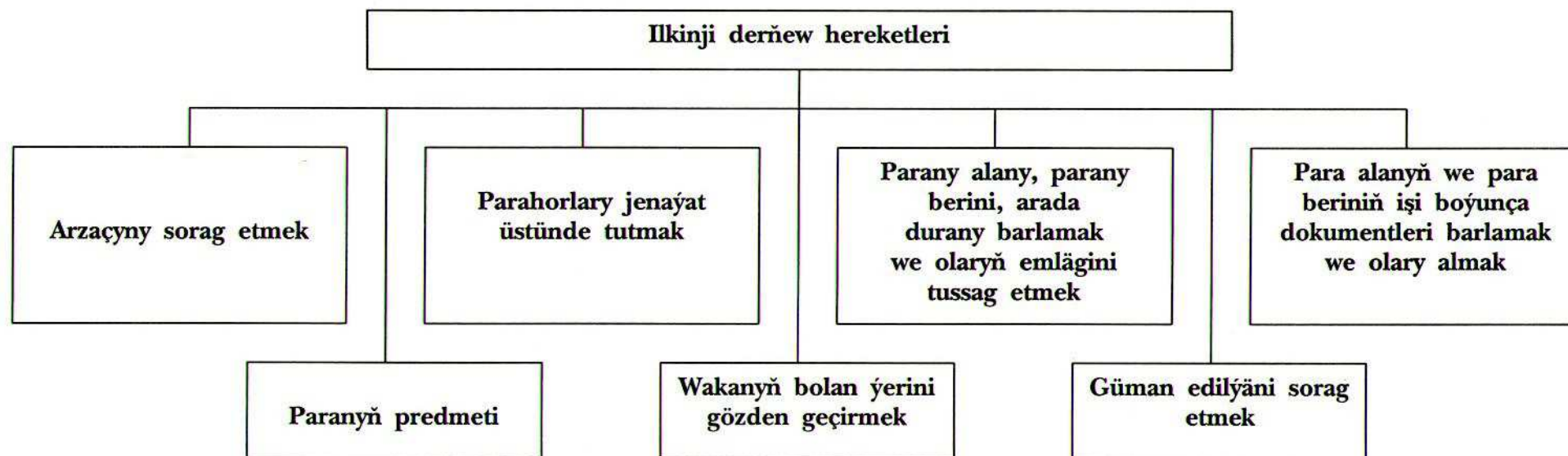
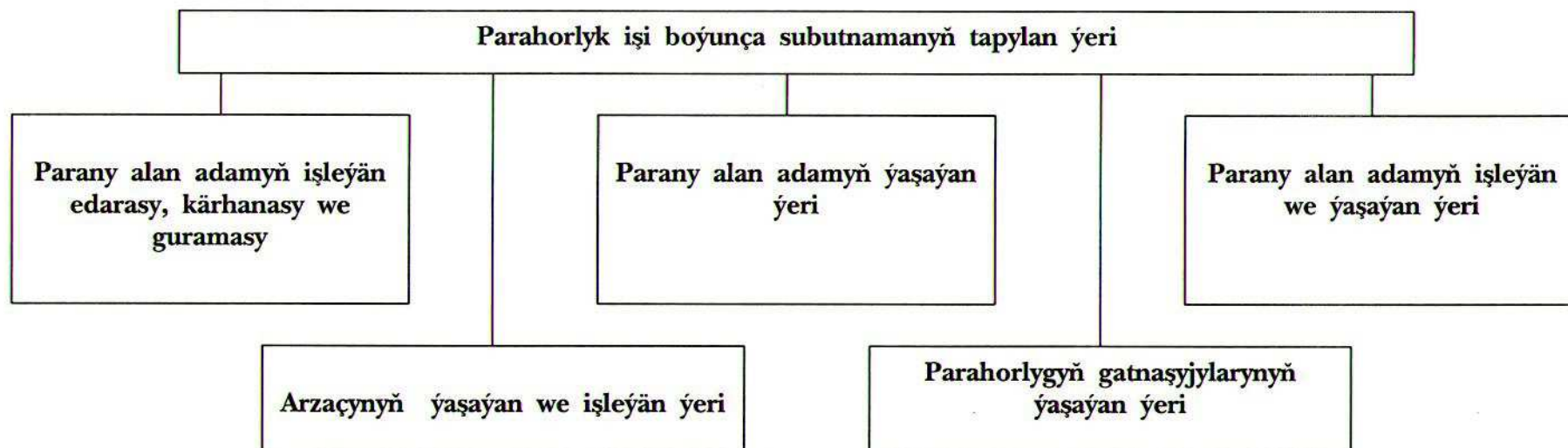

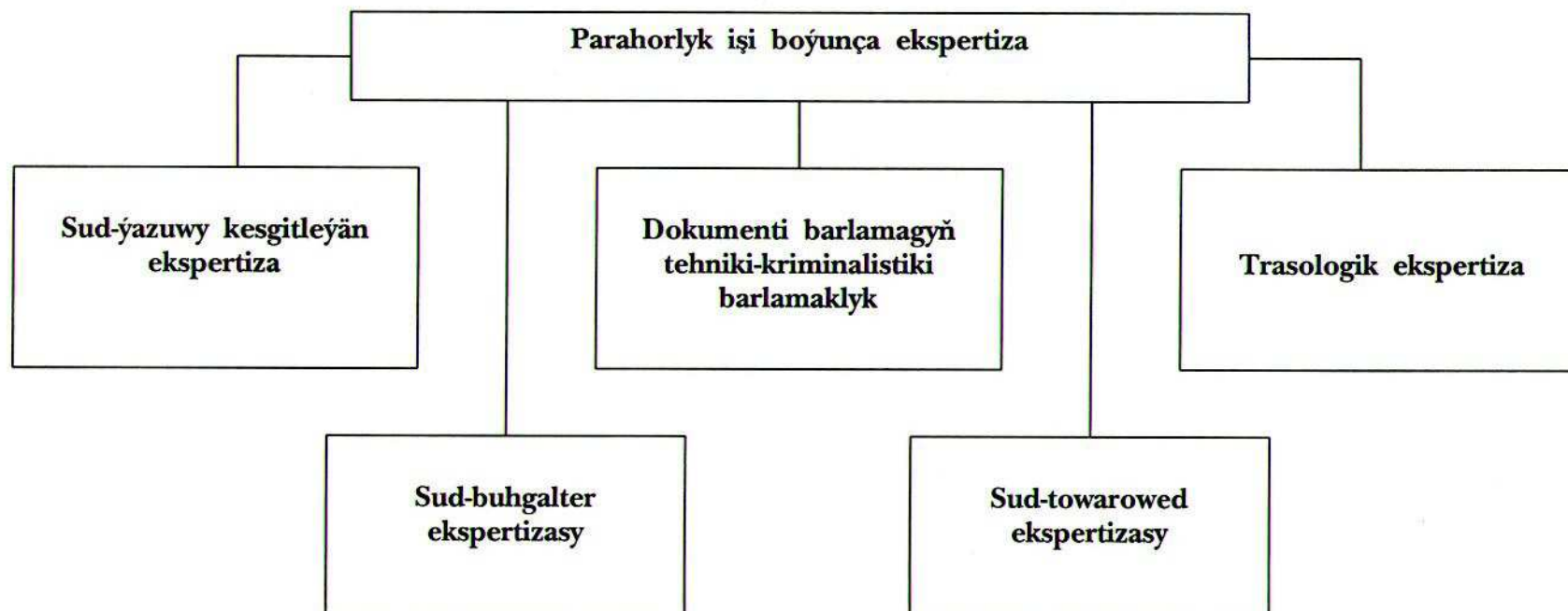
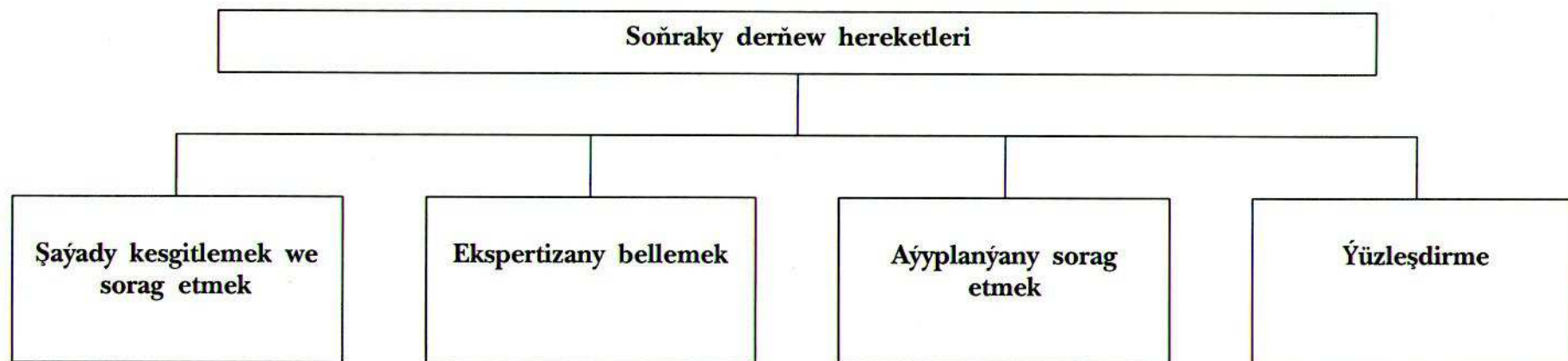
P a r a h o r l y g y ñ h ä s i ý e t n a m a s y

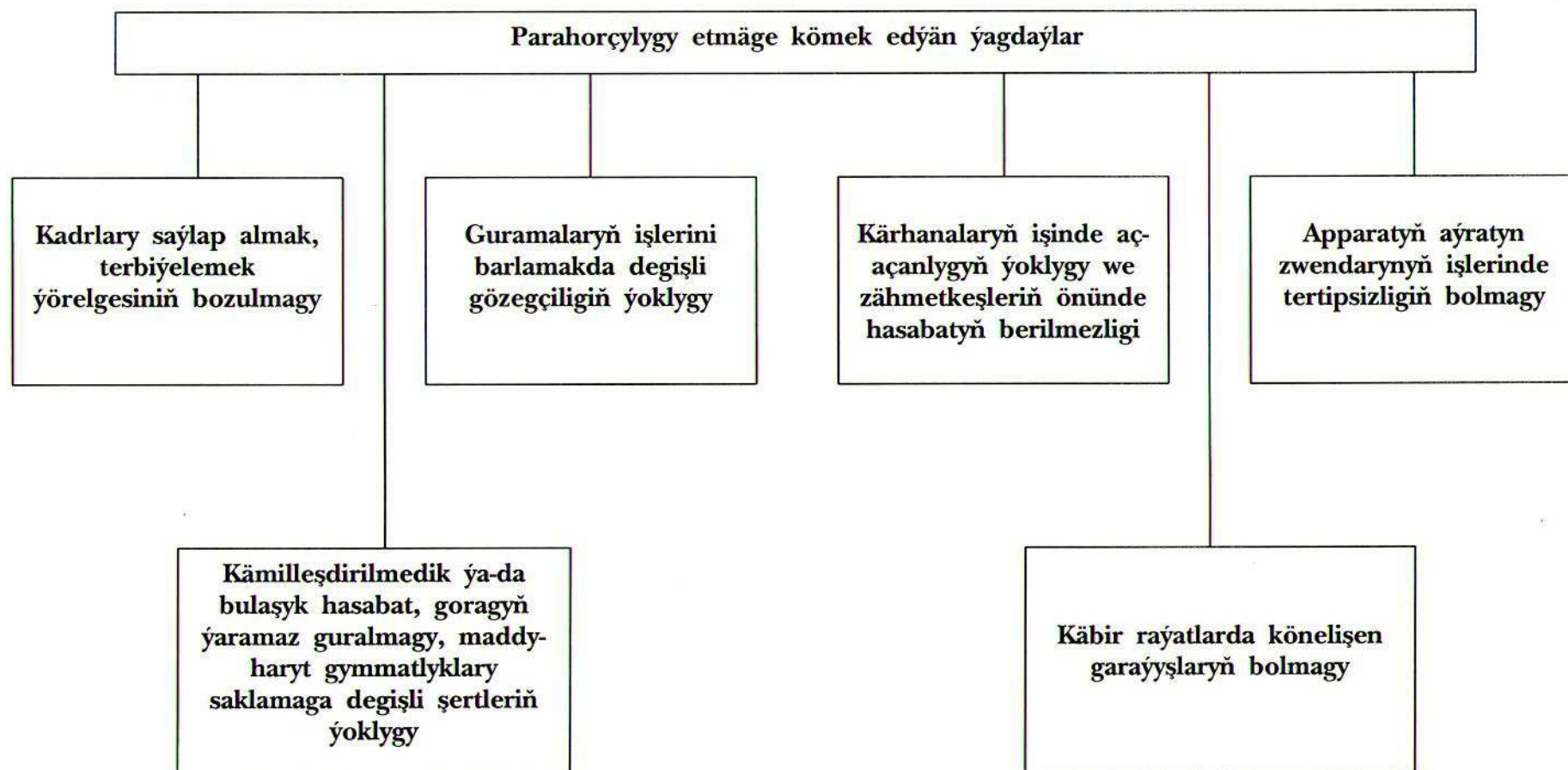

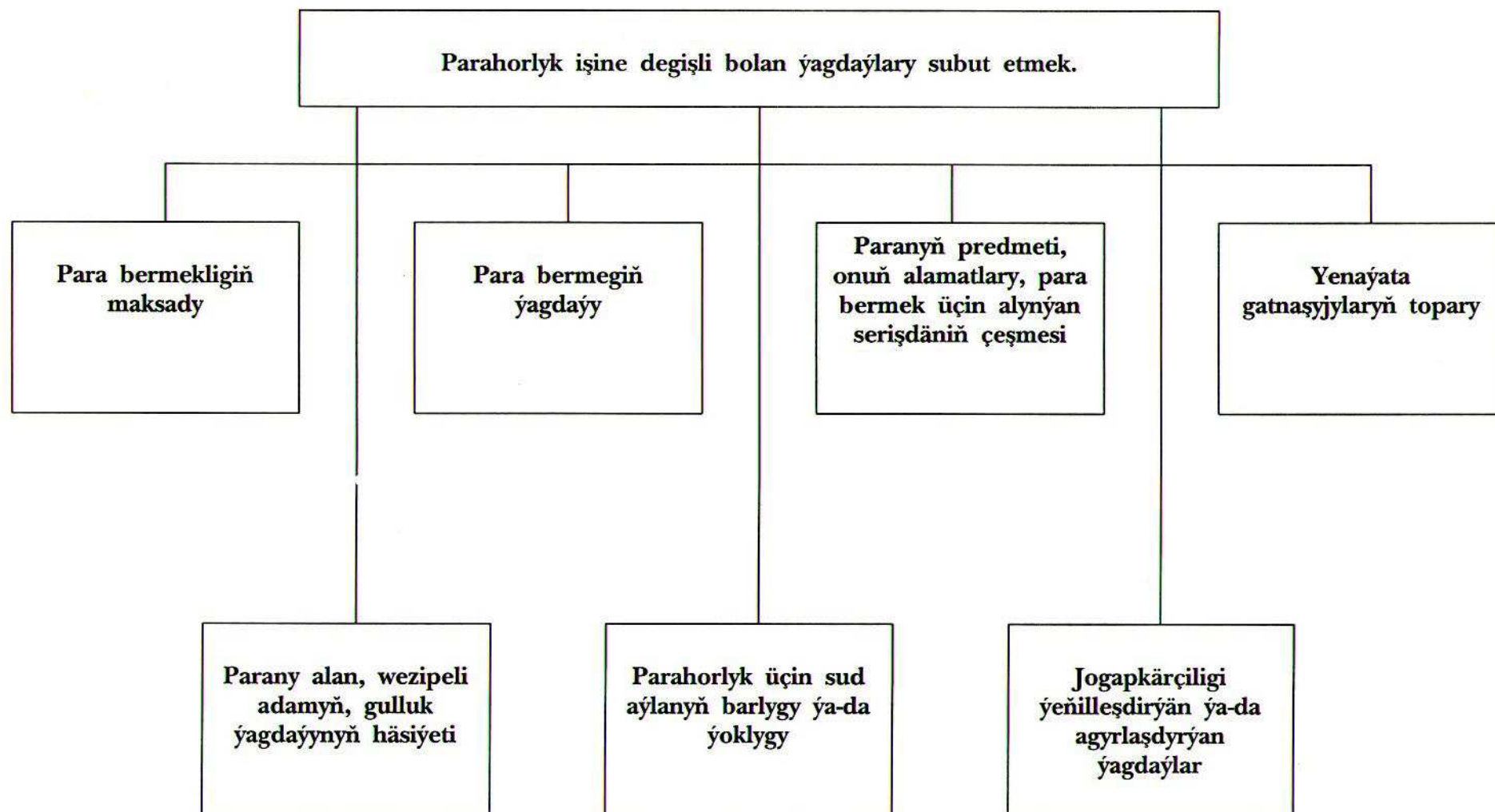

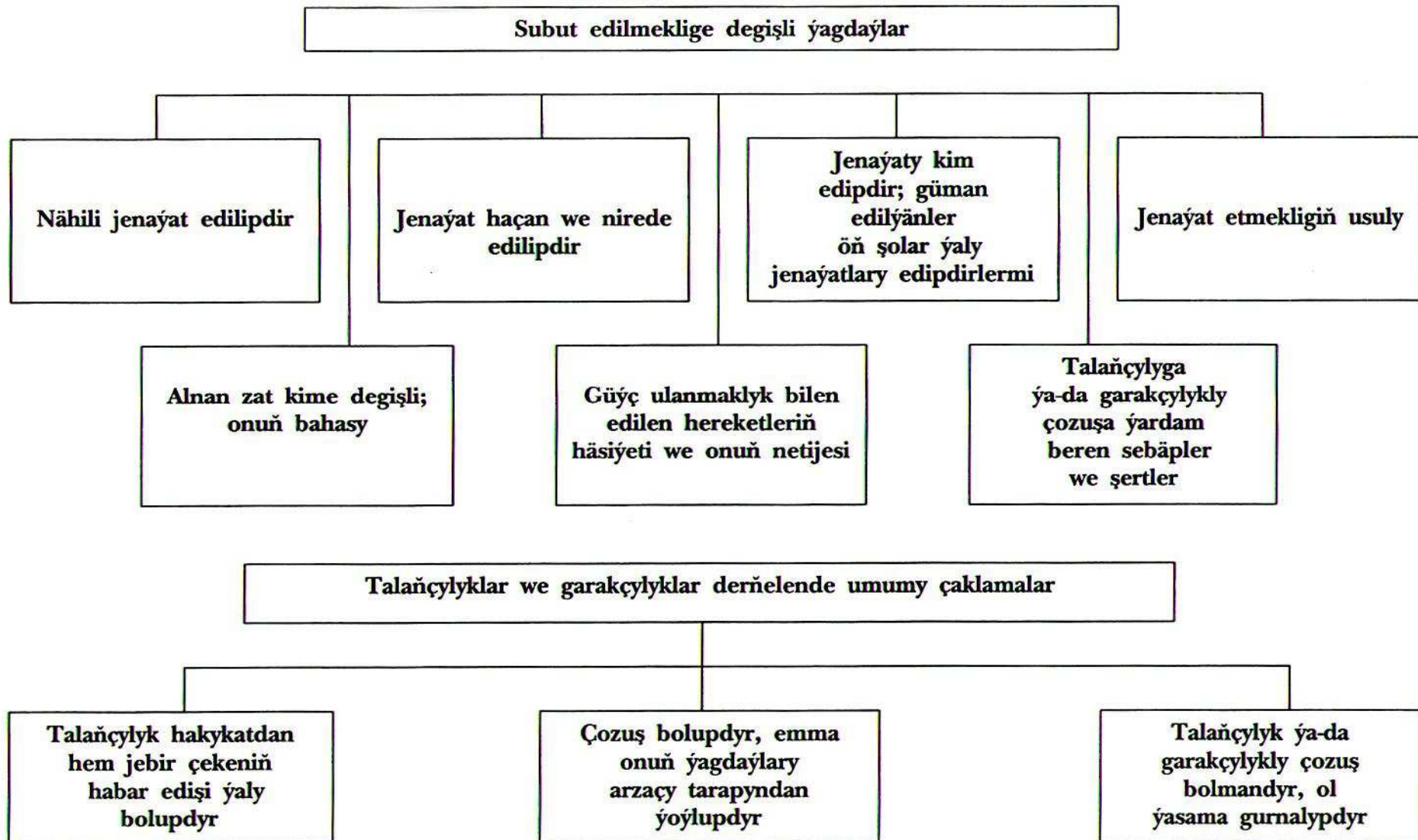

Tema-19. Ogurlyklary, talaňçylyklary we garakçylykly çozuşlary derňemek

Talaňçylyklary we garakçylykly çözüslary derňemekligiň aýratynlyklary

Jebir çekende hemişe çözüşe gatnaşan adamlar barada maglumatlar bar

Jenayätçylar, adatça, talaňçylyklary we garakçylykly çözüslary birmeňzeş usulda edýärler

B A Ş L A N G Y Ç

D E R Ň E W

H E R E K E T L E R I

Jebir çekenin we şaýatlaryň soragy

Soragda anyklanylýar:

1. Çözüşň ýagdaýlary.
2. Jenayätçylaryň alamatlary.
3. Alnan emlägiň alamatlary.

Wakanyň bolan ýeriniň gözden geçirilişi

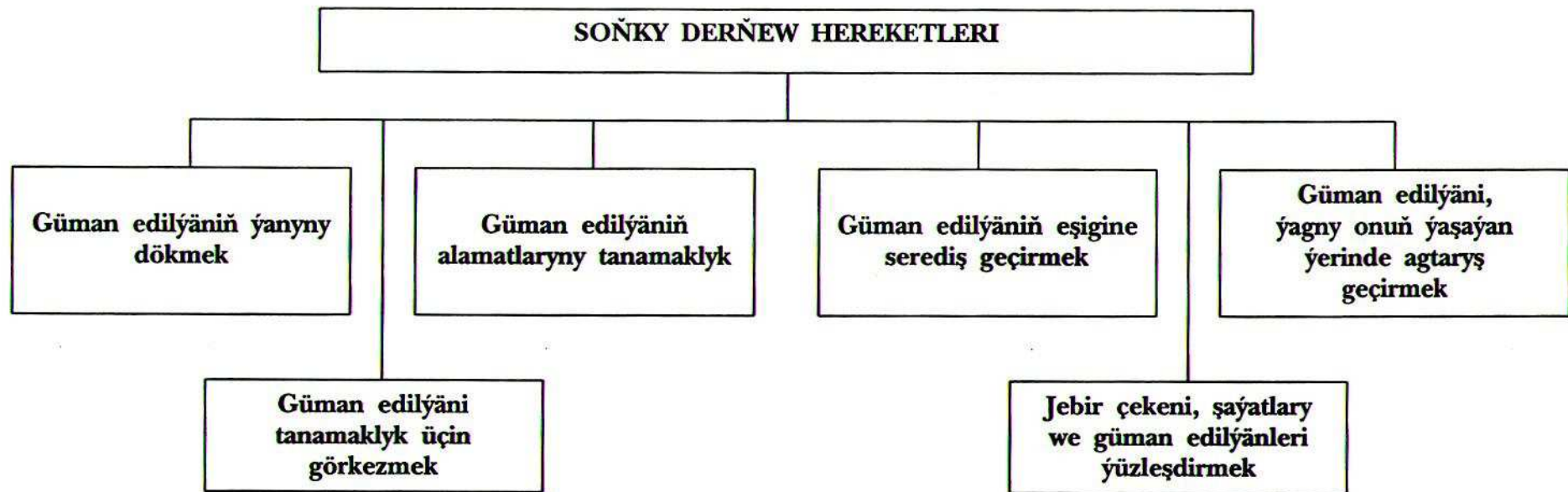
Gözden geçirmekligiň wezipeleri:

1. Jenayaty etmekligiň ýagdaýyny öwrenmek.
2. Yzlaryň we beýleki zat subutnamalaryň ýüze çykarylmagy, bellenmegi we alynmagy.

Sud-medisina ekspertizasyny bellemek

Ekspertiza şu soraglary çözüär:

- Ten şikesleriniň häsiýeti we derejesiü
- Ten şikeslerini ýetirmekligiň wagty.
- Şikesleri ýetiren ýaragyň häsiýeti.
- Jebir çekenin zähmete ukyplylygyny ýitirmekliginiň derejesi.
- Jebir çeken özüne şikesleri ýetirip bilermi

JAÝLARDAN OGURLYK ETMEKLIGIŇ USULLARY

**Gapylary
döwmek**

**Gulplary
açmak ýa-da
döwmek**

**Aýnalary
döwmek**

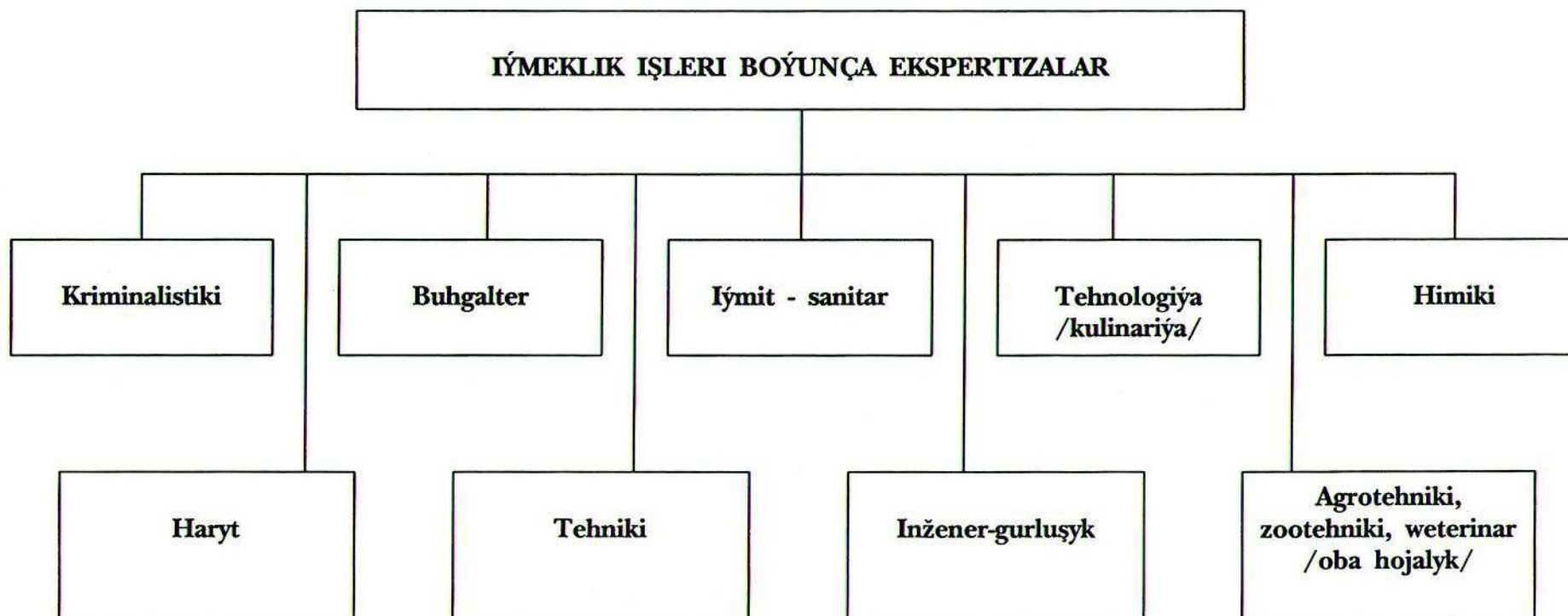
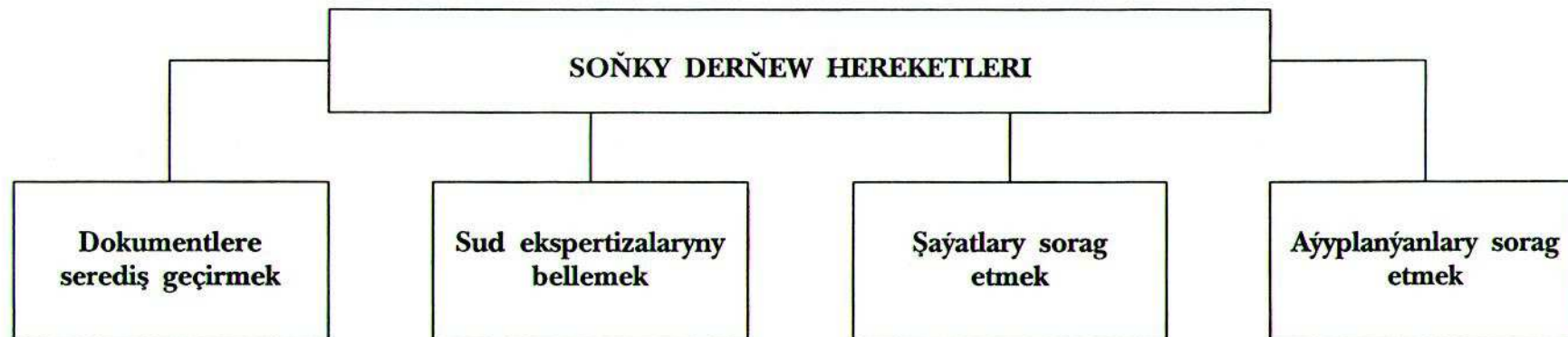
**Potology,
diwary, poly
döwmek**

**Jaýyň üstüniň,
tüsse çykýan
ýollarynyň
sökülmegi**

**Jaýyň aşagyny
gazmak ýa-da
podwaldan
geçmek**

**Derňew prosesinde subut edilmeklige degişli
ýagdaýlar**

- Haýsy hem bolsa bir emlägiň gizlinlik bilen äkidilmegi bolupmy.
- Ogurlanan emläk kime degişli. /döwlet, jemgyýetçilik ýa-da graždanlaryň/
- Ogurlygyň bolan ýeri, wagty, usuly, şunda ulanylan tehniki serişdeler.
- Näme ogurlanypdyr. /ady, alamatlary, sany we bahasy/
- Kim ogurlapdyr, jenaýaty etmekligiň maksady we delili aýyplanýanyň günäsi
- Eger ougrlyk adamlaryň topary tarapyndan edilen bolsa, oňda ol adamlar kimler, şol toparda önünden dilleşik bolupmy, olaryň hersiniň ýerine ýetiren işi we günäliginiň derejesi.
- Ogurlanan emläk nirä we kime satylypdyr ýa-da ýerleşdirilipdir.
- Aýyplanýanyň jogapkärçiliginiň derejesine we häsiýetine täsir edýän ýagdaýlar, aýyplanýany häsiýetlendirýän beýleki ýagdaýlar,sonuň ýaly-da, ol ogurlygy gaýtadan edipmi ýa-da ýok.
- Jenaýatçy aýratyn howply residuistmi.
- Jenýat zerarly ýetirilen zyýanyň möçberi.
- Jenaýaty amala aşyrmaga ýardam beren ýagdaýlar.
we ş.m.

I ÝMEKLI GE ÝARDAM BEREN ŞERTLER

Guramaçylyk – hojalyk

1. Kadrlaryň nädogry alynmagy, goýulmagy, terbiýelenmegi, esasan hem, maddy jogapkärçiligi bolan adamlary.
2. Maddy gymatlyklary hasaba almaklygyň, saklamaklygyň, kabul etmekligiň, goýbermekligiň we daşamaklygyň kadalarynyň bozulmagy.
3. Goragyň, rugsatly geçmek sistemasynyň nädogry guralyşy.
4. Gözegçilik-derňew sistemasynyň ýagdaýynyň kanagatlanarsyzlygy.
5. Önümçilik we söwda kärhanalarynyň ýolbaşçylary tarapyndan gözegçiliriň ýeterliksizligi.
we ş.m.

Önümçilik

1. Hasaba alynmadyk önümi öndürmeklige mümkinçilik berýän tehnologi düzgündäki yetmezçilikler ýa-da tehnologi prosesiniň dürli döwürlerinde, ýerlerinde gözegçiligiň ýoklugy.
2. Adaty çykdajylaryň normalaryny ulatmak.
3. Önümiň hilini kesgitleýän adamlaryň işine gözegçiligiň bolmazlygy.
we ş.m.

Iýmeklige ýardam berýän sebäpleri we şertleri ýok etmeklik boýunça çäreler

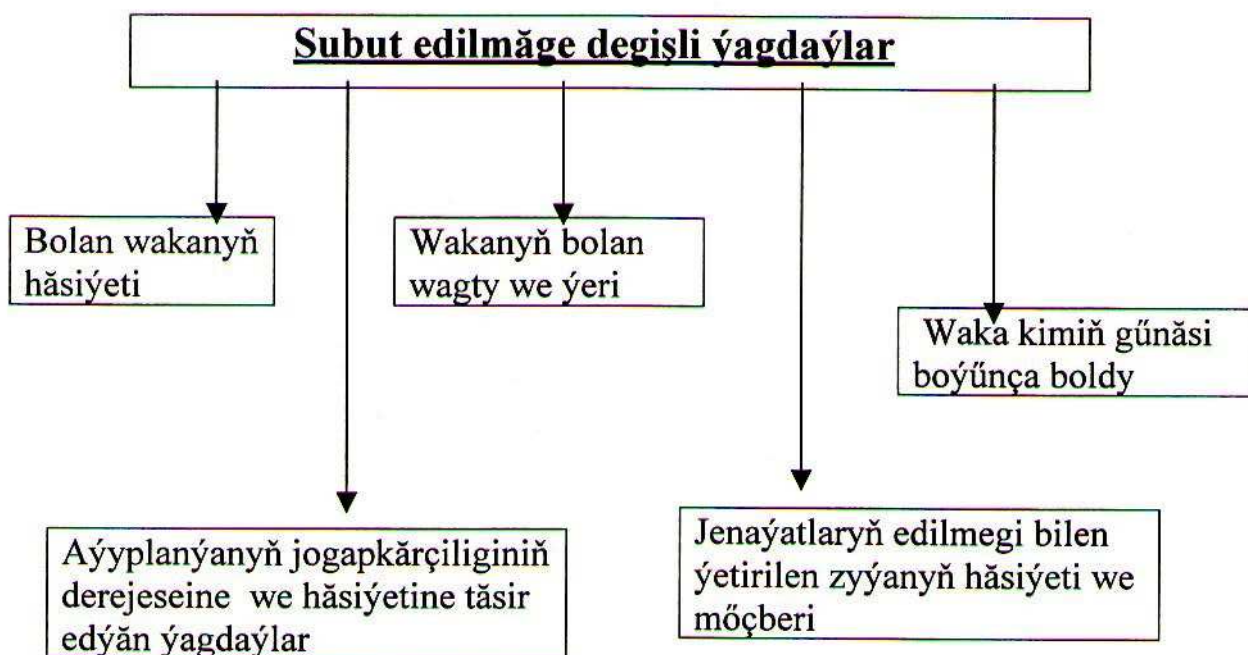
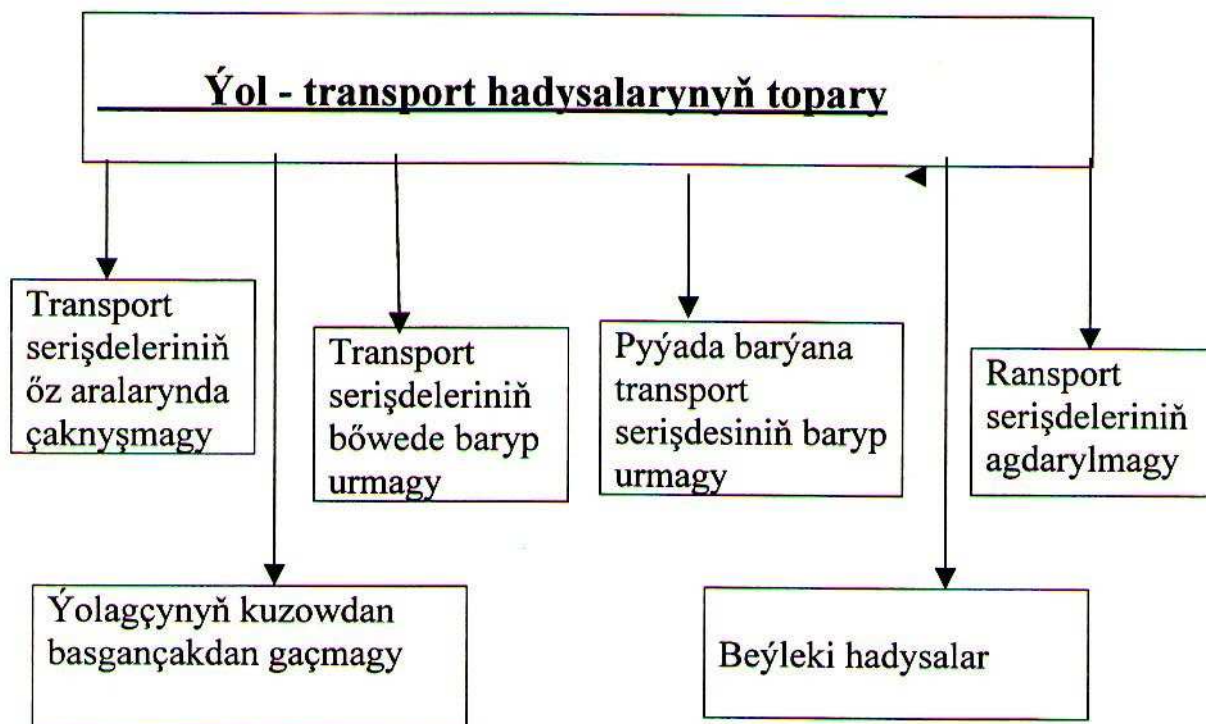
Hukuk goraýjy organlaryň
teklýnamasy

Häkimleri we beýleki
organlary habarly etmek

Sülçiniň profilaktika we
terbiýeçilik işine
gatnaşmagy

Taýarlanylýan iýmekligiň
önümi almak

**Tema-20. Ýol hereketiniň howpsuzlyk jenaýatçylyk
bozulmalaryny derňemek**

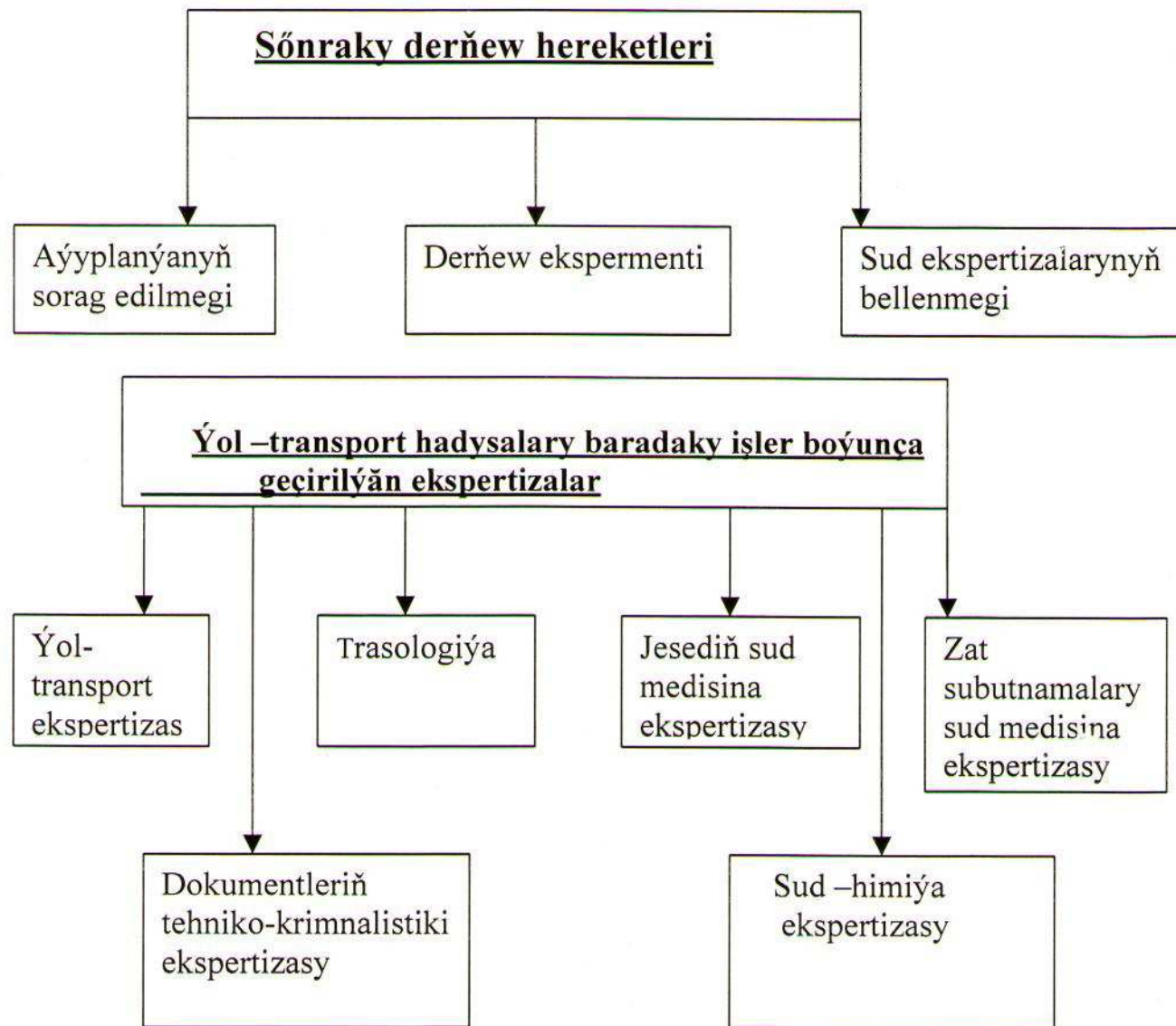

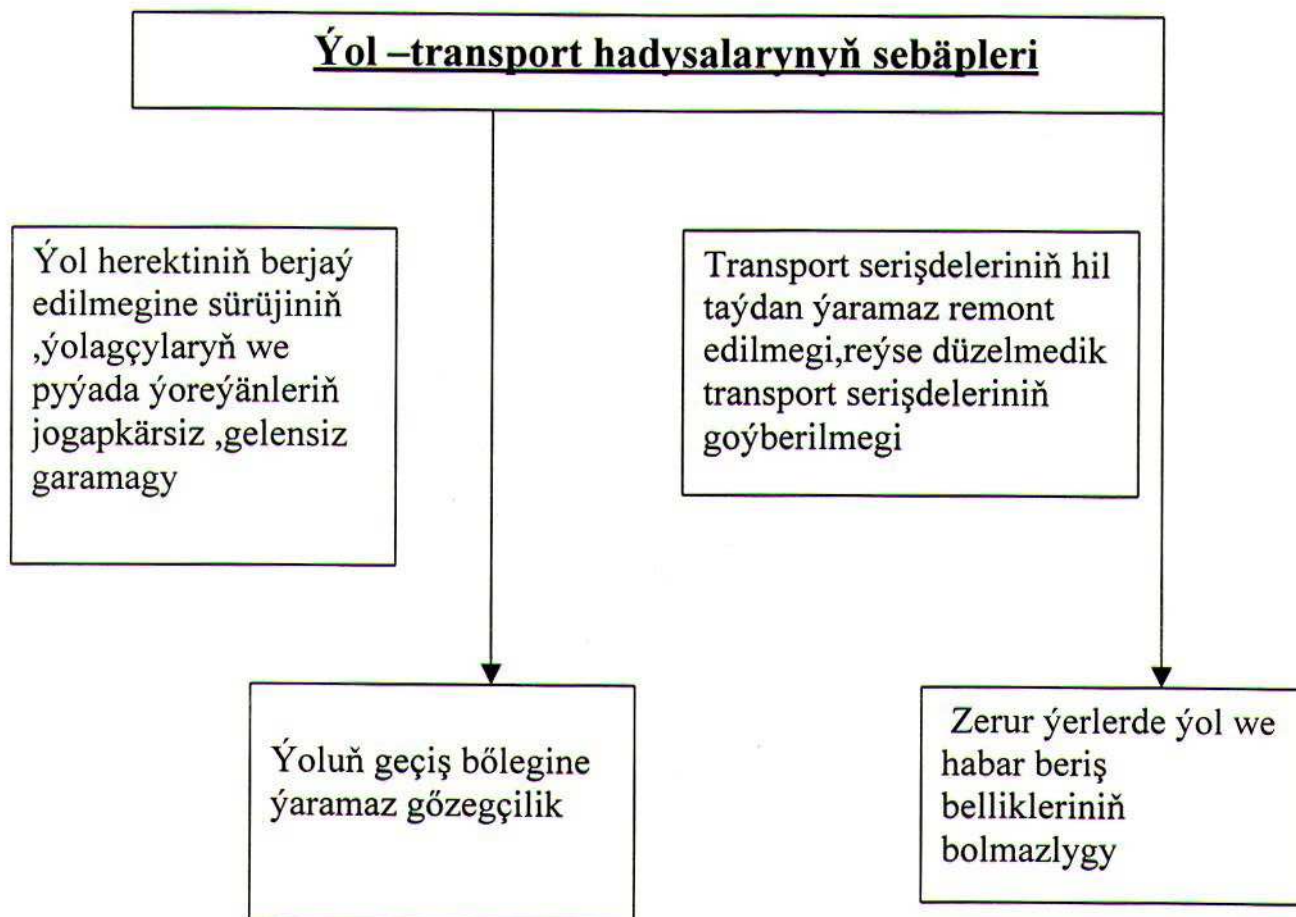
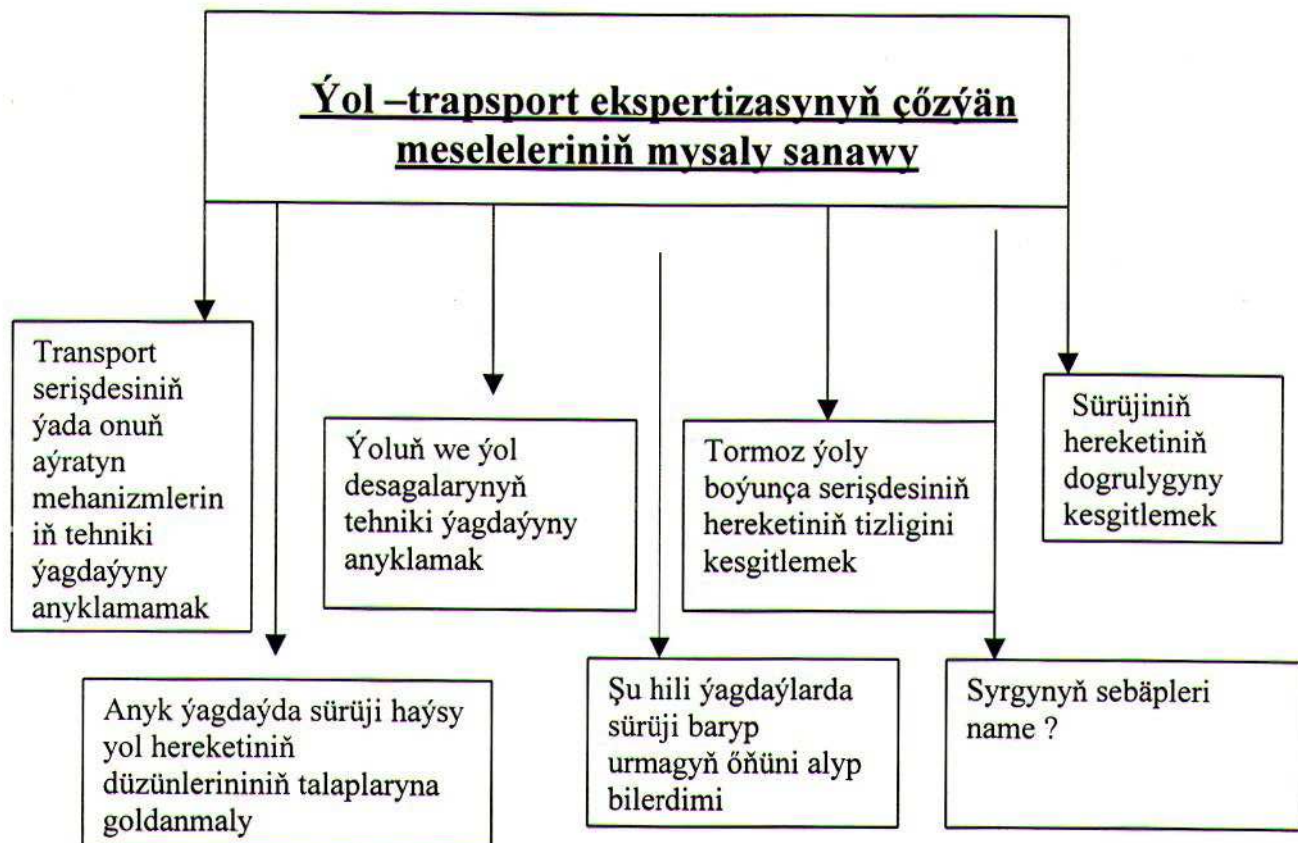

Hadysanyň bolan ýeri gözden geçirilende anyklanylmaly ýagdaýlar

- Pyýada barýana çaknyşmagyň ýa-da transport serişdeleriniň çaknyşmagy bolup geçen ýol ýa-da köçe;
- Ýoluň häsiýetnamasy (köçe, ýol, tramway ýoly) onuň ýerleşen ýeri(öýler, zaborlar, ekilen ýerler) we hereketiň häsiýetnamasy (bir taraplaýyn, iki taraplaýyn);
- Ýol bellik signallarynyň , howpsuzlyk çyzyklarynyň we ýolagçy transport duralgalarynyň bolmagy;
- Adam pidalary barmy, kim heläkçilik çekipdir;
- Hadysanyň bolmagyna haýsy transport serişdeleri degişli we hadysa bolandan soň olaryň ýagdaýy;
- Hadysanyň bolmagyna näme ýardam edipdir;
- Egerde-de transport serişdesi gizlenen bolsa onuň hadysadan öň we soň giden ugry;

- Waka bolmazdan öň transport serişdesiniň takmynan tizligi;
- Sûrüş ýol we transport serişdeleriniň düzgünleriniň bozulmagyna ýol beripdir.
- Ol hadysanyň bolmazlygy üçin nähili çäreleri görüpdir;
- Hadysa nähili bolup geçipdir (baryp urmagy, çaknyşmagy we ş.m).
- Geçiş böleginde , ony gurşap alan predmetlerde, transport serişdelerinde we jebir çekende nähili yzlar galypdyr;
- Şol transport serişdesinde nähili ýük geçirilýärdi.
- Rasport serişdelerine we wakanyň bolan ýerindäki beýleki obýektlere nähili zyýan ýetirilipdir;

Tema 21. Ýangynyň howpsuzlyk kadalarynyň bozulmalaryny derňemek

Subut edilmäge degişli ýagdaýlar

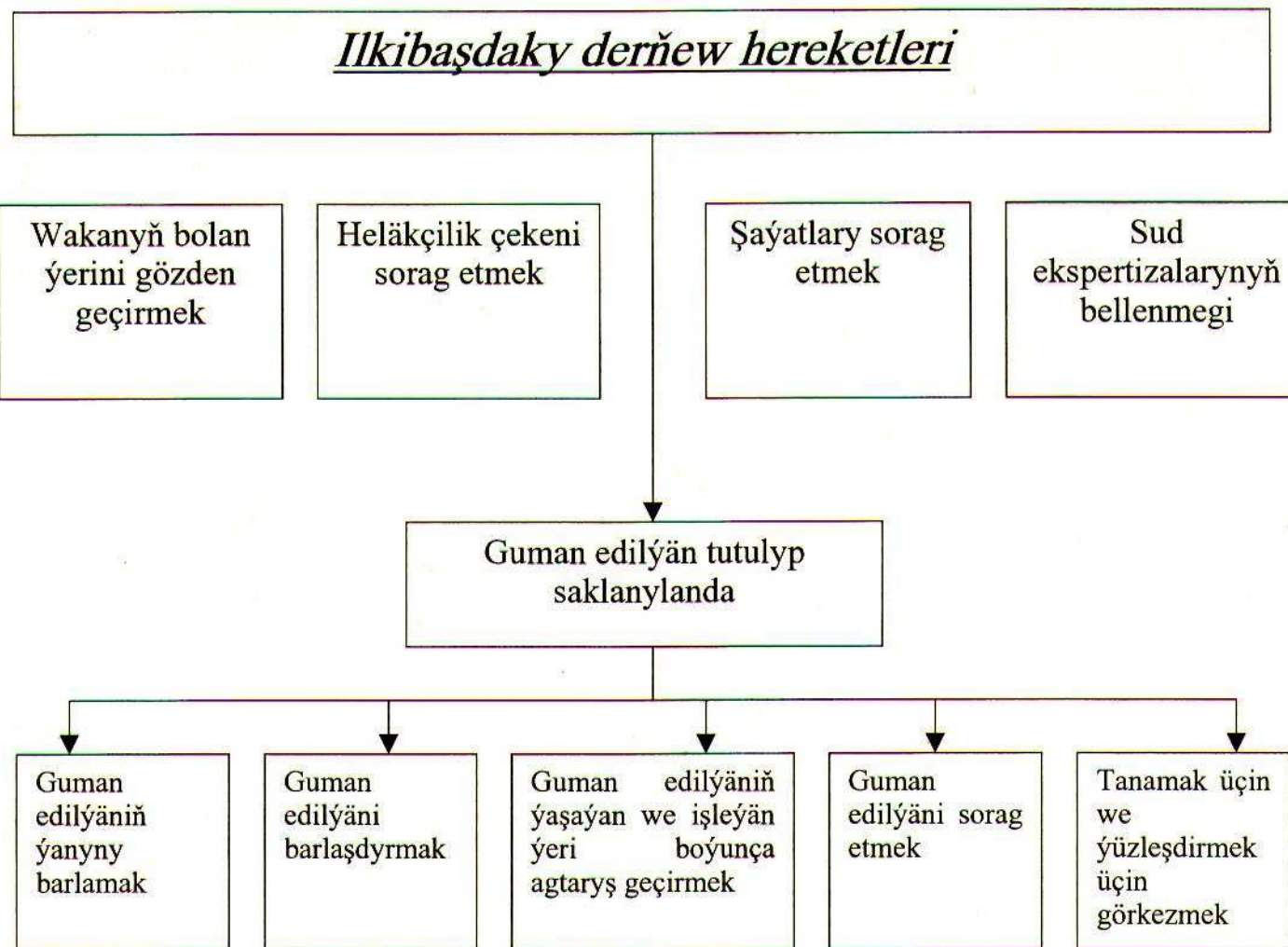
1. Aýyplanýanyň jogapkärçiliginiň häsiýetine we derejesine täsir edýän ýagdaýlar;
2. Düzgün bozulmalaryň dürlüligi;
3. Halk hojalygyna we adamlaryň saglygyna uly möçberde zyýanyň ýetirilmegi;
4. Ýangynyň döremeginiň önüni alyp bomaýarmy;
5. Ýangyn netijesinde ýetirlen zyýanyň möçberi;
6. Jenaýatyň bolmagyna ýardam eden sebäpler we şertler.

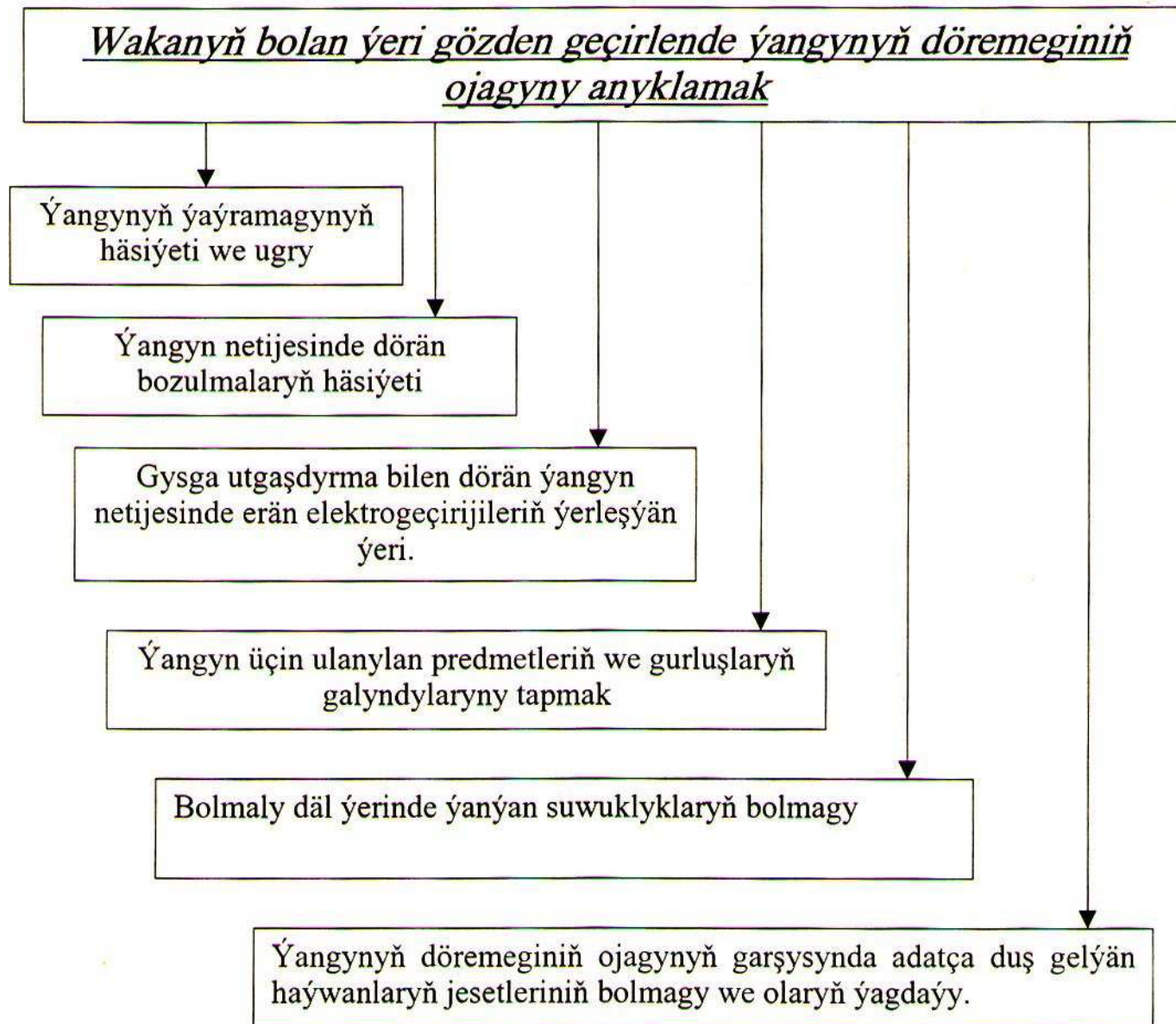
Ýangyn baradaky işler derňelende

1. Ýangyn nähili usul bilen edilipdir.
2. Ýangyn üçin nähili serişdeler ulanylypdyr.
3. Ýangyn haýsy obýektleri ýada emläkleri ýok etmek üçin gönükdirilipdir.
4. Kim ýangyny edipdir;
5. Ýangyny döredeniniň ýanynda gatnaşyjylary barmy we olaryň roly nähili;
6. Jenaýatyň edilmeginiň dellileri we maksatlary : ýangyndan öň başga hiç-hili jenaýat edilipmi ?

Ýangyna garşy howpsuzlye düzgünleriniň bozulmagy bilen bagly işleri derňelende

1. Haýsy düzgünler takyk bozulypdyr, bu bozulma nämede aňladylýar;
2. Bu bozulma jenaýat bolup durýarmy;
3. Bozulma haýsy sebäpler boýunça bolupdyr.
4. Bozulma dörän ýangyn bilen sebäp baglanyşykda durýarmy ?
5. Ýangyna garşy düzgünleri kim bozupdyr we olar nähili, haýsylar ?
6. Olaryň berjaý edilmegi üçin kim jogapkär.

Heläkçilik çekenler we şaýatlar sorag edilende anyklanylmalý meseleleriň (soraglaryň) mysaly topary

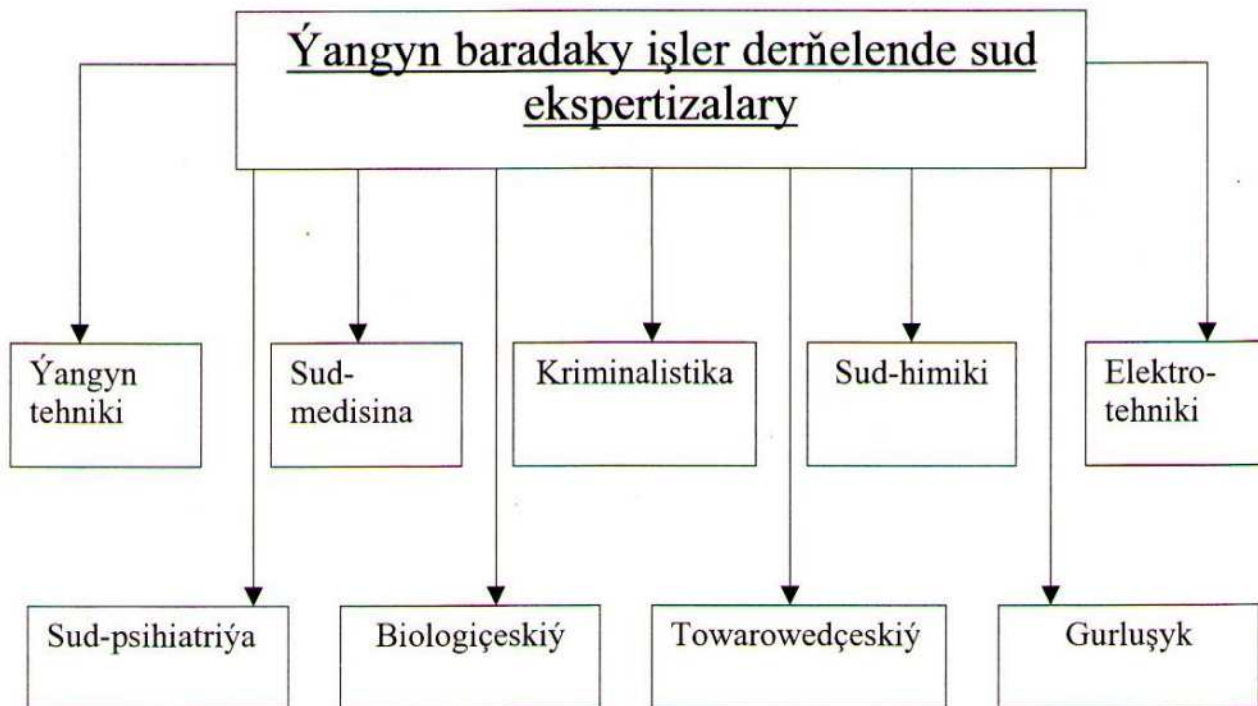
Ýangynyň döremegine haýsy ýagdaýlar sebäp boldy, ýangyndan ön nähili ýangyn howpsuzlygynda ulanylýan guraldan peýdalynypdyrlar, bu jaýda ýangyndan ön kim, näme bilen meşgullanypdyr.

Ýangynyň başlanmagyna degişli ýagdaýlar (ýangynyň döremeginiň ýeri we wagty, oduň we tüssäniň reňki, tüssäniň ysy we gürlügi, ýangynyň ýaýramagynyň ugry).

Ýangynyň döremegini görkezýän alamatlar (ýangyn ojaklarynyň birnäçesiniň bolmagy, ýangyna taýýarlyk, ýyladyş guralynyň ýalňyş ekspluatasiýasy).

Ýangynyň döremeginde günäkärligini görkezýän maglumatlar we faktlar (ýanýan jaýdan kim iň soňky çykyp gidipdir, ön kim ýangyna garşy düzgünleri bozýan eken;).

Ýangyn netijesinde ýetirlen zyýanyň möçberi.

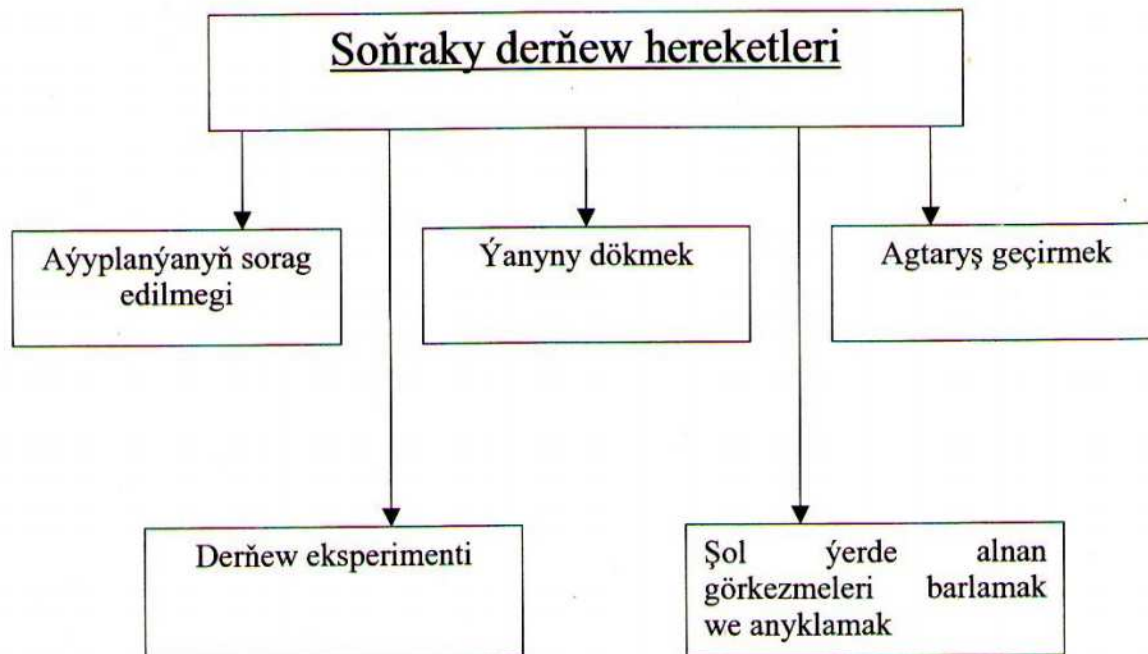
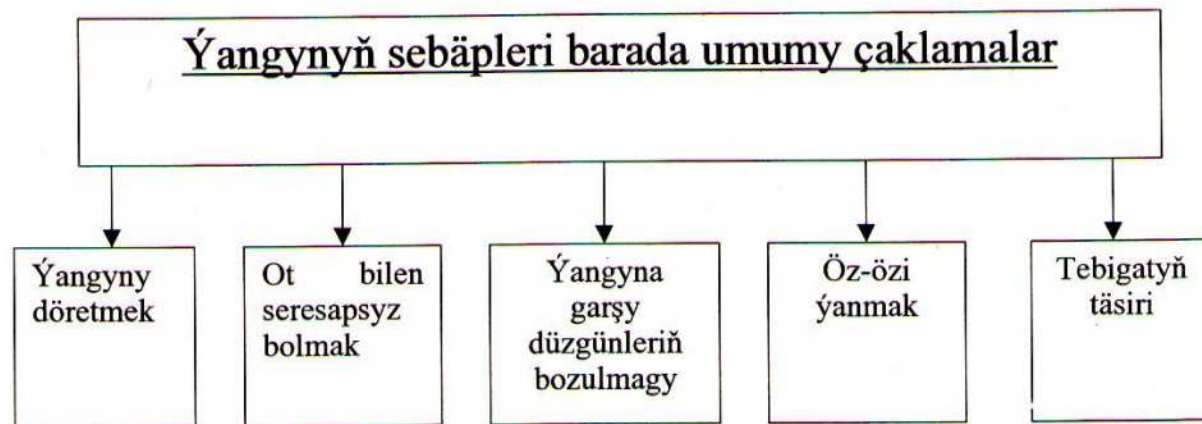
Sud ekspertizalary tarapyndan çözülýän meseleler

Ýangyn-tehniki ekspertiza

1. Ýangynyň döremeginiň wagtyňy we ýerini kesgitlemek;
2. Onuň döremeginiň tehniki sebäplerini anyklamak;
3. Ýangyny söndürmegiň gidişine baha bermek;
4. Ýangyn teknikasynyň düzedilmesizliginiň we onuň sebäplerini kesgitlemek;
5. Ýangyna garşy howpsuzlyk düzgünleriniň bozulmak faktyny anyklamak;
6. Ol ýa-da beýleki predmetlerden we zatlardan ýangynyň döretmek mümkinçiligini kesgitlemek;
7. Dürli zatlaryň we materiallaryň ýangyn howpy ýagdaýlaryny kesgitlemek;
8. Ýangynyň sebäplerini anyklamak we onuň önüni almak üçin gollanmalary işläp düzmek.

Sud-himiki ekspertiza

1. Zat subutnamalarynda ýanýan suwuklyk barmy we olaryň düzümi nähili;
2. Ýangyn ojagynda tapylan we guman edilýänden alnan suwuklygyň düzümi birmeňzeşmi ?
3. Ýangynyň bolan ýerinde tapylan zat näme bolup durýar;
4. Ýangyn predmet näme ?
5. Şol gapda nähili suwuklyk bardy?
6. Şol zadyň özi ýanyp bilerdimi we haýsy ýagdaýlarda ?
7. Barlanylýan zadyň öz-özünüň ýanyş temperaturasy nähili?
8. Şol zat ýanýan suwuklyklara degişlimi ?
9. Gazyň, garyndynyň ýarylmagynyň ýokarky we aşaky konsentrasion çäkleri nähili ?
10. Barlanylýan ýangyç suwuklygynyň ýarylmak temperaturasy nň ýarylmak temperaturasy nähili?
11. Şol garyndy ýanmak howpyny döredip bilermi ?
12. Ýalynyň we tüssäniň reňki boýunça nämäniň ýanandygyny kesgitlemeli, bu ýerde şol zadyň öz-özünüň ýanmagy mümkin dälmi ?

Hödürlenýän esasy we goşmaça edebiýatlar

I. Esasy edebiýatlar:

1. Türkmenistanyň Konstitusíasy. Aşgabat, 2007
2. Türkmenistanyň Konstitusíasy. Aşgabat, 2008
3. Ata arzuwyny amala aşyran agtyk. Aşgabat 2009 ýyl
4. Berdimuhamedow Gurbanguly „Täze Galkynyş eýýamy: wakalaryň senenamasy – 2007 ýyl“ Aşgabat 2008 ýyl
5. Berdimuhamedow Gurbanguly Ahalteke bedewi – biziň buýsanymyz we şöhratymyz. Aşgabat 2008 ýyl
6. Berdimuhamedow Gurbanguly „Döwlet adam üçindir“ Aşgabat 2008 ýyl
7. Berdimuhamedow Gurbanguly. Halkyň saýlany we ynam bildireni. Aşgabat 2007 ýyl
8. Türkmenistanyň hemişelik bitaraplygy. Syýasy – hukuk dokumentleriniň ýygýndysy. Aşgabat 2005 ýyl.
9. Saparmyrat Türkmenbaşy. Ruhnama. Aşgabat, 2001
10. Saparmyrat Türkmenbaşy. Ruhnama. Ikinji kitap Aşgabat, 2004
11. Gurbanguly Berdimuhamedow Türkmenistanda saglygy goraýşy ösdürmegiň ylmy esaslary Aşgabat, 2007
12. Türkmenistanyň Prezidenti Gurbanguly Mälikgulyýewiç Berdimuhamedow. Gysgaça terjimehal. Aşgabat, 2007
13. Halkyň ynam bildireni Aşgabat 2007
14. Gurbanguly Berdimuhamedow Garaşsyzlyga guwanmak, Watany, halky söýmek bagtdyr Aşgabat, 2007
15. Türkmenistanyň Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedowyň daşary syýasaty. Wakalaryň hronikasy Aşgabat, 2007
16. Gurbanguly Berdimuhamedow Türkmenistan – sagdynlygyň we ruhubelentligiň ýurdy Aşgabat, 2007
17. Gurbanguly Berdimuhamedow Eserler ýygýndysy. Aşgabat, 2007.
18. Türkmenistanyň Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedowyň ýurdy täzedan galkyndyrmak baradaky syýasaty. Aşgabat, 2007

19. Parahatçylyk, döredijilik, progress syýasatynyň dabaralanmagy. Aşgabat, 2007
20. Türkmenistanyň Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedowyň Umumymilli „Galkynyş“ hereketiniň we Türkmenistanyň Demokratik partiýasynyň nobatdan daşary V gurultaýynyň bielikdäki mejlislerinde sözlän sözi.

II. Goşmaça edebiýatlar.

1. Türkmenistanyň jenaýat-prosessual kodeksy Aşgabat 2009 ýyl.
2. Jenaýat iş ýörediş resminamalarynyň nysaly nusgalary. Türkmeniatnyň Baş prokuraturasy Aşgabat 2009 ýyl.
3. Türkmenistanyň kanuny Türkmenistanyň prokuraturasy hakynda. Aşgabat 2009 ýyl
4. Türkmenistanyň kanuny kazyýet hakynda. Aşgabat 2009 ýyl
5. Уголовно – процессуальное право Российской Федерации. Москва, „юрист“ – 2001
6. Уголовно – процесс, учебник. Москва, «Проспект» – 2001
7. Белкин Р.С. «Курс криминалистики». Москва, «Закон и право» – 2001
8. Баев О.Я. «Основы криминалистики. Курс лекций», Москва, «Экзамен» – 2001
9. Криминалистика (Вопросы и ответы). Агафонов В.В., Филиппов А.Г. Москва, „Юриспруденция“- 2001
10. Яблоков Н.П. «Расследование организованной преступной деятельности». Москва, „Юрист“ 2002
11. Белкин Р.С. «Криминалистика, (проблемы сегодняшнего дня)». Норма, 2001
12. Вандер М.Б. «Использования микрочастиц при расследовании преступлении». Л.Питер, 2001
13. Вандер М.Б. Криминалистическая экспертиза материалов веществ. Питер, Л. 2001
14. Волынский В.А. Криминалистическая техника (техника, наука.) Москва, «Закон и право» – 2006
15. Вестник криминалистики, выпуск. 1,2 Спарь, Москва, 2006
16. Зорин Г.А., М.Г.Зорина, Т.Т.Зорина Возможности Криминалистического анализа в процессах предварительного расследования государственного обвинения и «профессиональной защиты по уголовным делам». Издательство «Юрииткифорий», Москва, 2001
17. Гурлев М.С. «Убийство в разборках» (Методика расследования). Питер А. Санкт- Петербург, М- 2001
18. Кореневский Ю.В. «Криминалистика» дни судебного следствия. Москва, Юрист, 2001

19. Корженевский Ю.Б., Токарева М.Е. «Использование результатов оперативно-розыскной деятельности в доказывании по уголовным делам» Москва, Юрист, 2001
20. «Криминалистика» учебник под редакцией Филиппова А.Г. Москва, Юриспруденция, 2000
21. «Следственные действия» (криминалистические рекомендации, типовые образцы документов) Москва, Юрист, 2001
22. Соловьев А.Б. «Как организовать расследование» изд. Юридлит, Москва, 2000
23. Ситковская О.Д. «Криминально- психологическое расследование» изд. Юридлит, Москва, 2001
24. Селиванов Н.А. Справочная книга. Юридлит, издательство Норма, Москва 2001
25. Осмотр места происшествия Москва, Юрист 2001
26. «Основы расследования преступлений о нарушениях авторских и семейных прав», Москва, «Экзамен» 2002
27. «Расследования контрабанды» Ред. К.Ф.Скворцова, Москва 1999
28. Сергей Таганов «Синтетические наркотики, Питер», Санкт –Петербург, Москва 2003
29. Еркович М.Б. «Построения и проверка версий», Москва 2000
30. Корэщенко Н.А. «Следы человека в криминалистике, Питер» Санкт –Петербург, 2001
31. Образы «Криминалистика» учебник Москва, „Юрист“ 2000
32. Криминалистика (в схемах) – пособие для подготовки студентов к экзаменам.
33. «Криминалистика», «Юриспруденция» (схемы, комментарии) 2001
34. Потапов Ж. Военно- юридическая академия «Введение в криминалистику» (более 50 лет). 1946 г.
35. Р.С.Белкин. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Норма 2001г.
36. О.Я.Баев. Основы криминалистики (курс лекций) Москва 2001г.
37. Криминалистика. Схемы. Комментарии. Москва, Юриспруденция 2001г.
38. Вандер М.Б. Криминалистическая экспертиза материалов, веществ, изделий. Санкт-Петербург. 2001
39. Вестник криминалистики выпуск 1, Спарк.
40. В.Ф.Ермолович. М.В.Ермолович, Построение и проверка версий. Москва 2000г.
41. Ю.В.Коршевский. Криминалистика дело судебного следствия. АО Центр Юринформ. Москва 2001г.
42. Ю.В.Коршевский, М.Е.Токарева «Использование результатов оперативно розыскной деятельности в доказывании по уголовным делам» Москва 2001г.
43. Н.А.Коршенко «Следы человека в криминалистике» Санкт-Петербург, 2001г.

44. О.В.Челышева, М.В.Феськеев «Расследование налоговых преступлений» Санкт-Петербург, 2001г.
45. Криминалистика (конспект лекции в схемах Москва 2001г.) пособия для подготовки к экзаминам.
46. Криминалистика сборник задач и заданий. Пол редакцией О.М.Баева Москва 2001г.
47. Криминалистика (учебник для вузов) Норма, Москва 2001г.
48. Курс криминалистики (общая часть) Москва Юрист 2000г.
49. В.А.Образцова Криминалистика. Москва 2001г.
50. Криминалистика. Издательство «Дело» Москва 2001г.
51. Криминалистика под редакцией Н.П.Яблокова Москва 2001г.
52. Курс криминалистики (особенная часть) Москва Юрист 2001г.
53. Сергей Рошанов «Синтетические наркотики» Вопросы расследования преступлений. Санкт-Петербург, 2001г.
54. Е.Р.Росниская. Профессия – эксперт. Москва, Юрист 1999г.
55. S.S.Samischenko. Atlas of the unusual papilla patterns (Атлас необычных папиллярных узоров. Москва 2001г.
56. В.Л.Ларичев, А.Л.Бенбетов. Налоговые преступления. Москва 2001г.
57. Комплексное криминалистическое исследование потожировых следов человека. Москва 2000г.
58. И.Д.Моторный Криминалистическая взрывотехника: новое учение в криминалистике. Учебно – методическое и справочное пособие. Москва 2000г.
59. Осмотр места происшествия. Москва, Юрист 2001г.
60. Основы расследования преступлений о нарушении авторских и смежных прав. Экзамен, Москва 2002г.
61. Расследование контрабанды. Москва 1999г.